

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE
DUYARLILIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(FETHİYE ÖRNEĞİ)**

Muzaffer ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MART, 2016
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

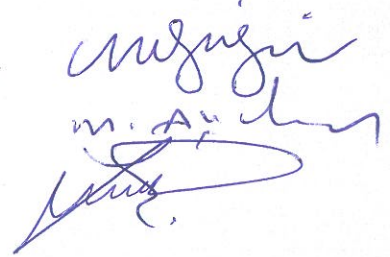
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE
DUYARLILIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(FETHİYE ÖRNEĞİ)

MUZAFFER ERDOĞAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 18.04.2016
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 18.03.2016

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGİN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mithat AYDIN
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

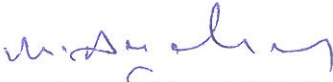
MART, 2016
MUĞLA

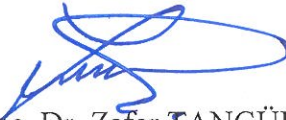
TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 17/02/2016 tarih ve 138-5 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Muzaffer Erdoğan'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)" adlı tezini incelemiş ve aday 18/03/2016 tarihinde saat 14:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine *oybirliği* ile karar verildi.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGIN
Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mithat AYDIN
Üye

Yrd. Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ
Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18 /03 / 2016

MUZAFFER ERDOĞAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : ERDOĞAN

Adı : Muzaffer

Kayıt No: 10101310

TEZİN ADI

Türkçe : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)

Y. Dil : Evaluation Of Social Studies Teachers' Environment Sensitivity (Example Of Fethiye)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite :Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :Eğitim Fakültesi

Enstitü :Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı :GİRGİN, Mustafa

Ünvanı :Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 135

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Sosyal Bilgiler
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
3. Çevre Duyarlılığı, Değerler Eğitimi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Sosyal Bilgiler
2. Çevre
3. Eğitim
4. Değer

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

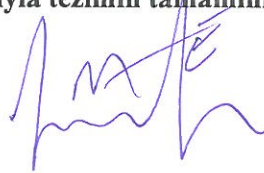
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Social Studies
2. Environment
3. Education
4. Values

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 18/03/2016

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE DUYARLILIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (FETHİYE ÖRNEĞİ)

Muzaffer ERDOĞAN

Yüksek Lisans tezi, İlköğretim Eğitimi Anabilim dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa GİRGIN

Mart 2016, 135 Sayfa

Bu çalışmada Fethiye çevresindeki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algılarını ve çevre duyarlılığına yönelik yaptıkları faaliyetleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma nitel araştırma ile yapılmış, araştırmanın katılımcıları ölçüt örneklem ile belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları, Muğla Fethiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda görev yapan 10 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen araştırmanın verileri tematik analiz tekniğinden yararlanarak çözümlenmiştir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığını, çevreyi temiz tutmak ve çevreyi korumak, çevreye saygılı olmak olarak açıklamışlar, çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurları ise yaşamış oldukları çevre sorunları ve almış oldukları eğitim ve aile olarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini; çevreyi korumalı, geri dönüşümcü olmalı, çevre konusunda bilinçli olmalı ve çevreye saygılı olmalı, örnek olmalı olarak açıklamışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı ve eğitim arasındaki ilişkiyi; eğitimin çok önemli olduğunu, eğitimle çevre duyarlılığının paralel olduğunu, çevre eğitimin içeriği ile ilgili olarak ta müfredatın, konuların ve etkinliklerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Çevre duyarlılığının yapılış şekline ilişkin olarak derslerde sunular ve etkinliklerle dersleri işledikleri, uygulamalı eğitim yapılması gerektiği şeklinde düşüncelerini açıklamışlar, derslerinde ise geri dönüşüm kampanyaları, çevre temizliği, ağaç dikme, uygulamalı etkinlikler(toprağa poşet gömmek, atık yağla saksıda bitki yetiştirmek gibi) yaptıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilerinin, geri dönüşümcü olmaları, çevreyi temiz tutmalarını, öğrendiklerini hayatlarında uygulamalarını, çevreyi korumaları, çevre dostu ürünler kullanmalarını ve doğal kaynakları ve yatırımları tasarruflu kullanmaları gibi davranışlara sahip olmalarını istemektedirler. Çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin ise iyi bir örnek olması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiği, Sosyal Bilgilerden sonra Fen Bilgisi dersinde de çevre duyarlılığı eğitiminin verilebileceğini ifade etmişlerdir. Çevre duyarlılığı eğitiminin ailede başlaması gerektiği ve okulda devam ettirilmesi gerektiği medya ile de çevre eğitiminin verilmesi düşüncelerini beyan etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersi müfredatında çevre ile ilgili konular arttırılmalı, derslerde yapılabilecek etkinlikler arttırılmalı, geri dönüşüm kampanyaları kapak toplama, atık yağ toplama, kâğıt toplama formatından kurtarılarak kanunların yaptırım gücü kullanılmalı ve geri dönüşüm evlerde çöpler ayrılarak başlatılmalıdır. Belediyeler buna göre çöp konteynırlarını mahallelere koyarak destek vermelidirler. Çevre eğitimi ailede başlamalı bunun içinde aile eğitimlerine önem verilmeli yaygın eğitimle veya medya yoluyla kamu spotları, dizi film, çizgi film karakterleriyle aile eğitimleri yapılmalı ve okulda da bu eğitim pekiştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler, Çevre, Eğitim, Değer.

ABSTRACT

EVALUATION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' ENVIRONMENT SENSITIVITY (EXAMPLE OF FETHIYE)

Muzaffer ERDOGAN

**Master Thesis, Department of Elementary Education
Thesis Advisor: Asistant Professor Doctor Mustafa GİRGIN
March 2016, 135 Pages**

This work was made in order to indicate Social Studies teachers' perception of environment and their facilities about environmental sensitiveness in Fethiye. This research was made via qualitative research method. Participants of the research are 10 Social Studies teachers who work under the title of Ministry of Education in Fethiye/Muğla. Information and data of the research was detained by half-established meeting. This data which was gained by half-established meeting form was soluted via a kind of analysis technic.

In the research, Social Studies teachers explained their environment sensitiveness as keeping it clean and having a respect to the environment. They expressed their sensitiveness for environment .What they stated results from environment they lived in , and the education given them in family. They think people who have sensitiveness for environment should protect it and care about recycling , have an awareness about environment and to the area of life. According to Social Studies teachers, connection between education and sensitiveness of environment depends on education and shows paralellism.

And they state that this level of education is inefficient to have a consciousness for environment. They explained they handle the lessons by presentations and activities about environment and they think these lessons should be handled in the way it should be. They also state that they are promoting campaigns of recycling, planting, and doing practical environmental activities. Social Studies teachers want their students to have knowledge about keeping their environment clean , applying what they learned in classes in real life, using the products that are useful for environment and using the investment on environment and sources economically. They indicate that teachers who have a respect of environment should be good example for their students.

According to Social Studies teachers, education of environmental sensitiveness should be given in Social Studies lessons and consecutively in science lessons. Environmental sensitiveness must start in family and continue at schools and they think media can be helpful for this education. Curriculum of Social Studies lesson should include more environmental issues. In class,activities must be increased and recycling should be encouraged. Also laws should be active in this topic, rather than only allowing litter to be picked up on streets or simple simillar acts.

Municipalities should put litter boxes that are useful for recycling. Education of environment must start in family and this education must be processed with the help of family, media, school, cartoons and public service-ads.

Keywords: Social Studies, Environment, Education, Values

ÖNSÖZ

Son yüzyılda nüfus artışı, sanayinin gelişmesiyle birlikte iç göçler artmış bunun sonucunda da şehirler hızla büyümüşür. Şehirlerdeki hızlı büyüme sonucu birçok sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunun en önemlilerinden birisi çevre sorunudur. Çevre sorunu şehirlerde hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, görünüm kirliliği, tarım alanlarının ve ormanların konut veya sanayi tesisi yapmak için işgal edilmesi olarak kendini göstermektedir. Bilinçsiz olarak yapılan tarım alanlarına konut veya sanayi tesisi yapımı tarım yapılabilecek topraklarımızı azaltmakta bunun sonucunda da artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak için daha fazla tarımsal ürüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ürünlerin karşılanabilmesi içinde daha fazla gübreleme ve daha fazla ilaçlama yapılmaktadır. Böylece topraklarımız ve sularımız tarımsal ilaçlarla kirlenmektedir. Sanayi atıklarının denizleri kirletmesi, akarsuları kirletmesi bunun sonucunda deniz canlılarında kimyasalların birikmesine neden olmakta bu da insan sağlığına zarar vermektedir. Kısaca bu konudaki bilinçsizlik ve duyarsızlık insanların kendilerinin kendi sonlarını hazırlamalarına neden olmaktadır. Bu kadar önemli ve hassas olan bu konuda insanların çevre duyarlılığını artırmak ancak çevre eğitimi ile mümkün olur. Bu amaçla yapılan bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algıları ele alınmıştır.

Bu tezin her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa Girgin'e yardımlarından ve desteğinden dolayı çok teşekkür ederim. Coğrafya Öğretmeni Çiğdem Söğüt'e, İngilizce öğretmeni Serbülent Arıhan'a ve yüksek lisans yapmam konusunda beni ikna eden ve desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Hilmi Demirkaya'ya teşekkür ederim. Ayrıca bu tezin oluşmasında tecrübelerini ve bilgilerini, önerilerini benimle paylaşan görüşme yaptığım bütün Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin her birisine ayrı ayrı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÇİZELGELER DİZİNİ.....	XV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XVI
KISALTMALAR DİZİNİ	XVII
I.BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
1.3. PROBLEM VE ALT PROBLEMLER	4
1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI	4
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
II. BÖLÜM	6
KURAMSAL BÖLÜM.....	6
2.1. ÇEVRE İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	6
2.1.1. Çevre.....	6
2.1.2.Çevre Sorunu	7
2.1.3. Çevre Eğitimi.....	9
2.1.4.Çevre Duyarlılığı	13
2.1.5. Çevre Bilinci.....	13
2.1.6.Çevre Bilincine Sahip Birey Kimdir?	15
2.2. DEĞERLERİN TANIMI VE ÖNEMİ	15
2.2.1. Değerlerin Sınıflandırılması	16
2.2.2. Değerler Sistemine Bilim Dallarının Bakışı	17
2.2.2.1. Felsefe Perspektifinden Değerler.....	17
2.2.2.2. Sosyoloji Perspektifinden Değerler	18
2.2.2.3. Psikoloji Perspektifinden Değerler	19
2.2.2.4. Din ve Değerler.....	20
2.2.2.5. Pedagojik Değerler	21
2.2.2.6. İktisat ve Değer	21
2.2.2.7. Değerler Eğitimi Merkezi'nin [DEM] Değerlere Bakışı	22
2.2.2.8. Değerler Eğitimi	23
2.2.2.9. Değerler Ne Zaman Öğretilebilir?	24
2.2.2.10. Değer Öğretimi Yaklaşımları.....	25
2.2.2.10.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı	25
2.2.2.10.2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı	26
2.2.2.10.3. Değer Analiz Yaklaşımı.....	27
2.2.2.10.4. Ahlaki Muhakeme	27
2.2.2.10.5. Gözlem Yoluyla Değer Öğretimi.....	28
2.2.2.10.6. Değer Boyutlandırma Yaklaşımı	29
2.2.2.10.7. Değer Olarak Çoğulculuk ve Eğitimi	31
2.2.2.11. Milli Eğitimde Bakanlığının [M.E. B] Değerlere Bakışı.....	32

2.2.2.12.Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi	33
III. BÖLÜM	38
YÖNTEM	38
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	38
3.2.1. Katılımcıların Özellikleri	40
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	41
3.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması	41
3.4. VERİLERİN ANALİZ EDİLMESİ	44
ÇİZELGE 3.3.UYUŞUM TABLOSU	45
3.5. BULGULARIN TANIMLANMASI VE YORUMLANMASI	46
IV. BÖLÜM	47
BULGULAR	47
4.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞI VE SAHİP OLMASI GEREKEN ÖZELLİKLERE İLİŞKİN ALGISI	49
4.1.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısı	49
4.1.2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurlara ilişkin algısı	56
4.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞI VE EĞİTİME İLİŞKİN ALGISI	60
4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Çevre Eğitimi ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı	60
4.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDE ÇEVRE EĞİTİMİNE YÖNELİK YAPTIKLARI ÇALIŞMALAR	70
4.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitiminin Yapılış Şekli ve Derslerde Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Algısı	70
4.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞI EĞİTİMİ İLE BİREYLERE KAZANDIRILMASINI İSTEDİKLERİ DAVRANIŞLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	85
4.4.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi Sonrasında Öğrencilere Kazandırılması İstenen Davranışlara İlişkin Algısı	85
4.4.2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığına Sahip Bireylerin ve Öğretmenin Özelliklerine İlişkin Algısı	92
4.5. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞI EĞİTİMİ İLE YÜRÜTTÜKLERİ DERSLER VE ÇEVRE EĞİTİMİNİN NE ZAMAN VERİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	101
4.5.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Yürüttükleri Dersleri Nasıl İlişkilendirdiklerine Yönelik Algısı	101
4.5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Çevre Bilinci Ne Zaman, Hangi Yolla Verilmeli Görüşüne Yönelik Algısı	106
V. BÖLÜM	112
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	112
VI. KAYNAKÇA	118
EKLER	128

EK A. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI	128
EK B. GÖRÜŞME YAPILACAK OKULLARIN LİSTESİ	130
EK C. ÇALIŞMA TAKVİMİ.....	131
EK D. ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU	132
EK E. : ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİNİ	133
EK F. : ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU	134
ÖZGEÇMİŞ	135

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2. 1. ilkokul 4.ve 5. Sınıftaki öğrenme alanları ve doğrudan verilecek değerler.....	36
Çizelge 2. 2. ortaokul 6. ve 7.Sınıftaki öğrenme alanları ve doğrudan verilecek değerler.....	37
Çizelge 3. 1. Öğretmenlerin Cinsiyetine, yaşına, Üniversite, Mezun Olduğu Bölüm, Hizmet Yılına Özellikleri.....	40
Çizelge 3. 2. Öğretmen Görüşme Takvimi.....	44
Çizelge 3. 3. Uyuşum Tablosu.....	45
Çizelge 4. 1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısı.....	49
Çizelge 4. 2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurlar algısı.....	56
Çizelge 4. 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Çevre Eğitimi ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı.....	60
Çizelge 4. 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitiminin Yapılış Şekli ve Derslerde Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Algısı.....	70
Çizelge 4. 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi Sonrasında Öğrencilere Kazandırılmasını İstenen Davranışlara İlişkin Algısı.....	85
Çizelge 4. 6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığına Sahip Bireylerin ve Öğretmenin Özelliklerine İlişkin Algısı.....	93
Çizelge 4. 7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre Duyarlılığı İle Yürüttükleri Dersleri Nasıl İlişkilendirdiklerine Yönelik Algısı.....	101
Çizelge 4. 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Çevre Bilinci Ne Zaman, Hangi Yolla Verilmeli Görüşüne Yönelik Algısı.....	106

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Kavram Haritası.....	48
---------------------------------	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt. : Aktaran
B.T.R.:Bilişim Teknolojileri Rehber
S. B. : Sosyal Bilgiler
Müd. Yrd. : Müdür Yardımcısı
Öğr.: Öğretmenliği
Ö: Öğretmen
Fak.: Fakülte
Ün.: Üniversite
Yrd.:Yardımcı
Doç.: Doçent
Dr.: Doktor

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Bütün canlıların üzerinde yaşadığı, etkilendiği, etkilediği çevre; sanayi inkılâbından sonra ve nüfusun hızlı bir şekilde artmasıyla beraber doğal kaynakların aşırı kullanılmasının sonucunda çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Çevre sorunlarının ortaya çıkması ve küresel boyut kazanması insanların çevre konusuna eğilmelerine sebebiyet vermiştir.

Çevre dar anlamıyla canlıların içinde buldukları, yaşadıkları ortamdır. En geniş anlamda ise çevre; yaşam için uygun koşulların var olduğu canlı küredir (Kaypak, 2011: 6). Çevre, “insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca var oldukları, ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları, fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam olarak tanımlanmaktadır.” (Keleş ve Hamamcı, 2005: 22). Çevre, “canlı varlıkların yaşamsal bağlarla bağlı oldukları, etkiledikleri ve aynı zamanda çeşitli yollardan etkilendikleri alan ya da alanlardır.” (Güney, 2003: 13).

Özey (2001: 21) ise çevreyi, canlıların hayatlarını devam ettirdikleri yuvalarından itibaren dünyamızın tamamı olarak açıklamaktadır. Erer (1992) çevreyi, insanların yapmış olduğu faaliyetler ile canlıları etkileyen unsurların bütünü olarak açıklar.

Son yüzyılda sanayileşmedeki ve dünya nüfusundaki hızlı artışın sonucunda hava, toprak, su kirliliğinin artması küresel ısınmanın artmasına bağlı olarak ortaya çıkan iklim değişikliği, bunun sonucunda; bitki, hayvan türlerinin azalması ve yok olması, daha önceki yıllarda görülen doğa olaylarının doğal afete dönüşmesi (sel, taşkın, erozyon, heyelan, çölleşme), atıkların geri dönüşüme kazandırılmaması gibi birçok

çevreyle ilgili problemlerin ortaya çıktığı ve giderek bu problemlerin arttığı bilinmektedir.

Bilimle uğraşan insanların çevre sorunları ile ilgili yapmış oldukları çalışmaların son tüketici olarak kabul edilen halk arasında karşılığı olmamaktadır. Bilim insanının yapmış olduğu bu çalışmalar bilimsel birer çalışma olarak literatür sayfalarında kalmakta, insanların çevreye karşı duyarsızca faaliyetleri ve çevre sorunları artmaya devam etmektedir.

Çocuklarımızın ve torunlarımızın daha sağlıklı ve daha temiz bir çevrede hayatlarını devam ettirebilmeleri için çevreye karşı duyarlı insanların yetiştirilmesinin gerekli olduğu gerçeğini yaşanan çevre sorunları bize öğretmiş ve son hızıyla öğretmeye de devam etmektedir. Çevreye karşı duyarlı insanlar yetiştirmenin yolunun da etkili bir çevre eğitiminden geçtiği gün geçtikçe, yaşanan çevre felaketleri arttıkça daha çok anlaşılmaktadır.

Çevrede meydana gelen sorunların çoğunun nedenleri; insanların yaşam tarzları, hayata bakış açıları, çevreyle ilgili yeterli bilgi ve bilince sahip olmaması gibi unsurlardır. Çevre sorunlarının önlenmesi için insanların çevreye ve doğaya bakış açısını değiştirecek, değerlerini ve davranışlarını biçimlendirecek bir eğitim verilerek çevreye duyarlı insanların yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

21. Yüz yılın ilk çeyreğini yaşadığımız günümüzde, bireylerin sahip oldukları değerler ve bu değerleri davranışa dönüştürebilmeleri geçmişteki tüm zamanlardan daha önemli hale gelmiştir. Dünya gezegeni, insanoğlunun aşırı kullanımı nedeniyle doğal yaşamını sürdürme problemleriyle karşı karşıya kalmaktadır. İnsanların çevreye ve gezegene yönelik davranışları yaşanabilir bir dünyanın geleceği açısından son derece önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi, geleceğin büyükleri olan çocuklara çeşitli değerlerin kazandırıldığı bir derstir. Bu derste çocuklara değerler geleneksel ve modern yöntemlerle öğretilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan çevre duyarlılığı değerine ilişkin algıları, etkili bir değer öğretimının nasıl yapılabileceğine yönelik değerlendirmeleri analiz edilecektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Sanayileşmenin hızlı bir şekilde artması bunun sonucunda göçlerle hızla büyüyen şehirler, hızlı nüfus artışı, insanların daha iyi yaşam şartlarına ulaşma istekleri, insanların sınırsızca ve bilinçsizce doğal kaynakları kullanmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda dünyada doğal kaynaklar hızlı bir şekilde tüketilmeye ve çevre sorunlarının oluşmasına ve her geçen gün farklı çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum insanlar dışındaki diğer canlıları da olumsuz etkilemektedir. Çevre sorunları konusunda insanları bilinçlendirmenin, söz konusu sorunlara dikkat çekmenin ve bu konuda insanlara duyarlılık kazandırmanın en etkili yolu çevre duyarlılığı eğitimi verilmesidir. Bundan dolayı bütün insanlara eğitimin bütün imkânlarından yararlanılarak çevre bilinci verilmeli ve çevre duyarlılığı geliştirilmelidir. Mesela, okullarda öğrencilerin sıralarını, sınıflarını, okul bahçesini kirlettikleri, açık olan ışıkları söndürmedikleri, açık muslukları kapatmadıkları, gereksiz yere klimaları çalıştırdıkları lise yıllarında da bu davranışlarının devam ettirdikleri görülmekte ve bilinmektedir. Öğrencileri bu olumsuz davranışlardan vazgeçirmek ancak eğitimle mümkündür. Çolakoğlu, (2010: 152)'na göre çevre eğitiminin temel amacı çevreyle ilgili problemlerin oluşmasından sorumlu olan ve bu sorunları çözmek için görevli olan insanları ve toplumları çevre konusunda bilgilendirmek, bilinçlendirmek, olumlu ve kalıcı davranışlar oluşturmak olmalıdır. Ayrıca bireylerin ve toplumların çevre sorunlarına aktif katılımlarını sağlamak olmalıdır.

1.3. Problem ve Alt Problemler

1.3.1. Problem Cümlesi:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algıları ile çevre eğitimine yönelik değerlendirmeleri nelerdir?

1.3.2. Alt Problemler:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı ile ilgili algılarını nasıl açıklamaktadırlar?
2. Katılımcıların çevre duyarlılığı üzerinde etkili olan unsurlar nelerdir?
3. Katılımcılar çevre duyarlılığına sahip bir bireyin ve öğretmenin özelliklerini nasıl açıklamaktadırlar?
4. Katılımcılar çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ve eğitimin içeriği ile ilgili düşüncelerini nasıl açıklamaktadırlar?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı eğitimine ve derste yaptıkları etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Katılımcıların çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılmasını düşündükleri davranışlar nelerdir?
7. Katılımcılar çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirmektedirler?
8. Katılımcıların çevre eğitimi ve çevre duyarlılığı nerede ve nasıl verilmesi ile ilgili düşünceleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmanın dayandığı varsayımlar şunlardır;

1. Araştırmanın eylem araştırması sürecinde, öğretmenlerin tümünün kontrol altına alınamayan dışsal değişkenler ve etkilerden aynı ölçüde etkilenecekleri düşünülmektedir.

2. Uygulanan alıştırmalar, araştırma kapsamına alınan öğretmenler tarafından doğru ve samimi olarak gerçekleştirilmiştir.
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında, kapsam geçerliğini belirlemede kendilerinin görüşlerine başvurulan uzmanların kanıları yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Fethiye’de ki ortaokullarda görev yapan on Sosyal Bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2013 – 2014 öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlıdır.

II. BÖLÜM

KURAMSAL BÖLÜM

2.1. Çevre İle İlgili Kavramlar

Çevre ile ilgili kavramlar incelenirken, çevreyi oluşturan temel kavramların yeterli şekilde açıklanması gerekir. Bu bölümde çevre kavramını oluşturan çevre, çevre eğitimi, çevre bilinci, çevre sorunu ve çevre duyarlılığı kavramları incelenecektir.

2.1.1. Çevre

Çevre; canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı ifade etmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2008, 2013). Çevre kavramı gündelik hayatımızda çokça kullanılan bir terim olmasına rağmen herkesçe kabul almış ve yerleşik bir tanımı yoktur. Ancak genel manada çevre bütün canlı varlıklar ile bunların etkileşim halinde buldukları unsurların bütünüdür şeklinde tanımlanabilir (Aktepe ve Girgin, 2009: 402). Çevre hayvanların, bitkilerin, insanların yaşadığı ekosistemlerdir. Bu ekosistemler genel olarak litosfer, hidrosfer, atmosferde canlıların yaşadığı bölümü ifade eder. Ekosistemin unsurları arasındaki ilişkiler bu alanda gerçekleşir (Güney, 2002: 7). Çevre, canlı ve cansız varlıkların üzerinde yaşadıkları, etkiledikleri ve etkilendikleri yaşama ortamı olarak tanımlanmaktadır (Timur ve Yılmaz, 2011: 304).

Cansaran ve Yıldırım (2012: 1)'a göre çevre; bir zaman diliminde insanları etkileyen, insanların maddi ve manevi olarak gelişmesini ve hayat koşullarını oluşturan etkenlerin bütünüdür. Çevre günümüz insanlarını ve canlıları etkileyen sosyal, kültürel, ekonomik ve doğal unsur ve değerlerin tamamı şeklinde ifade edilmektedir.

Dinçer (1988: 9)'e göre çevre; bütün canlı varlıklar ile birlikte tabiatın ve tabiattaki insan yapıtlarının tamamıdır ve insanların tabiat ile olan ilişkisi sürekli olarak değişim ve dönüşüm göstererek insan yapıtlarının içerisinde devam etmektedir.

Gezegimizdeki bütün canlıların hayatını devam ettirdiği doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiği çevre, bitki, insan ve hayvanların yaşamları üzerinde etkili olan unsurların birleşimidir (Türk, 1998: 1). Çevre, genel anlamıyla bir canlının hayat alanı olarak ifade edilebilir. Ekolojik olarak da insanla ilişkisi olan ekosistemin canlı ve cansız bütün unsurlarını kapsayan bir terim olarak açıklanır (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1993: 42). Herkesin anlayabileceği şekilde kısaca çevre, bitki, hayvan, mikroorganizmaların ve insanların içinde yaşadığı ve hayatları boyunca ilişki kurdukları kendileri dışındaki ortamlarıdır (Çepel, 1992: 38, Ertürk, 1994: 6, Çevre Bakanlığı, 1998: 1).

Çevre, insanların kendi cinsinden olan diğer insanlarla ve bitki, hayvan, mikroorganizmalar ile ilişkilerini sürdürdükleri kültürel, sosyal, ekonomik, tarihi yapıları da içine alan etrafıdır (Kahraman ve Türkay, 2006: 19).

Çevre tanımlarına baktığımız zaman çok geniş bir tanım alanına sahip olduğunu görmekteyiz. Bu çevre tanımları içerisinde çevreyi insanın oluşumuna katkıda bulunmadığı yaratıcının yarattığı oluşumunda insan unsuru bulunmayan doğal çevre ve oluşumunda insan unsurunun bulunduğu, tarihin ilk günlerinden günümüze kadar gelişim ve değişim gösterdiği yapay çevre olarak kısaca ikiye ayırabiliriz.

2.1.2. Çevre Sorunu

Özey (2009: 13)'e göre çevre sorunları insanlık tarihi kadar eskiye gitmektedir ve doğa hiçbir zaman çevre sorunu oluşturmamıştır. Çevre sorunları insanoğlunun dünya tarihinde yer almasıyla beraber görülmeye başlamıştır. Çevre sorunları, türlü insan faaliyetleri nedeni ile çevresel değerlerin zarar görmesi sonucunda ortaya çıkmışlardır. Çevre sorunu, hava, su ve toprağın zamanla niteliğinin bozularak yaşanırılığını yitirmesi, yaşam ortamlarının değişmesi ve insan gereksinimleri uğruna aşırı tüketilmesi nedeniyle bitki ve hayvan topluluklarının yok olmaya yüz tutması sorunudur. Çevre sorunları daha çok çevre kirliliği olarak görülmüştür. Çevre kirliliği, çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengiyi bozabilecek her türlü olumsuz etkidir (Çevre Kanunu md. 2).

Tabiatın temel fiziksel unsurları olan, hava, su ve toprak üzerinde olumsuz etkilerin oluşması ile ortaya çıkan ve canlı öğelerin hayati aktivitelerini olumsuz yönde etkileyen cansız çevre öğeleri üzerinde yapısal zararlar meydana getiren ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayına “çevre kirliliği” adı verilmektedir (Çevre ve Kültür Kuruluşları Dayanışma Derneği, 2014).

İleri (1998: 3-9)’ye göre; son yıllarda ozon tabakasında görülen bozulmalar, ormanların yok edilmesi, hava kirliliği, suların ve toprağın kirlenmesi, erozyon, heyelan, sellerin ve taşkınların artması, iklim değişikliklerinin artması sonucunda hayvan ve bitkilerin giderek yok olmaya başlaması, gıda ve su yetersizliği başlıca çevre sorunlarıdır. Dünyadaki sanayileşme ile birlikte insanların refah seviyesi artmış bunun sonucunda da çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Canlıların (insanların) hayat şekillerini ve davranışlarını olumsuz etkileyen unsurların tamamı çevre sorunları olarak açıklanır. Çevre sorunlarının bazıları ile bunların sebep ve sonuçları aşağıda çıkarılmıştır (Erten, 2004).

Hava Kirliliğinin nedenleri; fosil yakıtların kullanımı ve giderek kullanımının artması, çöplerin yakılması, orman yangınları, radyoaktif ışınlardır. Sonuçları ise asit yağmurları, küresel ısınma, ozon tabakasının zarar görmesi ve sis oluşmasıdır. Su kirliliğinin nedenleri ise aşırı gübre kullanımı, akarsulara temizlenmeden bırakılan evsel ve sanayide kullanılan atık sular, tanker kazaları, deniz ve göllere bırakılan tüm zararlı atıklardır. Sonuçları ise akarsuların kirlenmesi, denizlerin kirlenmesi ve denizdeki canlıların toplu ölümleri, içme sularının kirlenmesi ve bunun sonucunda salgın hastalıkların artmasıdır.

Toprak kirliliğinin nedenleri ise tarımsal ilaçların ve gübrelerin aşırı kullanımı, asit yağmurları, çöpler, pestisitlerdir. Sonuçları ise topraktaki ağır metallerin yoğunlaşması, toprağın PH- değerinin değişmesi, hastalıklara zemin hazırlaması olarak ortaya çıkmıştır. Hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkmasının nedenleri; ormanların ve yağmur ormanlarının tahrip edilmesi, asit yağmurları, mono kültür tarımı ve ormancılığı, pestisitlerdir. Sonuçları ise birçok bitki ve hayvan türlerinin yok olması, iklimlerin değişmesi doğal afetlerin artmasıdır.

İklimlerin değişmesinin nedenleri; ekvatorial ormanların yok olması, fosil yakıtların aşırı tüketimi, sanayileşmedir. Sonuçları ise sera gazlarının oluşması, zararlı ışınların yeryüzüne ulaşması, küresel ısınma, hayvan ve bitki türlerinin yok olmaya başlamasıdır. Çöp sorunlarının nedenleri ise; aşırı tüketim, geri dönüşümün olmaması, eğitim eksikliğidir. Sonuçları ise doğal kaynakların tükenme noktasına gelmesi, yeraltı ve yerüstü sularındaki kirlilik, toprakların kirlenmesi, hava kirliliğinin artması, salgın hastalıkların artmasıdır. Kahyaoğlu, Daban ve Yangın, (2008: 42-52)'a göre başlıca çevre sorunları hızlı nüfus artışı, gecekondulaşma yani çarpık kentleşme, hava kirliliği, sulardaki kirlilik, iklim değişikliğii, ozon tabakasının zarar görmesi ve incelmesi, katı atık sorunu, erozyonun artması, asit yağmurları, bitki ve hayvan türlerinin yok olması, ormanların azalması ve çölleşmenin artmasıdır.

Her zaman anlaşılması kolay olmasa da çevre sorunları pek çok insanın aşına olduğu bir durumdur. Hava kirliliği, su kirliliği, zehirli kimyasallar ve insanların maruz kaldığı zararlı atıklar, büyük miktarda katı atık üretimi (yeni elektronik atıklar, örneğin; atılan cep telefonları), çöp depolama ya da tekrar işleme ihtiyacı, iklim değişimi riskine katkıda bulunan fosil yakıtlara aşırı yüklenme, biyolojik çeşitliliğin azalmasını hızlandırıcı ve ekosistemin sürekliliğini tehdit edici unsurlar, kritik alanların ve ormanların tahrip edilmesi başlıca çevre sorunları olarak ele alınmaktadır. Bu problemlere hızla artan nüfus artışı ve yüksek düzeyde enerji ve doğal kaynak tüketimi de eklenebilir. Bu son iki örüntü diğer tüm çevre sorunlarının tetikleyicisi konumundadır (Kraft, 2015).

2.1.3. Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi kavramı, 1970'li yıllarda dünyanın eğitim, kültür ve siyaset alanında önde gelen liderleri çevre sorunlarına dikkat çekmeye başlaması sonucunda ortaya çıktı ve bir kaç ülkede "çevre eğitimi" kabul edildi. 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda bu kavram küresel bir boyut kazandı. Stockholm Konferansı'nın önerileri doğrultusunda 1975 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü [UNESCO] Çevre Dairesi, UNESCO üyesi olan 136 ülkede, "Çevre Eğitimi İçin Kaynakların Değerlendirilmesi: Üye Devletlerin Gereksinimleri ve Öncelikleri" adı altında anket çalışması yaptırdı. Bu çalışmanın temel amacı çevre eğitiminde gerçekleştirilecek bir

eğitim hamlesiyle evre eğitiminde görev yapacak olan kişilere yapacakları çalışmalar için temel oluşturacak bilgileri sağlamasıydı. Çalışmanın sonunda evre eğitimi ile ilgili çalışmaların yetersizliği ortaya çıktı (nal, Maıuhan ve Sayar, 2001: 8-9). 1975 yılında evre eğitimi ile ilgili var olan eksiklikleri gidermek için UNESCO ve Birleşmiş Milletler evre Programı'nın [UNEP] birlikte çalışmaları sonucu Uluslararası evre Eğitim Programı (IEEP) oluşturuldu. Bu program çerçevesinde bölgesel seminer ve konferanslar düzenlenmesinin ardından 1977 yılında dünyada ilk defa UNESCO-UNEP işbirliği ile Tiflis'te bakanlar düzeyinde Hkmetler arası evre Eğitimi Konferansı (Intergovernmental Conference on Environmental Education) yapıldı. Tiflis konferansındaki öneriler evre eğitimin insanların eğitilmesinde yerini alması açısından dönüm noktası olmuştur. Tiflis Konferansı'nın bildirgesi ve nerileri, evre eğitiminin eğitimdeki yerini alması açısından bir dönüm noktası oldu. Bu belgelerde evre eğitiminin esasları, özellikleri ve amaçları ulusal ve uluslararası seviyede belirtilmektedir. 1987 yılında UNESCO ve UNEP işbirliği ile Moskova'da Uluslararası evre Eğitimi ve Yetiştirme kongresi gerçekleştirilmiş ve kongrede 1990 yıllarda yürütülecek olan evre eğitimi çalışmaları için uluslararası bir strateji oluşturulması amaçlanmıştır. Bu stratejide evre eğitiminde öğretmenin ana faktör olduğu ve evre eğitiminde sürdürülebilirlik için öğretmenlik eğitim programlarına evre eğitiminin de dâhil edilmesi gerektiği ön plana çıkmıştır (nal, Maıuhan ve Sayar, 2001: 8-9).

evre eğitimi kavramı ilk olarak 1972'de uluslararası düzeyde Stockholm Konferansı'nda gündem oluşturmuştur. Tiflis bildirgesi ile de evre eğitiminin gerekliliği, önemi ve amaçlarından söz edilmiştir. evre eğitiminin amacını evre konusundaki sorunların farkında olma, bilgi, beceri, tutum ve güdülenme becerileri olan sorunların çözümünde yer alan ya da sorun oluşmasını önleyecek çalışmalara katılan ve çalışmalar yapan evre okuryazarı bireyler yetiştirmek olduğu belirtilmiştir (nal ve Dımışkı, 1999: 142-144).

Ülkemizde evre eğitimi, Ege-Marmara bölgesi başta olmak üzere, büyük şehirlerdeki hızlı ve kontrolsüz sanayileşme ve şehirleşmenin doğal çevrede yarattığı tahribatın bir sonucu olarak, ilk defa ciddi bir şekilde 1980'li yıllarda gündeme gelmiştir (Sencer ve Gökmen, 2004: 1). Ülkemizde evre eğitimi 1991 yılından itibaren okullarda verilmeye başlanmıştır (Erol ve Gezer, 2006: 65-67). Çevrenin

öneminin günümüzde hızla artması nedeniyle çevre eğitiminin anaokullarından başlatılarak ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında da sistemli ve düzenli bir şekilde devam etmesinin önemli sonuçlar kazandıracağı düşüncesiyle 14.10.1999 tarihinde Çevre Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında “Çevre Eğitimi Konularında Yapılacak Çalışmalara İlişkin İşbirliği Protokolü” imzalanarak yürürlüğe konulmuş ve protokol çerçevesinde (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004):

- a. Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklarda çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla uygulamalı çevre eğitimine ağırlık verilmesi,
- b. Ortaöğretim kurumlarında öğretmen ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi için çevre eğitime yer verilmesi,
- c. Ortaöğretim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygun görülen programlarda Çevre Dersinin haftada bir saat olmak üzere zorunlu ders olarak ders programlarında yer alması,
- d. Mesleki Teknik Eğitim Programlarında olduğu gibi Çıraklık Eğitim Programlarında da çevre konularına yer verilmesi,
- e. Ülke genelinde tüm öğretmen ve öğrencilerin çevre konusunda bilgilendirilmelerinin sağlanması amacıyla çevre eğitime yönelik hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi konularında çalışmalar başlatılmıştır.

Uzun ve Sağlam (2005: 194-195)'a göre; toplumun çevre konusunda bilgi ve bilince sahip olması, duyarlı ve olumlu davranış değişikliklerinin meydana getirilmesi, doğal çevrenin korunması ve zarar görmüş çevrenin yeniden kazanılmasının temelinde çevre eğitimi yatmaktadır. Buradan da anlaşılıyor ki insanlarımızın ve öğrencilerimizin çevreye duyarlılık ve çevre bilincini kazanmalarını sağlamak için çevre eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Çevreyi, tabiatı ve dünyayı tanımak için çevre eğitimi son derecede önemlidir. Günümüzde uygulanmakta olan çevre eğitimin temel amacı bireylerde olumlu tutum ve davranışlar kazandırmaktır. Ülkeler günümüzde bu amaç için çevre eğitimi vermektedir. Tutumlar toplumsal değerlere, inançlara, bilgiye duygulara göre ortaya çıkarlar ve farklılık göstermektedirler (Sakallı, 2001, Akt. Kahyaoğlu, Daban ve Yangın, 2008: 43).

Erol ve Gezer (2006: 66)'e göre; çevre eğitiminde amaç çevreye karşı farkındalık düzeyi yüksek olan, bilgili, bilinçli, çevredeki sorunlara dikkat eden, sorunların çözümünde inisiyatif alan yeni fikirler sunabilen duyarlılığı yüksek insanlar

yetiştirmektedir. “Çevre eğitimi, bireylere çevreleri hakkında bilgi, bilinç, değer ve beceriler ile birlikte çevre sorunlarını çözüme kavuşturmak amacıyla harekete geçme kararlılığını da kazandırabilecek bir süreçtir.” Bu süreçte ana değerleri ve tutumları kazandırmak için, anaokulundan itibaren çevre hakkında eğitim verilmeye başlanmalı ve sonraki okullarda ve eğitim hayatlarında da bu eğitimlere ciddi bir şekilde devam edilmelidir. Çevre eğitiminin amacına ulaşmasında büyük görev okullara düşmektedir.

Aktepe ve Girgin (2009: 402)’e göre çevre eğitimi, hayatımızı sürdürdüğümüz çevrenin korunmasının önemini bilimsel ve sistemli olarak öğreten eğitim olarak tanımlanmaktadır. Çevre sorunlarının ortaya çıkardığı çevre eğitimi, bütün dünyanın gündeminde yerini almış ve çevre eğitiminin verilmesi bir ihtiyaç haline gelmiştir. Çevre eğitiminin temel amacı bütün toplumlarda çevreye karşı bilinçli ve duyarlı insanlar yetiştirmektedir. Toplumların ekonomik, toplumsal ve ekolojik gerçekleri kalkınma amaçları dikkate alınmadan çevre eğitiminin hedeflerini belirlemek imkânsızdır (Doğan, 2000: 404). Çevre eğitimi; insanın ve tüm canlıların içinde yaşadıkları çevreyi daha iyi tanımaları, korumaları ve daha sağlıklı yaşayabilmeleri için gayret ve etkinliklerin tümüne denilmektedir (Türkiye Çevre Vakfı, 1993). Çevre eğitimi, insanların çevreleriyle uyumlu olarak yaşayacağı bilgi ve davranışları kazanması, doğal kaynakların tüketiminden çöplerin üretimine kadar her konuda sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek ve problemlerin çözümünde aktif olarak katılımın sağlanması şeklinde ifade edilebilir (Demirkaya, 2006: 2010).

Çevre eğitimi; insanları çevre konusunda bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve kalıcı davranış değişikliği kazandırmak için toplumun tüm kesimlerini kapsamalıdır. Çevre eğitiminin amacı eğitim ve öğretim sürecinden geçen kişilerin çevre konusunda sorumlu davranışlar sergileyebilmelerine olanak sağlayıcı ve teşvik edici bilgi, beceri ve değer yargıları ile donanmış vatandaşlar olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1994: 33-38).

Çevre eğitimi çevre sorunlarının ortadan kaldırılabilmesi için çok önemli bir araçtır. Çevre eğitimi sayesinde çevre bilincine sahip insanlar yetiştirilmesi hedeflenir. Bundan dolayı çevre eğitimi ekolojik içerikli diğer eğitimlerden farklılık gösterir. Çevre eğitimi hem ekolojik bilgileri verir, hem de çevreye yönelik tutum gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini hedefler. Çevre eğitimi, çevrenin korunması

için bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, tutum ve değer yargılarının oluşturulması, çevreye yararlı davranışların gösterilmesi bunların sonuçlandırılması sürecidir (Erten, 2004).

Çevre eğitimi; çevreye onunla ilgili sorunlara karşı duyarlı ve ilgili, çevre sorunlarının çözümüne ve oluşabilecek sorunların önlenmesine yönelik çalışmaları yapabilecek bilgi ve becerilere sahip bir dünya toplumu geliştirme sürecidir (Öztürk ve diğerleri, 1998: 98). Aynı zamanda çevre eğitimi, doğal ya da yapay çevre hakkında duyarlı ve bilgili bir vatandaşlık anlayışı geliştirmeyi hedefleyen disiplinler arası bir çalışma alanıdır. “Çevre eğitiminin amacı, çevreyle ilgili doğru tutum, davranış ve becerileri geliştirerek bireyleri çevre okuryazarı yapmaktır” (Gülây ve Öznacar, 2010: 2).

2.1.4.Çevre Duyarlılığı

“Çevre duyarlılığı, çevre sorunlarına karşı olumlu girişimlerde bulunmaya istekli olma biçiminde tanımlanabilir” (Çalışkan, 2002: 3). İnsanlarda çevre duyarlılığının geliştirilmesi, bilinç seviyesinin arttırılmasıyla mümkündür. Bilinç düzeyinin artırılması da verilecek çevre eğitimi ile mümkün olur (Çelikkıran, 1997: 48). Çabuk ve Karacaoğlu (2003: 1-2), insanların çevreyle ilgili davranışlarının, çevre duyarlılığının bir göstergesi olduğu bunun sonucunda da çevre duyarlılığının, insanların çevre sorunlarına karşı gösterdikleri davranışlara bakılarak belirlenebileceğini düşünmektedir. Çevre duyarlılığı, çevre sorunlarına karşı olumlu girişimlerde ve davranışlarda bulunmaya istekli olma olarak tanımlanabilir. İnsanlarda çevre duyarlılığının geliştirilmesi, çevre eğitimi verilerek bilinç seviyesinin arttırılmasıyla mümkün olabilir. İnsanların çevreye karşı tutumları ve gösterdikleri davranışlar çevre duyarlılığının göstergesi olarak karşımıza çıkar.

2.1.5. Çevre Bilinci

“Bilinç, kişinin kendi varlığı ve davranışları hakkındaki duygusu ve bunların farkında oluşu olarak tanımlanmaktadır” (Dinçer, 1988: 46). “Çevre bilinci, bireylerin veya toplumların çevreyle, dengeli bir şekilde ilişkilerde bulunabilmesi için gereken davranış, tutum ve düşünce şeklidir” (Çepel, 1996). İnsanların

yaşamlarını sürdürebilmesi, çevrenin korunması ve sürdürülebilmesine, çevre bilincine ve çevreye karşı duyarlı olmalarına bağlıdır. Bireysel ve toplumsal bir sorumluluk olarak çevre bilinci; insanların dünü ile bugünü, geçmişi ile geleceği unutmaksızın hem kendilerine, hem de doğaya saygılı olması olarak açıklanır. Diğer bir deyişle çevre bilinci; çevreyle ilgili kararları, ilkeleri, yorumları içeren düşüncelerden, bu düşüncelerin yaşama aktarılması olan davranışlardan ve bütün bunlarla ilgili olarak çeşitli duygulardan oluşmaktadır (Türküm, 2006: 172).

Doğada ve doğanın parçası olarak yaşamını sürdüren insanoğlu, farklı dönemlerinde çevreyle ilişkilerini farklı yaşamış, çevreye bakışını farklı ifade etmiştir. Bu nedenle, çevre bilinçlenmesinin farklı aşamaları bulunduğu söylenebilir. İnsan ve çevre ilişkilerinin ilk aşaması, insanın çevreyi tanınması, çevreye uyum sağlama çabası ile geçmiştir. Bu dönem, insanın avcılık ve toplayıcılık dönemlerine kadar uzanır. Daha sonra demirin kullanılması ve işlevsel aletlerin yardımıyla doğaya egemen olması dönemi başlayacaktır. Bu dönem, Sanayi Devrimi'ne kadar uzanan ve insanın doğayla mücadelesi dönemi olarak isimlendirilebilir. Bu dönemde insan, binlerce yıldır doğayla uyum içinde yaşama kültürünü geride bırakmış, doğaya ve doğadaki varlıklara karşı acımasız bir şiddet ve sınırsız kullanma ve sömürme yaklaşımlarını benimsemiştir. Bu dönem, doğayla ilişkilerimizde benimsediğimiz ya da geliştirdiğimiz insan merkezci etik yaklaşımlarımızın kökenini oluşturmaktadır. Bu dönemde doğa ve çevre, bize yararlı olduğu ya da bizim için değerli olduğu sürece korunmuş ve ona saygı duyulmuş, aynı zamanda da acımasızca sömürülmeye devam edilmiştir. Çevreye yaklaşımımızı değiştiren üçüncü dönem ise çevre ile yaşanan sorunlardan kaynaklı olarak ortaya çıkar (Ertan, 2004: 114).

Çevre bilincinden amaçlanan, çevre bilgisi, çevreye olan tutum ve davranışlardır. Bunları çok kısa olarak şu şekilde açıklayabiliriz (Erten, 2004):

- _ Çevre bilgisi: çevreyle ilgili sorunlar, bu sorunların çözüm yolları, ekoloji ve tabiatla ilgili bütün bilgilerdir.
- _ Çevreye yönelik tutumlar: Çevre sorunlarından kaynaklanan hüçün, korku, kızgınlıklar, kırgınlıklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne hazır bulunuşluk gibi çevreye karşı gösterilen olumlu ve olumsuz davranışların tamamıdır.

_ Çevreye yararlı davranışlar: Çevrenin korunması için gerçekleştirilen davranışlardır. Literatürde, bu tür davranışlar “çevre dostu” ve “çevreye yararlı davranışlar” olarak yer alır.

2.1.6.Çevre Bilincine Sahip Birey Kimdir?

Çevre konusunda birçok bilgiye sahip bir kimse, atıkların azaltılması konusunda çaba harcamıyorsa, enerji kullanımında tasarruflu veya tutumlu davranmıyorsa, suyu ve diğer doğal kaynakları tasarruflu kullanmıyorsa, mümkün olduğunca alışverişlerinde depozitolu ürünleri ve çevre dostu ürünleri alma gibi bir alışkanlığı yoksa, çevreye zarar verenleri gördüğünde sessiz kalıyor yetkililere haber vermiyorsa ve benzeri çevreyi koruyucu davranışlarda bulunmuyorsa bu kişinin çevre bilincinden söz edilemez. Bu kişinin çevre konusunda bildiği bu bilgilerinin de bir anlamı yoktur. Çevre dostu davranışları göstermeyen kişi çevre konusundaki tüm bilgileri bilmesi bir anlam ifade etmez (Erten, 2004). Yani çevre ile ilgili bilgi sahibi olan, sahip oldukları bilgileri çevre dostu davranışa dönüştüren bireyler çevre bilincine sahip birey olarak tanımlanabilir.

2.2. Değerlerin Tanımı ve Önemi

İlk kez 1918'de Znaniecki tarafından sosyal bilimler alan yazınına kazandırılan “değer” kavramı, Latince "değerli olmak" veya "güçlü olmak" anlamına gelen "valere" sözcüğünden türetilmiştir (Bilgin, 1995, Akt. Dilmaç, 2007: 3). Güngör (1993: 27) değerleri, bir şeyin arzu edilebilir olması veya arzu edilemez olması hakkında inançlar olarak tanımlamıştır. Başaran (2004: 2) değerleri, davranış şekillerine ve yaşam şekline yönelik inançlar olarak tanımlamıştır. İnsanların inançları kendileriyle ters düşen davranışlara tercih edilir şeklinde açıklamıştır. Özgüven (1998: 367)'e göre ise, değerlerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1-Değerler toplumlar ve insanlar tarafından kabul edilen birleştirici olgulardır.
- 2- Toplumların ihtiyaçları için var olduğuna inanılan ve insanların iyiliği için var olan ölçütlerdir.
- 3- Duygu ve heyecanları yönlendiren yazısız normlardır.

4-Değerler insanların davranışlarını şekillendiren yargılardır.

“İnsanı diğer canlılardan farklı kılan düşünebilme yeteneğiyle ürettiği inançlar bütünüdür” (Dilmaç, 2007: 16). “Her toplumda, onun sahip ve bağlı olduğu kültürü meydana getiren inançlar, fikirler ve normlar sistemi vardır. Bunların her biri bir değerdir” (Ülken, 1967).

2.2.1. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin araştırılması adlı geniş bir çalışma yapan Allport, Vernon ve Lindzey’den sonra değerleri; estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasal, sosyal ve dinsel değerler olarak 6 grup halinde toplamak adet olmuştur (Güngör, 1998 Akt. Eser 2012: 8). Güngör (2000: 84) kendisi de değerleri altı grupta açıklar: Estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerler. “Değerler felsefe tarihi boyunca öznelci ve nesnelci yaklaşım biçimlerine göre türlü şekilde sınıflandırılmıştır: Hazcı değerler (haz-acı), bilgi değerleri (doğru-yanlış), ahlaki değerler (iyi-kötü), estetik değerler (güzel-çirkin) ve dinsel değerler (sevap-günah)” (Avcı, 2007: 6). Başka bir sınıflandırmada ise değerler; ailevi değerler, toplumsal değerler ve bireysel değerler olarak üç grupta sınıflandırılır. Aile yüz yüze birincil ilişkilerin olduğu herkesin samimi ilişkiler kurduğu gruptur. Çocukların kimliğinin oluşumunda ve karakter gelişiminde ailenin önemli haklarından. Özellikle çocuklar okul öncesi dönemde aile büyüklerini örnek alarak toplumsallaşırlar. Bunun için aileler kendi inandığı ve yaşadığı, yaşamasını istediği değerleri çocuklarına vermek isterler. Toplumsal değerler ise örf-adet, gelenek, görenek gibi toplumların yazısız normlarını içine alan değerlerdir. Toplumların kendi varlıklarını devam ettirebilmeleri için toplum üyeleri tarafından kabul edilen ilke ve inançlardır. Bireysel değerler ise insanların karakter gelişiminde rol oynayan değerlerdir. İnsanlarda kişilik problemleri yaşamaması için insanlarda bireysel değerlerin gelişmiş olması gerekir (Pamuk, 2007, Winter, Newton ve Kiripatrick, 1998’den Akt. Gökdere ve Çepni, 2003: 97). Cohen (1985) ise değerleri, içsel (intrinsic), dışsal (extrinsic), ahlâkî (moral), kişisel (personal) ve bilgiye dayalı (epistemic) değerler şeklinde gruplandırmıştır (Akbaba, 2003: 8).

Değerler konusunda uzun süreli çalışmalar yapmış olan Rokeach, değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler, insanların hayatlarındaki temel amaçları (özgürlük, mutluluk, güvenlik, barış içinde yaşama, başarılı olma, bilgelik,

dini özgürlük, dostluk, eşitlik, iç huzur, kendine saygı, sosyal kabul, zevk, ulusal güvenlik); araç değerler ise, hayatın temel amaçlarına ulaşmak için kullanılacak davranışları (bağımsız olma, dürüst, cesaretli, bağışlayıcı, itaatkâr, entellektüel, hırslı, kibar, kendine hâkim, yardımsever, yaratıcı olma) muhteva etmektedir (Akbaş, 2004: 30).

Sosyolog Ülken (1965) ise değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler olarak üçe ayırmaktadır (Akt. Poyraz 2007: 85–86).

- a) İçkin değerler, kavramlar, duygular ve eşya ile olan ilişkiden doğan bilinçle oluşan “bilme” nin hâkim olduğu değerlerdir.
- b) Aşkın değerler, inanma üzerine oluşan insanların sosyal çevresiyle etkileşiminden doğan değerlerdir.
- c) Normatif değerler ise insanların söyledikleri, yaptıkları davranışların değişiminden ortaya çıkan değerlerdir.

Eğitimciler ve sosyologlar; değerleri anlamak için çeşitli değerlendirme kalıpları ve ölçme araçları geliştirmiş, değerleri sosyal, politik, ekonomik, estetik, kurumsal vb. şekilde sınıflamalarda bulunmuşlardır (Turan, Durceylan ve Şişman, 2005: 183).

2.2.2. Değerler Sistemine Bilim Dallarının Bakışı

2.2.2.1. Felsefe Perspektifinden Değerler

Değer; kendisiyle ilgisi olan fiillerin sonucunda ortaya çıkan hükümlerdir. Değerler yapısının kuruluşu değerleri oluşturan ve değerleri değerlendiren insanın Aristoteles’in bahsettiği üç olguyu anlamasından geçer. Teoria (Bilgi), praksis (Ahlak) ve poesis (Sanat) (Poyraz, 2004: 83). Girgin, (2012: 12) Felsefe ve değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi ise toplumun kendisiyle ilgili düşüncelerini ve yargılarını açığa çıkaran bir araç olarak açıklar.

Kuçuradi (1988b: 16) değerleri felsefede değerlendirme problemi olarak karşımıza çıkar demektedir. Çünkü “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “faydalı nedir?”, “doğru nedir?” gibi soruları sormak değerlendirme olayını problem haline getirmektir. Saygı, dürüstlük, adalet, tutarlılık, eşitlik gibi insanların birbirleri ile olan ilişkilerinin temelindeki manayı açıklayan sorular sormak veya sanat, bilim, spor, moral gibi insanların başarıları ile ilgili özellikleri araştırmak, farklı bakış açılarından değerleri problem haline getirmek olur.

Değerler, felsefe tarihi boyunca öznelci ve nesnelci bakış açılarına göre farklı şekilde sınıflandırılmıştır: (i) Hazcı (hedonist) değerler (olumlu: haz; olumsuz: aç.), (ii) Bilimle ilgili değerler (doğru, yanlış), (iii) Ahlaki değerler (iyi, kötü), (iv) Estetik değerler (güzel, çirkin), (v) Dini değerler (sevap; günah) (Özlem, 2002 Akt. Özensel, 2003: 218).

Değerler felsefede farklı şekilde ifade edilse de, genel olarak iki ana çizgi üzerinde durulmuştur. Bunlardan birisi değerler “rölatiftir” görüşünü benimseyenlerdir. Değerler, inançlar ve ahlâkî doğrular toplumdan topluma aynı toplumda zaman içinde ve çağlara göre değişmektedir. Diğeri ise “değerler” mutlaktır. Bütün değerler, mutlak olarak doğru ve yanlıştır. Yapılan işler, insanların kendi duygu ve düşüncelerinden bağımsız olarak doğru ya da yanlıştır (Toku, 2003).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında bakıldığında felsefede Aristoteles ile başlayan değer kavramı çok tartışmalı olmakla beraber iki görüş etrafında toplanabilir. Bunlardan birisi değerlerin rölatif olduğunu savunan öznelci görüştür. Diğeri ise değerlerin mutlak olduğunu savunan nesnelci görüştür.

2.2.2.2. Sosyoloji Perspektifinden Değerler

Sosyoloji, değer kavramını, nesnelere ve bilinç sonunda oluşan olguların insan, toplum ve sınıf açısından oluşturduğu önemi ortaya koymaktadır (Hançerlioğlu, 1986; Akt. Eser, 2012: 10). Toplumların ve grupların kendi varlıklarının, birliklerinin, devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen doğruluğuna ve gerekliliğine inanılan; onların duygu, amaç ve menfaatlerini yansıtan genelleştirilmiş temel ilkeler ve inançlar olarak tanımlanmaktadır (Kızılcılık & Erjen, 1992: 99, Akt. Baloğlu ve Balgalmış, 2005: 22).

Toplumsal konularla en çok tartışılan kavramlar arasında “değerler” kavramı da yer almaktadır. Konuya olumsuz bakan araştırmacılar, toplumsal değerlerin aslında toplum gerçekleriyle ilişkisinin bulunmadığını, değerlerin genel anlamıyla sosyal bilim çalışma alanı dışında psikolojik ve etik olgu olarak araştırılabileceği üzerinde durmaktadırlar. Bu durumda sosyal politikayla ilgili soruların sorulduğu her durumda değer kavramı ve değer yargıları gündeme gelmiştir. Sosyoloji değerlerin içeriği ve nasıl oluştuğu ile değil, toplum tarafından paylaşılan ölçütler olma ve toplumsal

davranışları yönlendiren özelliklerden kaynaklanan sorunlarla ilgilenmektedir (Oktay, 2011: 5).

Durkheim ve takipçilerinin temsil ettiği ve varlığını devam ettiren anlayışa göre değer başta olmak üzere kurum, grup, örgüt, norm gibi bütün sosyal olgular toplumun ürünüdürler; kaynağını toplumda bulmaktadırlar. Toplumla ilgili değerlerin oluşum süreci şöyle açıklanabilir; insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için eylemlerde bulunurlar, yapılan eylemler tekrarlandıkça alışkanlıklara dönüşür, alışkanlıklar da zamanla adetlere dönüşür kurallaşır ve kurumsallaşır. Toplumlar ve gruplar bu eylemlerine bir kıymet atfederler, kıymet atfetmiş oldukları eylemler değerlerin ortaya çıkmasını sağlar. Toplum kaynaklı değerlerin en belirleyici özelliği, toplumların ve zamanın değiştikçe değişiyor olmalarıdır (Oktay, 2011: 19).

Değerlerin kaynağını açıklayan ikinci görüş ise değerlerin kaynağını toplum üstü ve aşkın bir kaynak olarak açıklar. Değerlerin önemli bir kısmının kaynağı dinin emir ve nehiyelerinden gelmiş olması ile açıklanır. Özellikle semavi dinlerin getirmiş oldukları emirler, değerler ile inananların yaşamını biçimlendiren bir özelliğe sahiptir (Oktay, 2011: 19).

Önemli sosyologlardan Talcott Parsons'a göre sosyolojinin temel görevi değer eğilimlerini açıklamaktır. Parsons'a göre değer sosyal yapıları kontrol altında bulunduran önemli bir etkidir. Sosyolojik açıdan değerler, insanların tutum, davranış, düşüncelerini belirleyici birer unsur olarak ortaya çıkmakta, toplumsal bütünlüğün ayrılmaz bir unsuru olarak ifade edilmektedir. Parsons değeri, seçenekler arasında tercih yapmada standart veya ölçüt görevi gören, sistemin bir ögesi olarak tanımlar (Parsons, 1951, Mc Donald, 1993, Akt. Sağnak, 2004: 102-103). Antropoloji ve sosyoloji arasındaki temel fark, antropolojinin gruplar üzerinde çalışma yapması, sosyolojinin ise modern/bürokratik toplumlarda yapı ve kurumlarla ilgilenmesidir (Akt. Sağnak, 2004: 102-103).

2.2.2.3. Psikoloji Perspektifinden Değerler

Psikolojide değerlerin önemi, insanların davranışlarını yönlendirmede etkili olduğu rol olarak açıklanır. Bundan dolayı psikoloji değeri sadece bir inanç olarak alır

(Güngör, 1995). Sosyolojide kavramsal bir standarda oturtulan değer, psikolojik açıdan tercih olarak ifade edilmektedir. Psikolojinin değer kavramını daha çok sosyal psikoloji ön plana çıkarmaktadır. Kendini değer araştırmalarına adanmış sosyal psikolog Rokeach, değeri tercih edilmeye yönelik bir inanç olarak açıklamıştır. Rokeach; Kluckhohn ve Allport'un tanımlarını birleştirerek değeri hem bir tercih, hem de arzu edilebilir bir kavram olarak betimlemiştir (Feather, 1975, Akt. Sağnak, 2004: 103).

2.2.2.4. Din ve Değerler

Din, bireysel ve toplumsal hayata yön veren önemli emirleri ve nehiyleri vasıtasıyla toplumu ve insanları yönlendiren önemli bir değer sağlayıcıdır. Bireyler bir dine inanması onun emir, nehiy ve diğer değerlerini kabul etmeleri ve iman etmeleri yani bunları özümsemelerine neden olur (Kaymakcan, 2010: 14). Eğitim, özellikle de din ve değerler eğitimi, bir ülkede dinin öğrenilmesi ve dinin rolünün anlaşılmasına yardım eden bir alandır. Din eğitiminin temel amacı dinin öğretilerinin inananlarına öğretilerek dinin inananlarının ruh sağlığı yerinde karakteri sağlam kişiler yetiştirmek olduğu tartışmasızdır. Başka bir ifadeyle, din eğitimi, karakter eğitimi ve şahsiyet bütünlüğünü sağlamayı amaçlar (Ekşi, 2006, Akt. Eser, 2012: 12). İnsan hakları veya yeni dünya düzenine ilişkin bazı evrensel sözleşmeler, dünya çapında bir üstün değer arayışı olarak görülebilir. Son zamanlarda sık sık gündeme gelen etik değer ihtiyacı, tamamen bir üstün ve bağlayıcı değer ihtiyacının ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Ama etik değer duyarlılığı bile, insanın her şeyi kendi lehine yontan izafiyet yaklaşımı karşısında anlamsız kalabilir. Din, bütün insanlara üstün değer olan emir ve nehiyelerini getirmektedir. Din, bu değerlerin belirleyicisinin "Yaratıcı" olduğunu bildirmektedir. Din, bu değerlerin bütün insanları ve güç sahiplerini bağladığı kuralından yola çıkmaktadır. Yani mutlak kudret sahibi olan yüce yaratıcımız Hz. Allah'tır. Taşgetiren'e göre (2008: 5); aslında etik değer arayışı insanların bir din arayışıdır. Hz. Allah'ın göndermiş olduğu kurallara uymayan insan, yozlaşmış hayat şartları içerisinde savrulmaktan yorulmuş kendini bağlayıcı kuralların varlığına ihtiyaç duymuştur. Bunun için de yeniden ilahi kaynaklara yönelmek yerine, değer üretmeye yönelmiştir. Etik değerler, insan

üretimi ortak değerlere yönelmektir. Oysa etik değer denen şeylerin daha geniş ve daha kapsamlısı, ilahi ölçüler içinde mevcuttur.

2.2.2.5. Pedagojik Değerler

Eğitimle ilgilenenlerin telkin ve yönerge esaslı değerler eğitimi anlayışına bakışını geliştirmek amacıyla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesindeki Eğitim Fakültesindeki programlarda çalışan yazarlar, bir kavramı pedagojik bir değer olarak ele almış ve serbest teknikle denemeler yazmışlardır. Bir değer, hiçbir tasnife tutulmadan yazar tarafından kendi iç dünyasındaki çağrışımlarla hikayeleştirildikten sonra toplanan yazılar birleştirilmiştir. Pedagojik değerler, kategorisiz ve bağımsız olarak ele alınmış ve bir kitap olarak 2012 yılında yayımlanmıştır (Girgin, 2012: 10).

2.2.2.6. İktisat ve Değer

İktisat alanında değer kelimesi iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Değer bazen bir nesnenin yararını ifade ederken, bazen de bu nesneye sahip olmamız neticesinde başka malları satın alma gücünü ifade etmektedir. Birincisi kullanım değeri olarak ifade edilirken, ikincisi değişim değeri olarak adlandırılmaktadır (Özevren, 2008: 5-6).

İktisatçıların değer anlayışı diğer disiplinlerden farklıdır. Ürünlerin veya markaların kalitesini artırıcı, müşteri memnuniyetini artırmak, müşteri devamlılığını ve sürekliliğini sağlamak, markalaşma gibi unsurlar olarak değere bakmaktadırlar. Bunun sonucunda da müşteri portföyünü belirleme, etkileme, onların davranışları üzerinde etkide bulunma ve yönlendirmeye yönelik unsurlardan oluşmaktadırlar. Günümüz rekabet ortamında işletmelerin varlığını sürdürebilmesi müşterilerine üstün değer sunmasına bağlıdır. Üstün değer ise hizmet ve kalite ile beraber gelmektedir. Bir markanın oluşması; markanın imajı, müşterilerin markaya bakışı ve marka değeri oluşmuş firma veya ürünün, müşterilerin memnuniyetini arttıracak, müşterilerin devamlılığını sağlayacak hizmet sunmaları ile ilgilidir. Müşteri için değer yaratma, müşterinin ne istediği, ürünü satın aldıktan sonra ne bulduğu ile ilgilidir. Bir başka ifade ile müşteri değeri yaratma, ek yararları, herhangi bir bedel ödetmeden müşteriye sunmaktır. Değer yaratmak, hizmet ile kalitenin de bir sentezi

olup; hizmetin sunumu, kalite ve müşteri memnuniyetinin tüm unsurlarını kapsamaktadır (Cop, Bekmezci, 2008: 247-266).

2.2.2.7. Değerler Eğitimi Merkezi'nin [DEM] Değerlere Bakışı

Günümüzde muhafazakâr toplumlar sosyal sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların artmasının temel nedenini değerlerin yitimi, yozlaşması ve hafife alınmasına bağlamaktadır. Bunun neticesinde DEM'i kurmuş ve amaçlarını aşağıdaki şekilde açıklamışlardır. DEM'in internet sayfası incelendiği zaman faaliyetleri, yaptıkları, amaçları aşağıda gösterilmiştir. Ayrıca DEM'in faaliyet amaçları ile ilahiyatçıların değerlere bakış açısı örtüşmektedir.

Değerler Eğitimi Merkezi (DEM), değerlerin eğitimi konusuna akademik düzeyde katkı yapmak amacıyla kurulmuş bir araştırma merkezidir. Değerler Eğitimi Merkezi, eğitimle ilgili her tür girişimin temelde bir insan telakkisine dayandığının idrakinde olarak, eğitim anlayışını, insanın varoluşuyla irtibatlı görmektedir. Bu anlayışa hizmet etmek üzere "değerler ve eğitimi" alanında çalışmalar yapmayı, proje ve atölye tabanlı eğitim faaliyetleri düzenlemeyi, lisans ve lisansüstü düzeylerde bu alana yönelik çalışma yapanları akademik yönden desteklemeyi, bu konuda elde edilen bilgi ve verilerin toplandığı bir merkez olmayı, diğer ülkelerdeki araştırmacılarla bağlantı noktası oluşturmayı hedefleyen bir sivil toplum örgütüdür.

Değerler Eğitimi Merkezi'nin faaliyet gösterdiği etkinlik alanları; Eğitim, Araştırma, Derleme – Yayın alanlarıdır. Eğitim Etkinlikleri ile; değerler eğitimi alanında eğitim programları düzenleyerek yetişmiş insan gücünü geliştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma etkinlikleri ile değerler eğitimi konusunda araştırmaya ihtiyaç duyulan konuları belirleyerek bu konularda bilimsel çalışmalar yürütülmesini, bu konularda araştırma yapanları desteklemeyi, din ve ahlâk öğretimi veren kurumlar için öğretim malzemeleri hazırlamayı, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar tertip ederek bilimsel faaliyetlere destek olmayı amaçlamaktadır. Derleme ve yayın etkinlikleri ile değerler eğitimi konusunda araştırma ürünü nitelikli eserler ortaya koymayı, değerler ve eğitimi konulu bir kütüphane kurarak araştırmacıların istifadesine sunmayı amaçlamaktadır. DEM'in yukarıda ki amaçlar doğrultusunda yaptığı bazı faaliyet örnekleri aşağıda gösterilmiştir (DEM).

1-"Müslüman Toplumlarda 'Öteki'ne Bakış ve Hoşgörü Eğitimi" Uluslararası Çalışma Toplantısı (Değerler Eğitimi Merkezi&Oslo Coalition, 10-12 Kasım 2005, İstanbul)

2- Proje Çalışmaları

3-Atölye Çalışmaları

4-Değerler Eğitimi Dergileri [DED]:

DEM'in temel amacı, değerler eğitimi alanında yerel ve uluslararası bilimsel katkılar sağlamaktır. Yılda iki kez çıkarılan dergi 29. Sayısını çıkarmıştır.

5- Sempozyum Çalışmaları:

Bu alanda iki uluslararası sempozyum düzenlemiş değerler eğitimi ile ilgili sempozyumları kitap halinde derleyerek basımını gerçekleştirmiştir. 2016 yılında uluslararası manevi danışmanlık ve rehberlik kongresi yapmayı planlamaktadır. Değerler Eğitimi Merkezinin yapmış olduğu sempozyumlar ise şunlardır.

- a) Uluslararası "Değerler ve Eğitimi" Sempozyumu (26-28 Kasım 2004) İstanbul.
- b) II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu (16-18 Kasım 2012) İstanbul.
- c) Uluslararası Medeniyet ve Değerler Sempozyumu İstanbul yaklaşımı 18 Aralık 2010 İstanbul Ticaret Odası.
- d) 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu 23-24 Kasım 2013 İstanbul.
- e) Uluslararası Sinema ve Din Sempozyumu 21-24 Mayıs 2015.

2.2.2.8. Değerler Eğitimi

Günümüzde değerler yeni nesillere aktarılabilir ve öğretilbilir olgular olmakla beraber, bu değerlerin yeni nesillere aktarılması ve öğretilmesi eskiye göre daha zor görülmektedir. Çünkü günümüz teknolojisindeki gelişmeler nedeniyle çocuğun dünyasına ve değerlere yozlaştırıcı yönde çevreden çok fazla unsur etki etmektedir. Geçmişte toplum üyelerinin yaşayarak aktardığı birçok değer, günümüzde toplumun

üyeleri kendisi bile yaşayamaz duruma gelmiş, iletişim araçlarının gelişmesiyle toplumsal yaşamda çocuğun değerler sistemini etkileyen etkenler çoğalmıştır. Çocuklarımız ve değerler yapılan saldırılara daha açık hale gelmiştir. Değerlerin kazanılması ve çocuklara aktarılması rastlantılara ve kontrol dışı mekanizmalara bırakılmamalı, değer eğitimi ile ilgili yeni gelişmeler ve eğilimler izlenmeli, yeni yöntemler geliştirilmelidir (Gömleksiz, 2007: 728-729).

Yörükoğlu (2003: 221)'a göre; ebeveynlerin, eğitimcilerin ve ülke yöneticilerinin en büyük çabası çocukları en iyi biçimde yetiştirmektir. Çocuğun değerlerine bağlı bir insan olarak yerini alabilmesi, iyi bir eğitim almış ve başarılı olmuş bir yetişkin kadar önemlidir. Doğru insan olmak, büyüklere saygılı olmak, görgü kurallarına uymak, ihtiyacı olanlara yardım etmek, adil olmak gibi değerler her çağda ve her toplumda benimsenen değerlerdir. Bu değerlerin genç kuşaklara aktarılarak erdemli birer insan olmaları, değerler eğitimiyle mümkün olacaktır.

Değerler eğitiminde gönüllülük esastır. Öğrencilerin kişisel gelişimine önem veren onları ahlaklı bir birey olarak geleceğe hazırlamada istekli ve gönüllü olan eğitim kurumları ve eğitimciler değerler konusunda sistemli olarak çalışmak zorundadırlar. Her öğrenciye uygun çalışma programları yapmak zorundadırlar. Bu programlar sayesinde öğrencileri daha yakından tanıma, öğrencilerle daha iyi ilgilenme ve sorunlarına çözüm bulma imkânı bulurlar ve daha etkili çalışmalar yapabilirler. Öğretim kurumlarında yapılan çalışmaların niteliğinin artırılması ve öğrencilere sevdirmesiyle sonuç alınabilir. Okulların çevre ve aile ile iş birliği yapması ve öğrencilerine değer vermesi ile tüm çalışma ortamları güzelleşir ve beraberinde huzur ve başarı gelir (Dilmaç, 2007, Akt. Eser, 2012: 14).

2.2.2.9. Değerler Ne Zaman Öğretilebilir?

Kişilik gelişiminin önemli bir kısmı 0-6 yaşlarında gerçekleştiği düşünüldüğünde değerler eğitiminin ve değerlerin bu yaş döneminde verilmesi daha uygun olacaktır. Bu yaş grubundaki çocukların büyük bir kısmının herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri ve ailesiyle vakit geçirdikleri için değerler eğitimine başlama yeri ailedir ve ailede başlamaktadır (Eser, 2012: 15).

Aydın (2005: 24)'a göre; insanlar temel kabul ettikleri değerlerini nesilden nesile aileleri aracılığı ile aktarır. İnsanlar, dini, ahlaki, tutumlarını ve değerlerini, gelenek

ve göreneklerini ailelerinden öğrenirler. Değerler eğitimi her zaman verilmelidir. Ancak kişiliğin küçük yaşlarda şekillenmesi, o dönemde de çocukların zamanlarının büyük bir kısmını ailesinin yanında geçirmesinden dolayı değerler eğitiminde ailenin rolü artmaktadır. Ancak değer eğitimi konusunda okula da önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Doğanay, 2006: 264).

2.2.2.10. Değer ğretimi Yaklaşımları

Değerler eğitimi alanında yapılan çalışmalar tarandığında günümüze kadar çok farklı yaklaşımların geliştirildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Bir kısım yaklaşımlar değerlerin doğrudan ğretimi üzerinde dururken, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine sonucunda değerleri düşünerek karar verme ve değeri benimseme kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2006: 266). Doğanay tarafından (2006: 266-277) değer eğitimi yaklaşımları, “Değerlerin doğrudan eğitimi (telkin ve davranış değiştirme), Değerleri belirginleştirme, Değer analizi ve ikilem tartışması, öğrencilerin bilişsel ahlaki gelişim düzeylerini yükseltme” başlıkları altında ele alınmıştır.

2.2.2.10.1. Değerlerin Doğrudan ğretimi Yaklaşımı

Doğrudan ğretim, tarih boyunca istenilen davranışlar ve değerlerin kazandırılmasında en çok kullanılan ve ğretmen merkezli yaklaşımlardan birisidir. Büyüklerin ocuklara ahlaki ve dini değerleri kendileri bizatihi öğreterek, çocukların davranışlarına yön verme ve iyi alışkanlıklar kazandırma vazife ve sorumluluğu inancı bu yaklaşımın temelini oluşturur (Halstead ve Taylor, 2000'den Akt. Doğanay, 2009: 236). Doğrudan değer öğretiminden genellikle iki şekilde eğitimde yararlanılır. Bunlardan birincisi telkin yoluyla değer ğretimi yaklaşımı, ikincisi ise davranış değiştirme yöntemiyle değer ğretimi yaklaşımıdır.

Telkin Yaklaşımı Yöntemi: Telkin etme yaklaşımının amacı, belirli değerler öğrencilere anlatılarak değerlerin aşılanıp, bu değerlerin öğrenciler tarafından benimsenmesini sağlamaktır (İşcan, 2007: 4). Bu yaklaşımın temelinde geleneksel anlayış hâkim olup eğitimcilerin ve aile üyelerinin değerleri telkin etme yoluyla öğrencilere ve çocuklara kazandırması amaçlanmaktadır.

Davranış Değişirme Yöntemi: Bu yöntem davranışçı yaklaşımın öncülerinden birisi olan B. F. Skinner tarafından operant koşullanmadan ilham alınarak insanların davranışlarını değiştirmek ve şekillendirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bireylerin öğrenilmesi istenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi amacıyla bireylere şunlar uygulanır: “Amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntem seçme, yöntemi uygulama, değerlendirme ve gerektiğinde tekrar etme” (Sarı, 2007: 61; Wattenberg, 1977’den Akt. Dilmaç, 2007: 37).

2.2.2.10.2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı

Bu yaklaşımın temeli bireyin kendi hayatı için neyin önemli ve değerli olduğunu nasıl belirlediğine dayanmaktadır. “Bu yaklaşım John Dewey ve Hümanistik kuramdan esinlenerek, Louis Raths, Merrill Harmin, Howard Kirchenbaum ve Sidney Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Değerlerin belirginleştirilmesindeki temel amaç, öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin farkına varmalarını, değerleri belirleme ve öğrenme süreçlerinde öğrenciyi merkez almayı amaçlamaktadır” (Hunt, 1981 ve Halstead, 1996 akt: Dilmaç, 2007: 37).

Doğrudan yaklaşımların tersine “bu yaklaşımda bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkiniyle değil, alternatifler ve olası doğurgularını inceledikten sonra, özgürce kendisinin karar vermesi esastır.” (Doğanay, 2006: 269). Dilmaç (2007: 38) göre; “değerleri belirginleştirme yaklaşımı 1960-1980’li yıllarda etkili olmuş bir öğretim yaklaşımıdır. Fakat 1980’li yıllardan sonra değerler belirginleştirme yaklaşımı önemini kaybetmiştir. Hatta değerleri belirginleştirme öğretimi yaklaşımı öncülerinden Kirschenbaum’da sonraları bu görüşünü terk etmiştir”.

Değerleri belirginleştirme yaklaşımı, öğrencileri değerler konusunda düşünmeye sevk ederek, değerleri anlamalarını ve değer konusunda farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır. Burada doğrudan yaklaşımların tersine bireylerin neye değer verip vermeyeceğine, alternatifler ve ortaya çıkabilecek sonuçlar incelendikten sonra, özgür olarak bireylerin kendisinin karar vermesi amaçlanır (Simon, 1972, Akt. Yetkin ve Daşcan 2006: 613). Görüldüğü gibi bu yöntemde öğrencilerin ve bireylerin

düşünerek ve sonuç çıkararak kendisi için önemli olan değer kazanması amaçlanmaktadır.

2.2.2.10.3. Değer Analiz Yaklaşımı

Sosyal bilimciler tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacı, öğrencilere değerle ilgili karşılaştıkları problemler konusunda karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünmelerine yardımcı olmaktır. Bu süreçte duygusallıktan çok analiz ve mantık yürütmenin sıkça kullanıldığı bir yöntemdir. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır (Doğanay, 2009: 242).

“Değer analiz yaklaşımında görülüyor ki, öğrenciler değerleri öğrenirken, kendilerine sunulan ve önerilen değerleri öğrenmelerinden ziyade, kendilerinin seçmiş oldukları değerleri öğrenmeye çalışırlar. Öğrenilecek değerleri seçerken muhakeme ve akıl yürütme sürecini kullanmış olurlar” (Dilmaç, 2007: 40). Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin ilgili olaya neden olan kanıtları ve sebepleri değerlendirerek bir sonuç çıkarmalarını, bizzat kendilerinin bir karara varmalarını sağlamaktadır.

2.2.2.10.4. Ahlaki Muhakeme

“Ahlaki Muhakeme yaklaşımı Piaget ve Kohlberg'in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili çalışmalarına dayanır” (Fernandes, 1999: 4, Akt. Yazıcı, 2007: 512). Adil topluluk okulunun temelini adalet, eşitlik ve demokrasi oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda amaç, ahlaki ikilem içeren durumların hikâyeler vasıtasıyla öğrencilere aktararak öğrencilerin ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg'in yaptığı araştırmalarda, farklı yaş gruplarına anlatılan aynı hikâyelerin öğrencilerde farklı yargılar ortaya çıktığını tespit etmiştir. Kohlberg, öğrencilerin gelişme dönemlerini üç düzey ve altı aşamada toplamıştır. Bu düzey ve basamaklar şöyle sıralanmıştır (Senemoğlu, 1997: 70-75; Selçuk, 2000: 112-115; Milli Eğitim Bakanlığı 2009):

I- Gelenek Öncesi Düzey: Kişinin kendi ihtiyaçlarının ön planda olduğu dışa bağımlı değer düzeyidir.

1. Aşama: Ceza ve itaat (4- 6 yaş); ceza almamak için kurallara uyulan aşamadır.
2. Aşama: Çıkara dayalı alış veriş (6-9 yaş); ödül almak için kurallara uyulan aşamadır.

II- Geleneksel Düzey: Geleneksel değerlerin benimsendiği başka kişilerin ve grupların ihtiyacına önem verilen düzey.

3. Aşama: Kişiler arası uyum (10-15 yaş); başkasının onayını almak, iyi çocuk olmak için kurallara uyulan aşamadır.
4. Aşama: Kanun ve düzen (15-18 yaş); dışlanma ve suçluluk kaygısıyla otoriteye ve sosyal kurallara uyulan aşamadır.

III- Gelenek Ötesi Düzey: Evrensel değerlerin benimsendiği dönemdir.

5. Aşama: Sosyal anlaşma (18-20 yaş); ahlaki ilkelerin yön verdiği insanlığın ortak mutluluğu için hareket edilen ve kurallara uyulan aşamadır.
6. Aşama: Evrensel ahlaki ilkeler (20 ve üstü); davranışlarına evrensel ilkelerin yön verdiği aşamadır.

Kohlberg ahlak eğitiminin amacını ahlakta üst evrelere ulaşmaya imkân sağlamak olarak görmektedir. Ahlak eğitime yönelik kuramın temelleri iki ana aşamada açıklanabilir. Bunlar;

1. Okul değerlerin bireylere aktarılmasını sağladığı için, ahlaki konuları içeren değerleri tartışmalarla irdelenmesini sağlamak, ahlaki yargı değerlerinin bir üst devresi ile öğrencilerin karşılaşmasına imkân verip onların sarsılmalarını sağlamak.
2. Okul yapısını demokratikleştirmek, çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilmelerine imkân sağlamak, demokrasinin prensiplerini öğrenirken paralel uygulamalara da imkân sağlamak (Çileli, 1986: 111).

2.2.2.10.5. Gözlem Yoluyla Değer Öğretimi

Okulların bilişsel hedeflerinin yanında birçok duyuşsal hedefleri vardır. Bunlar; adil olmak, dürüst olmak, vatansever olmak, saygılı olmak, v.s. Duyuşsal davranışların sergilenmesinde insanların duygularını da içeren öğrenmeler etkilidir. İnsanlar iyi-kötü, doğru-yanlış gibi duygularının yönlendirdiği değerlendirmeler yaparlar. Bunların yanında insanın herhangi bir duruma karşı olumlu veya olumsuz tutumları, bir duruma önem verip vermemesi, değerleri ve ahlâkî yargıları duyuşsal

davranışlara girer. Duyuşsal davranışların öğretiminde insanların ve öğrencilerin aktif katılımına ihtiyaç vardır. Bilgi temelli öğrenme etkisiz olduğu gibi, sadece söylemeye ve telkine dayalı duyuşsal öğrenme de etkisizdir. Bilgi temelli öğrenmede bilgiler ezberlenip daha sonraları unutulmakta, telkin yoluyla öğretilen duyuşsal öğrenmelerde ise birey veya öğrenci değeri öğrenmekte yalnız değeri içselleştirmeden unutmaktadır. Duyuşsal davranışlar öğretilirken öğrencilerin ve bireylerin değerlerin yaşandığı bir ortama ve aktif olarak katılmalarına ihtiyaç vardır. Birey değerlerin gerekliliği üzerinde düşünmeli, değeri tartışmalı ve bütün duyu organlarıyla bu durumu yaşamalıdır.

Değer öğretiminde öğrencinin aktif olmasını ve kendi duyu organlarını kullanarak öğrenmesini sağlayan yöntemlerden birisi gözlem yoluyla öğrenmedir. Gözlem yoluyla öğrenme, birçok davranışın ve değerlerin öğrenilmesini sağlar. Aşağıda gözlem yoluyla öğrenmenin değer öğretiminde nasıl kullanılacağına ilişkin bilgiler ve örnekler verilmiştir.

İnsanın sosyal davranışlarını etkileyen öğrenmelerden birisi model alarak öğrenmedir. Bu model en yakınındaki anne-babası olabileceği gibi televizyondan gördüğü karakterler, sinema yıldızları, spor ve müzik dünyasından gördüğü ve hoşuna giden birisi de olabilir. Geçmişte çocuğun modeli çoğunlukla yakınındaki insanlar olmaktadır. Günümüzde teknolojinin ve iletişimin gelişmesiyle ise dünyanın öbür ucundan bir futbolcu, sinema sanatçısı, manken veya şarkıcı model olabilmektedir.

İnsanların diğer insanları örnek alarak öğrenebileceğine ilişkin ilk açıklamalar Plato ve Aristo'ya kadar gitmektedir. Onlara göre eğitim, en iyi davranışları sergileyen ve iyi örnek olabilecek modelleri seçerek öğrencilere sunmak ve onların gözlem yapmalarını ve model almalarını sağlamaktır (Senemoğlu, 2001: 221, Milli Eğitim Bakanlığı).

2.2.2.10.6. Değer Boyutlandırma Yaklaşımı

Türkiye'de değer eğitimi eğitim sistemine ilave edilen bir parça gibi ele alınmaktadır. Okulda bir ders nasıl veriliyorsa aynı şekilde değer eğitimi de verilmektedir. Eğitim sistemindeki bu gibi eksiklikler dikkate alınarak "Değer

Boyutlandırma Yaklaşımı” geliştirilmiştir. Değer Boyutlandırma Yaklaşımı özenli düşünme ile ilişkilendirilerek geliştirilen bir yöntemdir. Değer açıklama ve Değer Analizi yöntemlerine yakın bir yöntemdir. Bu iki yöntemden farklı olarak bir değer grubunu aktarmak yerine o değerın sorgulanmasını gerçekleştirmektedir. Değer Boyutlandırma Yöntemine göre değer eğitimi 4 boyutta yapılmalıdır. Bunlar:

1- İşlenmemişliğe karşı işlenmişlik: Değer Analizi

İnsanların günlük hayatlarında değerlerin üzerinde düşünmezler ve sorulduğu zaman net bir açıklama yapamazlar. Değerler işlenmemişten işlenmişe doğru bir süreklilik üzerinde bulunur. İşlenmiş değerler ise insanların üzerinde düşünerek, kafa yorarak benimsemiş olduğu değerlerdir. Değer eğitimi insanların sahip oldukları değerlerin ayrıntılı bir şekilde belirlenmesini öngörür. Bunun için değer analizi yapılır. Değer analizi değerlerin ayrıntılı, tutarlı ve net bir şekilde sorgulanarak açıklanmasını ifade eder.

2- Kuramsallığa karşı pratiklik: Değer Sorgulama

İnsanlar bazı değerleri benimsemekte ancak pratik hayatlarında bunu uygulayamamaktadırlar. Değerler pratiklik ve kuramsallık arasında bir yerde bulunur. Bazı değerlerde insanların davranışına yansiyabilir ancak kişi bunun farkında değildir ve onun değer olduğunu bilmemektedir. Değerler genellikle bu iki uç arasında yer alır. Değer sorgulama bu boyuttaki etkinlikleri konu edinir. Değer sorgulama insanların değerlerinin ne kadarının kavramsal ne kadarının pratik olduğunu belirler ve davranışa nasıl dönüştürebileceği üzerinde durur. Özenli düşünmenin özelliklerinden biri aktif düşünme yöntemidir. Aktif düşünme düşüncelerle davranışlar arasındaki tutarlılığı ve özeni ifade eder. İnsanların davranışları değerlerle tutarlı olduğunda aktif düşünce gerçekleşmiş olur. Değer sorgulama bu anlamda aktif düşünmeye karşılık gelir

3- Olgusallığa karşı ideallik: Değer Konumlandırma

İnsanlar sahip oldukları değerleri ve bu değerini daha üst düzeye çıkarmak için ne yapacağını bilmemektedir. İnsanların değerlerle ilgili idealleri ile davranışa dönüştürme arasında farklılık bulunabilir. Değer konumlandırma bu durumu açıklayan bir yaklaşımdır. Bir tarafta değerın içinde bulunulan andaki davranışa dönüştürme oranı, diğer tarafta ise o değerın ideal olarak ne olması gerektiği düşüncesi bulunur. Özenli düşünmenin özelliklerinden “Duyuşsal Düşünme” değer

konumlandırmayı açıklamaktadır. Bu duyuşsal idealler duygular, duyarlılıklar, roller vb. olabilir. Bu şekilde olgular doğru/yanlış olmak açısından değerlendirilmek üzere ideallerle karşılaştırıldığında değer konumlandırma gerçekleştirilmiş olur.

4- Başkalığa karşı kendilik: Değer zneleştirme

İnsanlar değerleri uygulamada veya davranışa çevirmede kendileri ile başkalarını aynı ltte değerlendirmeyebilirler. Kendilerine daha esnek başkalarına ise daha katı olabilirler. “Başkalığa Karşılık Kendilik” boyutunun bir ucunda değerlerin başkalarına uygulanması, diğer ucunda ise kişinin kendisine değeri uygulaması yer alır. Değer özneleştirme ile bu iki ucun eşitlenmesi amaçlanmaktadır. Özenli düşünmenin özelliklerinden “Değerlendirici Düşünme” değer zneleştirmeye karşılık gelmekte olup insanların kendi değerler sistemi ile başkalarının değerini karşılaştırması değerin değerini belirlemesi ve değeri zneleştirmesi niteliği taşımaktadır (Bacanlı ve Dombaycı, 2014).

2.2.2.10.7. Değer Olarak oğulculuk ve Eğitimi

Çoğulculuğun değerlerle olan ilgisi üzerinde durmuştur. oğulculuk aydınlanmanın bir sonucu bireyin dini ya da seküler boyunduruktan kurtuluşu olarak adlandırılır (Ziebertz, 2004: 445). Gençlerin değerlere bakışını inceleyen Ziebertz, onların hangi değerleri arzuladıklarını araştırmıştır. nem sırasına göre, özerklik, mutluluk, sosyal yönelim, aile ve dini yönelimleri temsil eden değer grupları oluşturmuş ve bunları analiz etmiştir. Ziebertz burada özgürlük üzerinde durmamıştır. İnsanların değerleri yaşayabilmeleri için hem kendilerinin zgr olması gerekir hem de davranışı sergileyebileceği zgr bir ortamın olması gerekir. Ziebertz ortaya çıkan sonuçlara göre değerler eğitimi modellerini karşılaştırmıştır. Bunlar; homojen toplumların yaygın olarak kullandığı değerler eğitimi anlayışı “değer aktarma” dır. Buna alternatif olarak belirlediği ikinci model ise gençlerin tutum ve davranışlarını görmeyi amaçlayan “değer açıklama” modelidir. Bir diğeri ise Kohlberg’in öykülerini kullanarak öğrencilerin değerler ilişkin düşüncelerini hedefleyen “değer ikilemi” modelidir. Dördüncü olarak güncel ve yaygın olan bir değer anlayışının ortaya konması için empatinin de kullanıldığı sohbete dayanan “değer iletişimi” dir.

2.2.2.11. Milli Eğitimde Bakanlığının [M.E. B] Değerlere Bakışı

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları:

Madde 2.Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1.(Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (1739 sayılı kanun madde 2, Milli Eğitim Bakanlığı [M.E. B.]). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde Milli Eğitim Bakanlığının amaçları arasında bireyleri sadece hayata ve bir üst okula hazırlamak olmadığı milli, manevi ve kültürel değerlerin öğrencilere ve vatandaşlarımıza öğretilmesini de amaçladığı görülmektedir.

2004 yılında yayınlanan ve 2004–2005 öğretim yılında pilot uygulaması yapılan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2005–2006 öğretim yılında tüm Türkiye’de uygulanmaya başlanmıştır.

1998 programında açıkça belirtilmeyen değerler, bu programda doğrudan ifade edilmiştir. Programda (M. E. B., 2005) değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- 1- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- 2-Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- 3-Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- 4-Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- 5-Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Programda (M. E. B.: 2005) değer öğretimi ve yöntemleri ile ilgili olarak ise şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlâkî muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir”.

Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına bakıldığında, değerlerin öğrenciye kazandırılmasını hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu amaçlar; kişisel değerler, insan ilişkileri, ekonomik yaşam ve toplum yaşamı bakımından genel bir bakış açısı sunmuştur. Yukarıda ki bilgilerden de anlaşıldığı gibi M. E. B.' in değerleri doğrudan verilerek öğrencilere öğretilmesini planlamıştır.

2.2.2.12.Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi

Gerekli değerleri öğrenmemiş ve özümsememiş insanlar, bilgi ve becerilerini insanlığa bir yana insanlığa zarar veren işlerde ve eylemlerde kullanabilirler.

Günümüzde bu durumlara sık sık tanık olunmaktadır. İnsan ve çevre sağlığı hiç düşünülmeden fabrika atıkları doğaya bırakılmakta; koylar, denizler, su kaynakları kirletilmektedir. Bu şekilde bilimsel bilgi ve teknolojiler, değerlere sahip olmayan veya değerleri özümsememiş insanlar tarafından insanlara zarar verecek şekilde kullanılmaya devam etmektedir (Doğanay, 2006: 257).

Doğanay (2006: 260)'a göre; Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylerde demokratik değer, tutum geliştirme ve inançları öğrenme, var olan değerlerin farkına varmalarını sağlayarak bunların diğer insanlarla ve çevreyle etkileşiminin bilincine varma sorumluluğu vardır.

Sosyal Bilgiler, toplumda kültürel kimliğinin bilincinde olan; demokratik değerleri ve demokratik yaşam biçimine sahip; ülkesindeki ve dünyadaki problemlere karşı duyarlı olan ve onlarla ilgilenen; problem çözebilen, karar verebilen ve iyi bir vatandaş olmanın gerektirdiği sorumlulukları alabilen insanlar yetiştirmektir (Yaşar, 2008: 237). “Sosyal Bilgiler bir yandan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi gibi alanlara ait içeriği vermeye çalışırken, diğer yandan sosyal beceriler ve değerler üzerinde duran, bilişsel amaçların yanı sıra duyuşsal amaçları da kazandırmaya çalışan bir derstir” (Bacanlı, 2006: 47).

Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler öğretmeninin değerler eğitimi kapsamında görev ve sorumluluklarını şu şekilde açıklanmaktadır (www.meb.gov.tr.).

“Değerler Eğitimi programını; okul komisyonunca hazırlanan yıllık çalışma planı çerçevesinde, sınıf içi ve dışı faaliyetler (sosyal, kültürel, sportif etkinlikler) ile belirli gün ve haftaları da göz önünde bulundurarak sınıf rehber öğretmenini ile birlikte yürütür. Değerler Eğitimi ile ilgili olarak okul komisyonu ve okulda görevli diğer öğretmenler ile işbirliği içinde çalışır. Her öğretmen girdiği sınıflarda ayın değerini Değerler Eğitimi Okul Yıllık Çalışma Planı'na uygun olarak, müfredat programına da uyarlayarak, sınıftaki tüm öğrencilerin katılımını sağlamak suretiyle, bir bütünlük içerisinde işler. Dersin içeriği ve sınıf içi atmosferin durumuna göre öğretilen belirlenecek sürede uygular, sınıf defterine yazar”.

Milli Eğitim Bakanlığı değerlerin doğrudan olarak verilmesini benimsemiş ve bunu hangi üniteye hangi değerin verilmesi gerektiğini ders programlarında yer vermiştir. Sosyal Bilgiler ders programında hangi sınıfta, hangi üniteye, hangi değerin verilmesi gerektiğiyle ilgili bilgiler Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı internet adresinde mevcut olup bu değerler tablo halinde aşağıda gösterilmiştir. Sosyal Bilgiler ders programında dördüncü ve beşinci sınıfta aynı isimli üniteler mevcut olup bundan dolayı bu iki sınıfa ait değerler bir tabloda birleştirilerek ikisi birlikte verilmiştir. Altıncı ve yedinci sınıf üniteleri farklı olduğu için bu iki sınıfa ait değerler aynı tabloda ayrı ayrı olarak verilmiştir.

Sosyal Bilgiler derslerine ait ünite ve değerlere ait tablolar aşağıdadır. Çizelge 2.1 de ilkokul 4. Sınıf ile ortaokul 5. Sınıftaki öğrenme alanları ve doğrudan verilecek değerler gösterilmiştir. Çizelge 2.2. de ise ortaokul 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler derslerindeki öğrenme alanları ile doğrudan verilecek değerler gösterilmiştir. Çizelge 2.1. de ilkokul 4. Sınıf ile ortaokul 5. Sınıf öğrenme alanları aynı olduğu için öğrenme alanları tek bir bölüm olarak verilmiş, çizelge 2.2. de ise 6. ve 7. Sınıfta öğrenme alanları farklı olduğu için ayrı ayrı olarak gösterilmiştir.

Çizelge 2. 1. İlkokul 4.Ve 5. Sınıftaki Öğrenme Alanları ve Doğrudan Verilecek Değerler

	4. SINIF		5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN	VERİLECEK	DOĞRUDAN	VERİLECEK
	DEĞER		DEĞER	
Birey Ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü		Sorumluluk	
Kültür Ve Miras	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme, Vatanseverlik		Estetik	
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Doğa Sevgisi		Doğal Çevreye Duyarlılık	
Üretim, Tüketim	Dağıtım	Ve	Temizlik Ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Çalışkanlık
Bilim, Toplum	Teknoloji	Ve	Bilimsellik	Akademik Dürüstlük
Gruplar, Sosyal Örgütler	Kurumlar	Ve	Yardıms severlik	Dayanışma
Güç, Yönetim Ve Toplum	Bağımsızlık		Adil Olma, Bayrağa Ve İstiklâl Marşı'na Saygı	
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik		Tarihsel Mirasa Duyarlılık	

Kaynak: (M. E. B., 2005) Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu.

Çizelge 2. 2. Ortaokul 6. ve 7.Sınıftaki Öğrenme Alanları ve Doğrudan Verilecek Değerler

6. SINIF		7. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER	ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1. Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik	1. İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara Saygı
2. Yeryüzünde Yaşam	Doğal Çevreye Duyarlılık	2. Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
3. İpek Yolu'nda Türkler	Kültürel Mirasa Duyarlılık	3. Türk Tarihi'nde Yolculuk	Estetik
4. Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk	4. Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük
5. Ülkemiz ve Dünya	Yardımseverlik	5. Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik
6. Demokrasinin Serüveni	Hak ve Özgürlüklere Saygı	6. Yaşayan Demokrasi	Adil Olma
7. Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık	7. Ülkeler Arası Köprüler	Barış

Kaynak: (M. E. B., 2005) Sosyal Bilgiler dersi 6 ve 7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma katılımcılarının belirlenmesi, katılımcıların özellikleri, görüşme formunun hazırlanması, görüşme kılavuzu, görüşme ilkeleri, görüşmelerin yapılması verilerin analiz edilmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısı ve çevre duyarlılığı eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma benimsenmiştir. “Nitel araştırmalar bireylerin algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine dayanır. Bu bağlamda olayı, ilgili bireyin bakış açısı, gözü ve duyusu ile görmeye olanak tanır” (İslamoğlu, 2011: 186-187). Nitel araştırma insanların kendilerinin biçimlendirdiği toplumsal sistemleri anlamak üzerine ve yeniden keşfetmek üzerine geliştirdiği bilgiye ulaşma yollarından biridir (Özdemir, 2012: 326). Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri tekniklerinin kullanılarak olayların, algıların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konması amacıyla nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilimden (fenomenoloji) yararlanılmıştır. Fenomenoloji, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmak olarak açıklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 72). Olgular, yaşadığımız dünyadaki olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tamamen yabancı olmayan aynı zamanda da tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji uygun bir araştırma

desenidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 72). Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya dışarı yansıtabilecek kişiler veya gruplardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014: 20). Bu araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısı ve çevre eğitime yönelik görüşleri ve uygulamaları incelendiği için fenomenoloji deseniyle gerçekteştirilmiştir.

3. 2. Araştırma Katılımcılarının Belirlenmesi

“Nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünölen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak verir” (İslamoğlu, 2011: 190). Amaçlı örneklemede; aşırı ve aykırı durum örnekleme, kritik durum örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örnekleme, ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme gibi farklı örnekleme yöntemleri yer almaktadır. Bu araştırmada, ölçüt örnekleme ile katılımcılar belirlenmiştir. Örneklemin ölçüt örneklemeyle dayalı olarak oluşturmadaki temel anlayış, daha önceden oluşturulmuş bir takım ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada bahsedilen ölçüt, araştırmacı tarafından oluşturulabilir veya daha önceden hazırlanmış bir ölçüt kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 112). Ölçüt örnekleme, bir araştırmada belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilen örneklemdir. Bu durumda belirlenen ölçütleri sağlayan birimler (nesnelere, olaylar, durumlar vb.) örnekleme alınır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014: 91).

Sosyal Bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük ve Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi derslerini; Tarih, Coğrafya öğretmenliği, Sosyal Bilgiler öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği branşından Sosyal Bilgiler öğretmenliği branşına geçen öğretmenler yürütmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümünde alınan eğitim ile Tarih ve Coğrafya öğretmenliğinde ve Sosyal Bilgiler öğretmenliğinde alınan eğitim oldukça farklıdır. Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunu olan öğretmenler, katılımcı olarak belirlenmesi örnekleme ölçütü olarak alınmıştır. Ayrıca öğretmenler, programların uygulayıcısı oldukları için onların deneyimleri de önemlidir. Bu nedenle araştırmada, görüşme yapılan öğretmenlerin en az beş yıllık mesleki

deneyime sahip olmaları bir diğer örnekleme ölçütüdür. Ayrıca okulların bulunduğu çevre, öğrenci ve veli profili de öğretmenlerin davranışlarına yön verdiğinden dolayı Fethiye'nin en fazla öğrencisine sahip okullar seçilmesi diğer bir örnekleme ölçütüdür.

3. 2. 1. Katılımcıların Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin özellikleri Çizelge 3. 1'de gösterilmiştir. Muğla Fethiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda Sosyal Bilgiler Öğretmenliği branşında görev yapan katılımcılardan 7'si bay ve 3'ü bayandır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği branşında çalışan katılımcıların, tamamı lisans mezunudur. Katılımcıların hizmet süreleri 8 ile 24 yıl arasında değişmektedir.

Çizelge 3. 1. Öğretmenlerin Cinsiyetine, Yaşına, Üniversite, Mezun Olduğu Bölüm, Hizmet Yılına Özellikleri

Kod isim	Cinsi yeti	Ya şı	Üniversite	Fakülte	Bölüm	Hiz met yılı
1. Ö1	Bay	33	Balıkesir Üniversitesi	Necati Bey Eğitim Fak.	S. B. Öğr.	9
2. Ö2	Bay	38	Karadeniz Teknik Ün.	Fatih Eğitim Fak.	Tarih Öğr.	15
3. Ö3	Bay	37	Pamukkale Üniversitesi	Fen Edebiyat Fak.	Tarih Bölümü	14
4. Ö4	Bayan	45	Dokuz Eylül Ün.	Buca Eğitim Fakültesi	Coğrafya Öğr.	22
5. Ö5	Bayan	39	Selçuk Ün.	Meram Eğitim Fakültesi	Tarih Öğr.	17
6. Ö6	Bay	42	Gazi Ün.	Fen Edebiyat Fakültesi	Tarih Bölümü	19
7. Ö7	Bay	44	Dokuz Eylül Ün.	Buca Eğitim Fakültesi	Coğrafya Öğr.	22

Çizelge 3. 1.'in devamı

Kod isim	Cinsi yeti	Yaşı	Üniversite	Fakülte	Bölüm	Hizmet yılı
8.Ö8	Bay	35	Sakarya Üniversitesi	Hendek Eğitim Fakültesi	S. B. Öğr.	13
9.Ö9	Bayan	37	Niğde Üniversitesi		Tarih Öğr.	15
10.Ö10	Bay	34	Çanakkale 18 Mart Ün.		S. B. Öğr.	8

3. 3. Verilerin Toplanması

3. 3. 1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme ile elde edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme, araştırmaya katılan kişilerin bir konu hakkında duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak açıklanır, böylece sosyal yapıyı ve süreçleri belirlemeye imkân sağlar. Bu yöntemin amacı kişilerin iç dünyasını anlamaya çalışmaktır. Bu sayede bu yöntem kullanılarak konu hakkında görüşme yapılan bireylerin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, yorumları ve algıları hakkında bilgilere ulaşma imkânı verir. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde görüşme teknikleri vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120). Görüşmenin yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, etnoğrafik görüşme, odak grup görüşmesi şeklinde farklı şekilleri vardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 151-152). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit cevapları, hem de ilgili alanda derinlemesine araştırma yapabilmeyi ve ilerleme sağlayabilen bir tekniktir. Bu nedenle bu görüşme türü yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin avantaj ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme

imkânı verme, derinlemesine bilgi elde etme gibi avantajları vardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 152). Yarı-yapılandırılmış görüşmede, görüşmeci genel olarak bir yol haritasına sahiptir; ancak görüşülen katılımcının ilgi ve bilgisine göre bu genel çerçeve içerisinde ve görüşme akışına bağlı olarak farklı sorular sorarak konunun değişik boyutlarını ortaya çıkarmaya çalışır. Görüşmeci hem konuya ilişkin tatmin edici bilgi edinme, hem de görüşmeyi belli bir çizgide götürme şansına sahip olur. Ayrıca görüşülen araştırmacıya da kendisine göre önemli olan hususları vurgulama imkânı verilmiş olur (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005, Akt. Türe H. 2014: 35). Görüşme formlarında yer alan görüşme soruları, alan yazın ve uzmanların görüşleri dikkate alınarak geliştirilmiştir. Tez önerisindeki alt problemler soruya dönüştürülmüş, tez danışmanının görüşü alınarak hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken; 1) kolay anlaşılabilir soruların hazırlanması, 2) odaklı soruların hazırlanması, 3) açık uçlu soruların hazırlanması, 4) yönlendirmekten kaçınılması, 5) çok boyutlu sorular sormaktan kaçınma, 6) alternatif sorular ve sondalar hazırlanması, 7) farklı türden soruların hazırlanması, 8) soruların mantıklı bir biçimde düzenlenmesi 9) soruları geliştirme ilkeleri dikkate alınmıştır (Bogdan and Biklen, 1992; Brookfield, 1992; Patton, 1987'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2011: 128).

Görüşmeler öncesinde, tez önerisindeki alt problemler görüşme sorularına dönüştürülmüş (Ek-A) ilk görüşmeci öğretmenle değerlendirilerek birkaç soru birleştirilmiştir. Görüşmeler okulda yapılmış ve ses kayıt cihazı ile (general mobil cep telefonu) kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşme formunun içerik geçerliliğini belirlemek için görüşme formu, ön görüşmelerle birlikte bir uzmana verilerek görüşme formunun incelenmesi sağlanmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

3. 3. 2. Görüşme Kılavuzu

Görüşmeye başlamadan önce, katılımcılara araştırma hakkında bilgi vermek ve katılımcılardan onay almak için görüşme kılavuzu (Ek-A) hazırlanmıştır. Görüşme kılavuzunda araştırmacı kendini tanıtmıştır. Bu kılavuzda katılımcıya araştırmanın amacından ve içeriğinden bahsedilmiştir. Ayrıca kılavuzda katılımcıya, görüşmenin

ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacağı ve bu kayıtların araştırmacı dışında kimse tarafından dinlenmeyeceği ifade edilmiştir.

3. 3. 3. Görüşme İlkeleri

Görüşmeler sırasında şu ilkelere dikkat edilmiştir:

- Görüşmede sorular sıralı bir biçimde katılımcıya sorulmuştur. Fakat katılımcı bir soru içinde diğer sorularında cevabını vermişse diğer sorular araştırmacı tarafından farklı bir bilgi elde edebilme ihtimaline karşın tekrar sorulmuştur. Katılımcının anlayamadığı sorular yönlendirme yapmaktan kaçınılarak açıklanmıştır. Örneğin “çevre duyarlılığınız üzerinde etkili olan faktörler nedir?” sorusuna öğretmenimiz öğrencilerle ilgili açıklama yapmaya başlamış araştırmacı tarafından: “Sizin kendinizin üzerinde yani sizin çevre duyarlılığınız üzerinde etkili olan hususlar nelerdir?” şeklinde açıklama yapılmıştır.
- Katılımcının soruya verdiği yanıtın detaylarını öğrenmek için “Bununla ilgili örnek verebilir misiniz? Yaşadığınız bir olay var mı?” şeklinde sorular sorularak yeterli yanıt alınmaya çalışılmıştır.
- Görüşmeler, katılımcının olumsuz etkilenmemesi için katılımcı ile yalnız gerçekteştirilmiştir.
- Görüşme yapılan katılımcıların gerçekte isimleri gizli tutulmuştur ve her biri için ayrı kod adı kullanılmıştır.

3. 3. 4. Görüşmelerin Yapılması

Birinci görüşmeler 03.06.2014 ile 27.06.2014 tarihleri arasında gerçekteştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce okul müdürü ile görüşülmüş ve araştırma izni gösterilmiştir. Daha sonra öğretmenlerden randevu alınarak görüşmeler gerçekteştirilmiştir. Görüşmeler için Öğretmen Görüşme Takvimi Çizelge 3. 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 2. Öğretmen Görüşme Takvimi

Kod isim	Görüşme Tarihi ve Saati	Görüşülen Yer	Görüşme Süresi
Ö1	03.06.2014	S. B. Sınıfı	20 dk. 15sn
Ö2	03.06.2014	S. B. Sınıfı	24 dk. 21 sn.
Ö3	23.06.2014	S. B. Sınıfı	11 dk. 56 sn.
Ö4	23.06.2014	Müd. Yrd. Odası	14 dk. 14 sn.
Ö5	23.06.2014	Müd. Yrd. Odası	10 dk. 08sn
Ö6	26.06.2014	S. B. Sınıfı	27 dk. 29sn
Ö7	26.06.2014	S. B. Sınıfı	14 dk. 27 sn.
Ö8	26.06.2014	S. B. Sınıfı	10 dk. 03 sn.
Ö9	27.06.2014	B.T. R. Öğr. Odası	17 dk. 26sn
Ö10	27.06.2014	B.T. R. Öğr. Odası	10dk. 40sn

3. 4. Verilerin Analiz Edilmesi

Bu araştırmada, verilerin analiz edilmesinde tematik analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Kodlamalar ise verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama biçimine girmektedir (Strauss & Corbin, 1990'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008: 229-232). "Tematik analizde araştırmacı, veriler içinde tema ve örüntüler aramak için analitik tekniklere odaklanır. Bu analizin en önemli yönlerinden biri verilerin kodlanmasıdır. Verilerin kodlanmasıyla, aynı şekilde kodlanmış tüm veriler okunur ve öncelikle o kodun özünde ne olduğu bulunmaya çalışılır" (Gibbs, 2007: 44, Aktaran Türe, 2014: 39).

Bu araştırmada, ilk olarak öğretmenin her biri için ayrı görüşme formu oluşturulmuş ve görüşmelerin dökümü yapılmıştır. Tüm görüşme dökümleri araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dökümler tablolara aktararak araştırmanın kodları belirlenmiştir. Bu aşamada görüşme dökümleri bir uzmana verilmiş ve kodlar çıkarması istenmiştir. Araştırmacının kodlarıyla uzmanın kodları karşılaştırılmış ve araştırmanın güvenilirliği hesaplanmıştır. Belirlenen bu kodlar, ortak temalar altında toplanmış ve çizelge 3.3.'te gösterilmiştir. Bu araştırmanın güvenilirliği nitel

araştırmalar için kullanılan inandırıcılık formülü kullanılarak araştırmacının yapmış olduğu analizler arası uyum yüzdesi Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen hesaplama yöntemiyle belirlenmiştir. $P(\text{Uzlaşma Yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{görüş Ayrılığı})} \times 100$ formülü kullanılarak araştırmanın güvenilirliği hesaplanarak % 88.1 bulunmuştur. Uyum yüzdesi araştırmaya katılanların uyuştukları madde sayısının toplam değerlendirme veya gözlem sayısına olan oranıdır ve elde edilen oransal değerin güvenilir kabul edilebilmesi için uyumuş yüzdesinin %70 ve üzerinde olması gerekmektedir (Miles ve Huberman, 1994: 65, Akt. Tüfekçi, 2014: 776).

Çizelge 3. 3.Uyuşum Tablosu

	A	B	C	D	E
Araştırmacı	111,112,113,1	211,212,21	311,312,313,	411,412,	511,512,51
	21,122	3,214,215,	321,322,323,	413,421,42	3,521,522,5
		216,217,21	324,325,326	2,423	23,524
		8			
Uzman	111,112,113,	211,212,21	311,312,321,	411,412,41	511,512,51
	114,115,121,	3,214,215,	322,323,324,	3,421,422,4	3,521,522,5
	122,123	216,217,21	325,326	23	23,524
		8,219			
Yüzde	%62.5	%89	%89	%100	%100
Son durum	111,112,113,	211,212,21	311,312,321,	411,412,	511,512,51
	121,122	3,214,215,2	322,323,324,	413,421,42	3,521,522,5
		16,217,218	325,326	2,423	23,524

3. 5. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması

Fenomenolojik desende, ortaya çıkan temalar çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır; sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 75).

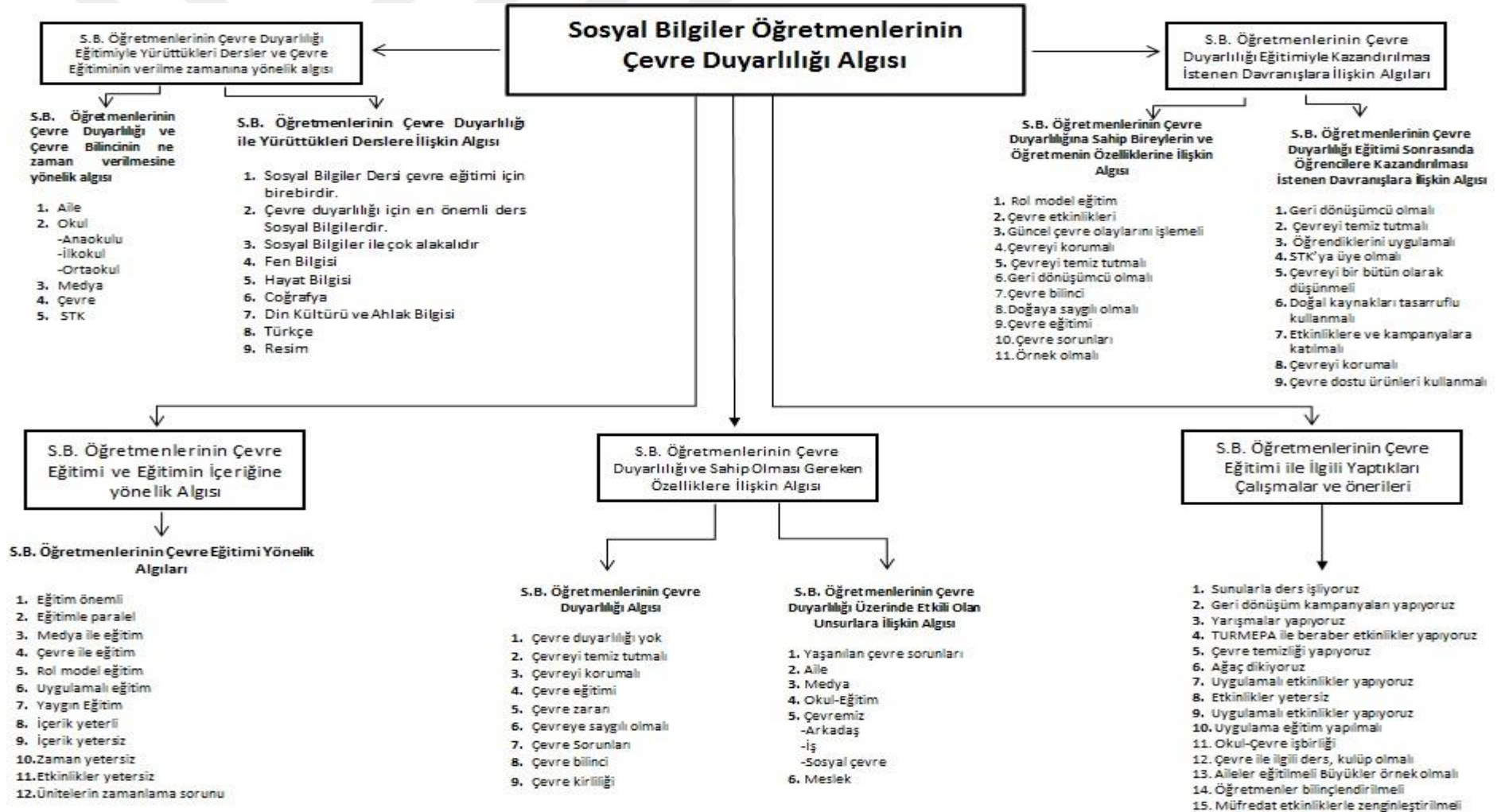
Bu araştırmada da, ortaya çıkan temalar çerçevesinde veriler kolay anlaşılır bir biçimde tanımlanmaya çalışılmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Görüşme sorularına ilişkin bulgular altı grupta ele alınmıştır. Bu gruplar şu biçimdedir:

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Sahip Olması Gereken Özelliklere İlişkin Algısı
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Çevre Eğitime ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı
3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Çevre Eğitime Yönelik Gerçekleştirdikleri
4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi İle Bireylere Kazandırılmasını İstedikleri Davranışlara İlişkin Görüşleri
5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi ile Yürüttükleri Dersler ve Çevre Eğitiminin Ne Zaman Verilmesine İlişkin Görüşleri

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma verilerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılımcılarla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular görüşme soruları ve yeni oluşturulan temalarla belirlenen başlıklar altında verilmiştir. Bu başlıkları içeren ve tez konusunda bir bakışta tezin geneli hakkında bilgi verecek şekilde kavram haritası oluşturulmuştur. Kavram haritasında altı boyuta ayrılarak gösterilen bulgular her boyut altında da tekrar alt gruplara ayrılmıştır. Bu şekilde oluşturulan kavram haritası aşağıda Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 4. 1. Bulgular Kavram Haritası

4. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Sahip Olması Gereken Özelliklere İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı, çevre duyarlılığı üzerinde etkili olan unsurlar, çevre duyarlılığına sahip özellikleri bu başlık altında kategorilendirilerek verilmiştir.

4. 1. 1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı algısına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığını nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı konusunda ne düşünüyorsunuz?” ve “Çevre duyarlılığını nasıl açıklarsınız?” soruları yöneltilmiştir. Görüşmede sorulan bu ilk iki soru Sosyal Bilgilerin öğretmenlerinin çevre duyarlılığına yükledikleri anlamı ortaya çıkarmayı amaçladığından birlikte analiz edilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu iki soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 1 'de gösterilmiştir.

Çizelge 4. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Algısı

	KATEGORİLER	FREKANS	ÖĞRETMENLER
KODLAR	1.KATEGORİ		
	Çevre Duyarlılığı Algısı		
	Çevre Duyarlılığı	2	Ö2,Ö10
	Yok		
	Çevre Temizliği	5	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö8
	Çevreyi Korumak	5	Ö1,Ö3,Ö7,Ö8,Ö9
	Çevre Eğitimi	1	Ö6
Çevre Zararı	1	Ö7	

Çizelge 4.1.'in devamı

KATEGORİLER	FREKANS	ÖĞRETMENLER
Çevreye Saygılı Olmak	4	Ö2,Ö4,Ö6,Ö10
Çevre Sorunları	2	Ö9,Ö10
Çevre Kirliliği	1	Ö5

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı konusunda düşüncelerini ikisi “Toplumumuzda çevre duyarlılığı yok ya da zayıftır”, beşi “Çevremizi temiz tutmalıyız”, beşi “Çevremizi korumalıyız”, biri “Eğitim yoluyla bilinçli bir toplum yetiştirmeliyiz”, biri “Teknoloji kullanımı çevreye zarar vermektedir” olarak düşüncelerini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığını açıklarken dördü “İçinde yaşadığımız ortamı korumak”, dördü “Çevreye karşı saygılı olmak”, ikisi “İnsanların çevresindeki olumsuzlukları düzeltmesi ve çevreye zarar verenleri uyarması” biri “Sanayi ülkeleri çevreyi kirletmemeli” olarak düşüncelerini beyan etmişlerdir.

Ö2, Ö10 “Toplumumuzda çevre duyarlılığı yok ya da zayıftır” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö2 çevre duyarlılığı ile ilgili olarak gelişmiş ülkelerde çevre duyarlılığının gelişmiş olduğu ülkemizde ise çevre duyarlılığının zayıf olduğu:

“Çevre duyarlılığı ülkemizde bana göre en zayıf olduğumuz nokta. Yani bu dünyayı gelecek kuşaklara bırakmak için yapabileceğimiz en önemli bakış açısı bu olmak zorundayken çok duyarlı bir toplumumuz yok maalesef bu konuda. Ama gelişmiş ülkelere baktığımız zaman insanlar çöplerinden dahi elektrik enerjisi üretebiliyorken işte ne bileyim temizlik alışkanlığı kazanmışken doğaya saygı duyarken bizim insanımız bu konuda baya zayıf.” ifadesini kullanmıştır.

Ö10 ise insanlarımızda çevre duyarlılığı olmadığı:

“Duyarlılık deyince zaten insanlar aklımıza geliyor, insanlarımızda bu konuda çok fazla çevre duyarlılığı olmadığını düşünüyorum. Çünkü çevremize baktığımızda sağda solda çöplerin olduğunu, işte poşetlenmeden ne bileyim bilinçsiz bir şekilde atıkların sokağa atıldığını, topraklarımızın verimsizleştiğini, çok fazla işte tarım ilaçlarının kullanıldığını, yavaş yavaş

ormanlarımızın azaldığını görüyoruz zaten, bunlar örnekleri. İnsanlarımızda çevre duyarlılığı yok.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9: “Çevremizi temiz tutmalı ve korumalıyız” görüşünü vurgulamışlardır. Ö1 çevre duyarlılığı konusunda çevrenin temiz tutulması gerektiği:

“Evet, hocam aslan yatağından belli olur derler evimiz ne kadar derli toplu düzenli olursa sağlıklı olursa aile bireyleri de o kadar sağlıklı oluyor. Daha geniş manada insanoğlunu da bir aile olarak düşünürsek çevrede bizim evimiz neticede. Çevrenin sağlıklı olması temiz olması insanların hem maddi hem manevi açıdan sağlıklı olmasına sebep olacaktır. Sadece maddi olarak düşünmüyorum hani hastalıklar olarak işte virüstür, mikroptur şunlar bunlar o açıdan değil insan bedeni sağlıklı olduğu zaman ruhu da sağlıklı olacaktır. Otomatik olarak bu yüzden çevreye yapılan yatırım insana yapılan yatırımdır diyebilirim yani bu konuda.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö3 çevre duyarlılığıyla ilgili olarak çevreyi korumamız gerektiği: “Çevre bizim hayat alanımız, yaşadığımız, barındığımız, ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz nefes aldığımız alan. Dolayısıyla yaşadığımız bu alanın korunması gerekiyor, bu konuda herkesin üzerine düşen görevi yapması gerekiyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ö4 çevre duyarlılığıyla ilgili olarak çevrenin temiz olması ve çevrenin korunması gerektiği:

“Şimdi çevre duyarlılığı dediğimde ben çok komplike bir düşünmemiz gerektiğini düşünüyorum. Neden? Çevre duyarlılığı dediğimizde gürültü kirliliği, görüntü kirliliği her şey içine giriyor. Çevre dediğimiz yaşadığımız, hayatımızı devam ettirdiğimiz ve sonuçta gelecekte bizden sonraki insanlara bırakacağımız yer olması dolayısıyla buranın temizliğine ve bakımına çok önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Ö5 çevre duyarlılığı ile ilgili düşüncelerini sağlığımız için çevrenin temiz tutulması gerektiği:

“Çevre duyarlılığı temelde aileden başlayan bir şey ve ama tabii ki çok geniş çaplı, içerisinde denizlerin temizliği, havanın temizliği, işte ormanların olması, suların temizliği pek çok şeyi kapsıyor. Öncelikle çevre

duyarlılığı ben öncelikle sağlığını düşünüyorum. Sağlığımı yararlı olması, denizlerin temizliği temiz bir hava, ormanların olması, tabii bunun yanında da mutluluk, huzurlu, düzenli bir hayat aklıma gelir.” şeklinde belirtmiştir.

Ö8 de çevre duyarlılığı ile ilgili olarak çevrenin korunması gerektiği:

“Çevre duyarlılığı şu an günümüzün en önemli ve bence üzerinde durulması gereken konusu. Çünkü çevremiz gittikçe bozuluyor, gittikçe kayboluyor, yok oluyor, insanların ve diğer canlıların yaşaması için çevre vazgeçilmezse o zaman çevre duyarlılığının da en önemli konu olması kaçınılmazdır.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Ö9 ise çevre duyarlılığıyla ilgili olarak çevreyi korumak gerektiği:

“Çevre duyarlılığı bir bireyin çevresine karşı hassas olması aslında kısaca. Yani çevremizi korumak, çevremizi güzelleştirmek için ne yapabileceğimizi birbirimizi, geleceğimizi düşünerek çevremize karşı hassas olmamız çocuklarımıza geleceğimizi düşünerek çevremizde ilgili neler yapabiliriz bunlar konusunda duyarlı olmaktır bence.” diye düşüncelerini belirtmiştir.

Ö6 “Eğitim yoluyla bilinçli bir toplum yetiştirmeliyiz” ifadesinde bulunmuştur. Ö6 çevre duyarlılığıyla ilgili olarak:

“Tabii toplumumuzda çevre duyarlılığı bilinci yeterince yerleşmiş değil. Özellikle temiz bir toplum, çağdaş bir toplum yetiştirmek için bireylere insanlara küçükten itibaren ilkokul ve ana sınıfından itibaren çevre konularında uygulamalı eğitimin verilmesi gerekiyor. Çocuklarımıza temelden eğitim verdiğimiz takdirde büyüdükleri zamanda birey olarak, aile olarak, neticede toplum olarak çevreye daha duyarlı bir nesil, bir toplum yetiştirebiliriz. Ama toplumumuzda maalesef insanlarımız çevreye yeteri kadar duyarlı değil. Bunun çözümü için de okullarda eğitim ve etkinlik çalışmalarına yeterli ağırlık verilmediğini düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Ö7 “Teknoloji kullanımı çevreye zarar vermektedir” görüşünü ifade etmiştir. Ö7 çevre duyarlılığıyla ilgili olarak:

“Çalışmalar içinde teknoloji de son derece hayatı kolaylaştıran bir unsur. Şimdi günümüzde teknolojinin ulaştığı seviyeyle beraber düşündüğümüz zaman, her şey insanın daha iyi yaşamının olabilmesi için, daha iyi bir yaşam sürebilmesi için bütün çalışmalar. Tabii ki o zamanda çevreye oldukça zarar vermekte, kolaylaştıralım derken zaman zaman zorlaştırmaktayız da. Çevreye verdiğimiz zarar demek, insana verilen zarar demek, insan sağlığına verilen zarar demek, hem maddi anlamda hem de psikolojik anlamda. İnsanlara verilen hatta diğer canlılara, bitkilere verilen zarar demektir. Dolayısıyla teknoloji var ise çevreye verilen zararı var bunları önlemek için gerekli çalışmalar insanlar tarafından yapılmaktadır.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Ö1, Ö3, Ö7, Ö8 çevre duyarlılığını “İçinde yaşadığımız ortamı korumak” şeklinde görüşünü vurgulamışlardır. Ö1 çevreye müdahale edilmemesi gerektiğini, çevreye verilen zararın büyük kayıplara neden olduğunu, insanların ve diğer canlıların birbirlerine ihtiyaçları olduğunu, bundan dolayı çevreyi korumak gerektiğini:

“Eğer biz çevreye müdahale etmediğimiz zaman, ya da en az bir şekilde müdahale ettiğimiz zaman çevre fazla zarar görmeyecektir. Neticede bu çevrede biz yaşayacağız, çöpü de üreteceğiz, çevreden de faydalanacağız ama çevreye zarar vermeyeceğiz, verirsek bunun sonuçları da bizim için büyük oluyor yani büyük kayıplara neden oluyor. Sadece insan sağlığı açısından düşünmüyorum bunu, çevrede sadece biz yaşamıyoruz, aynı zamanda bizimle beraber hayvanlar yaşıyor, bitkiler yaşıyor bizimde onlara ihtiyacımız var, netice bunların hepsine çevre duyarlılığı diyebiliriz.” şeklinde çevre duyarlılığını açıklamıştır.

Ö3 çevre duyarlılığını çevre kirliliğini insanların üretmemesi, ürettikleri çevre kirliliklerini kendilerinin gidermesi gerektiği:

“Çevre duyarlılığını nasıl açıklarız, çevreyi kirletmemek, bizim ee şöyle diyeyim; açığa çıkardığımız çöpün bizim arkamızdan birisi tarafından toplanmaması, o çevre kirliliğini bizim üretmememiz veya ürettik isek onu gidermemiz. Çevre duyarlılığı deyince bunu anlıyorum.” şeklinde çevre duyarlılığını açıklamıştır.

Ö7 insanların içinde yaşadığı, kullandığı ortamın temiz kalması için gerekli dikkati göstermesi gerektiği:

“Çevre duyarlılığı dediğimiz zaman insan zaten yaşadığı ortamı düşündüğü zaman, yaşadığımız yer hep beraber bir çevre bir dünya. Sadece evimizi, okulumuzu düşünmemeliyiz. Tabiatı, caddeyi düşünmeliyiz, parkları düşünmeliyiz, ormanları düşünmeliyiz, denizi plajı her yeri düşündüğümüz zaman temiz tutulması için herkesin gerekli dikkati özeni göstermesi gerekir. Aksi halde hayatımız gün geçtikçe daha da zorlaşacaktır.” şeklinde çevre duyarlılığını açıklamıştır.

Ö8 insanların bütün ihtiyaçlarını giderdiği ortamı koruması gerektiği: “Çevre duyarlılığı insanlara içinde yaşadığı, beslendiği her türlü ihtiyacını giderdiği ortama bir teşekkürü olarak ifade edebilirim.” şeklinde çevre duyarlılığını açıklamıştır.

Ö2, Ö4, Ö6, Ö10 çevre duyarlılığını “Çevreye karşı saygılı olmak” şeklinde ifade etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığını insanların yaşamış olduğu çevreye saygılı olması gerektiği: “Çevre duyarlılığı insanların işte yaşamış olduğu çevreye saygı duyması olarak açıklayabilirim.” şeklinde açıklamıştır. Ö4 çevre duyarlılığını çevreyle ilgili her konuda insanların dikkatli olması gerektiği: “Hepimizin de yerdeki çöpten tutun sesimizin yüksekliğine kadar dikkatli olmamız gerektiği bir konu olduğunu düşünüyorum.” şeklinde açıklamıştır. Ö6 sadece çevrenin temiz tutulma olmadığı çevreyi paylaşan bütün unsurlara saygılı olmak gerektiği:

“Çevre duyarlılığı dediğimiz zaman tabi ki önce ailede, sonra mahallede, okulda insanların sadece çevre dediğimiz zaman kâğıt attı tamam, temiz olması önemli ama çevre dediğimiz zaman bizden başka insanlardan başka yaşayan diğer canlılar, bitkiler, ekolojik denge, doğal denge buralara bunlara da saygı duymak gerekiyor. Bunlara saygı duyulduğu takdirde bunları bir bütün olarak düşündüğü takdirde bilinçli, insan hakları konusunda eğitilmiş, çevreye daha duyarlı bir toplum yetiştirebiliriz.” şeklinde açıklamıştır.

Ö10 çevre duyarlılığını çevreye saygılı olmak gerektiği: “Çevreye saygılı olmak tabi ki çevreye saygılı olmak.” şeklinde ifade etmiştir.

Ö9, Ö10 çevre duyarlılığını “İnsanların çevresindeki olumsuzlukları düzeltmesi ve çevreye zarar verenleri uyarması” olarak belirtmişlerdir. Ö9 Çevre duyarlılığını insanların çevreye karşı hassas olması, çevreyle ilgili konularda müdahil olması gerektiği:

“Çevreye duyarlılığı bireyin çevresine karşı hassas olması, hassas olması derken çevresinde gördüğü sorunlara karşı duyarlı olması ne bileyim işte bizde okulca bazı şeyler yapmaya çalışıyoruz, elimizden geldiğince bu konuda. Bu konularda görmemezlikten olayına girmemesi, çevre duyarlılığı bence böyle tanımlanabilecektir.” şeklinde açıklamıştır.

Ö10 çevre duyarlılığını çevreye saygılı olmak ve insanları çevreyi kirletenlere karşı uyarmak gerektiği: “Çevreye saygılı olmak, tabii ki çevreye saygılı olmak, çevreyi kirletenlere karşı uyarılarda bulunmak, kibar bir şekilde insanları kırmadan onları bu yola sevk etmek, bunlar gerekli. Çevre duyarlılığı için çevre duyarlılığını insanlara aşılacak için bunlar yapılması lazım.” olarak açıklamıştır.

Ö5 çevre duyarlılığını “Sanayi ülkeleri çevreyi kirletmemeli” ifadesinde bulunmuştur. Ö5 çevre duyarlılığını gelecek nesillere sağlıklı çevre bırakmak ve gelişmiş ülkelerin çevreyi kirletmemesi gerektiği:

“Yani gelecek nesilleri de düşünmek lazım. Sadece kendimizi değil gelecek nesillere de sağlıklı bir çevre bırakılması lazım. Tabii bu konuda büyük devletlere de bir şeyler düşüyor. Nükleer santraller konusunda da büyük devletler gereken tedbiri almalı. Sanayi tesislerinin artırılması, bakımı konusunda üzerine düşeni yapması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde açıklamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığını; çevrenin temiz tutulması, korunması ve çevreye karşı saygılı olmak gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir. Çevre konusunun çok önemli bir konu olmasına rağmen toplumumuzda çevre bilicinin ve çevreye karşı duyarlılığın olmadığı, eğitim yoluyla ve insanları uyararak bu konunun topluma anlatılması gerektiği, teknoloji kullanımının artması ve gelişmiş ülkelerin çevreye zarar verdiği belirlenmiştir

4. 1. 2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurlara ilişkin algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurlar algısına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurları nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Sizin çevre duyarlılığınız üzerinde etkili olan unsurlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 2’ de gösterilmiştir.

Çizelge 4. 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıkları Üzerinde Etkili Olan Unsurlar Algısı

	KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
KODLAR	2. KATEGORİ		
	Öğretmenlerin Çevre Duyarlılığına Etki Eden Faktörler Algısı		
	Yaşanılan Çevre Sorunları	6	Ö1,Ö2,Ö4,Ö6,Ö7,Ö8
	Aile	3	Ö3,Ö5,Ö10
	Medya	3	Ö1,Ö5,Ö8
	Okul-Eğitim	6	Ö1,Ö3,Ö5,Ö8,Ö9,Ö10
	Çevremiz	2	Ö3,Ö10
	Arkadaş		
	İş		
	Sosyal		
Meslek	2	Ö3,Ö10	

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin altısı “Yaşanılan Çevre Sorunları”, altısı “Okul-Eğitim”, üçü “Medya”, üçü “Aile”, ikisi “Meslek” , ikisi “Çevre “olarak görüş belirtmişlerdir.

Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8 “Yaşadığımız çevrenin görmüş olduğu zarar ve çevre kirliliğinin artması” çevre duyarlılıklarını etkileyen unsurlar arasında olduğunu ifade

etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığında etkili olan unsurları açıklarken ormanların yeşilliklerin yok olduğu, maden ocaklarının verdiği zararın etkili olduğunu:

“Ben kendim köyde doğdum büyüdüm hani köy çocuğu olmak köyde olmak çevre ile daha çok iç içe olmak demek. Ee ben çocukluğumda gördüğüm, gözümün gördüğü manzara, gözümün gördüğü yeşil şimdi yok. Bu, en çok esas beni etkileyen budur. Neticede olduğumuz bölgede eskiden madenler yoktu, şimdi otuz tane kendi köyümün çevresinde mermer ocağı açılmış ve bu madenler, sadece o yeşili yok etmemiş, insanların tarımını da yok etmiş. İnsanlarla köyde bir merhabalaştığımız zaman sürekli muhabbet buraya kayıyor, ocakların çevreye verdiğimiz zarara kayıyor. Bu da bende, bu çocukluk hatıralarımın yok olduğunu gösteriyor gezip gördüğüm zaman.” olarak ifade etmiştir.

Ö2 çevre duyarlılığı üzerinde etkili olan faktörleri açıklarken deniz canlılarının yok olması, ormanların yok olmasının etkili olduğunu:

“En büyük etki ben çocukken babam beni balığa götürürdü yani biz balığa giderdik tekneyle balık tutarken ben yorulurdum yani sıkılırdım, uykum gelirdi. O kadar çok balık tutardık ki. Sonra ben tekne aldım, kendim ve çocuklarımla, iki tane oğlum var, balığa çıkıyoruz akşama kadar balık arıyoruz, balık bulucu takıyoruz gene balık bulamıyoruz. Ben Fethiye’ye Bingöl’den dokuz yıl önce, buraya tayinim çıktığı zaman en çok etkileyen o olmuştu. Bundan sonra bir de ben dağda da gezmeyi çok severim. Çocuklarla beraber küçükken babamın çıkarmış olduğu dağlara çıktığımızda gezmeye gittiğimizde kartopu olsun, pikniğe gittiğimizde orada ormanların kalmadığını gördüm.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö4 çevre duyarlılığı üzerinde etkili olan unsurları açıklarken çevre kirliliğinin artması ve büyük şehirlerdeki gürültü ve görüntü kirliliğinin artmış olması:

“Ama gerçekten temizlikle ilgili bazı aksaklıkları görmemiz nedeniyle, çevreyle ilgili en önem verdiğim şey temizliktir, temizlik konusu geliyor. Bunun kesinlikle daha iyi seviyelere çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Bir de belli bir dönem büyükşehirde yaşamam dolayısıyla

çevreye sıkıntı veren gürültü ve görüntü kirliliklerinin de temizlenmesi düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö6 çevre duyarlılığının oluşmasını sağlayan unsurları açıklarken çevreyi kirleten insanları ve çevreye zarar veren insanların yaptığı davranışların insanların doğruyu görmelerine yardımcı olduğu:

“Tabi ki bazen arabanın içerisinden çekirdek kabuğu atan insanlar, portakal kabuğunu, dışarı atan insanlar bunları gördüğümüz zamanda yanlış olduğunu fark ediyoruz. Bir birey olarak tabi ki çocuklarımız şimdiki çocuklar daha bilinçli bak diyor, baba diyor arabadan kâğıt atıyor, çöp atıyor, çevreye zarar veriyor diye söylüyor. Çocuklarımız özellikle bu olumsuz örnekler, yapılan yanlışları, çevre konusunda insanların duysuz olduğunu gösterse de, bu yanlışlar; insanların doğruyu görmesi açısından da önemli.” şeklinde görüş ifade etmiştir.

Ö7 çevre kirliliğinin artması ve buna bağlı olarak hastalıkların artmasının çevre duyarlılığında etkili olduğu:

“Özellikle çevre kirlendikçe insan hayatında meydana gelen zorlaşmalarla birlikte, özellikle son derece günümüzde tedavisi zorlaşan belirli hastalıklar var. Bu hastalıkların büyük bir kısmı çevreye verilen zarardan kaynaklandığı bilim adamları tarafından tespit edilmiştir. Çevre derken sadece fiziksel çevre değil, toprağa verilen zarar, suya verilen zarar bütün bunlar zamanla domino etkisi yaparak bütün diğer canlılara da olumsuz yönde yansımaktadır.” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Ö8 çevrede kaybolan doğal kaynakların ve çevre sorunlarının çıkmasının çevre duyarlılığı üzerinde etkili olduğu: “Çevreyle ilgili yok olan değerler ne bileyim karşılaştığımız sorunlar bunlar bizi sorumlu hissettiriyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Ö1, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10 “Eğitim-okuduğumuz kitaplar” çevre duyarlılıklarını etkileyen unsurlar arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Ö1: “Tabi okuduğumuz kitaplar, bunlar, çevre duyarlılığı konusunda bunlar da etkiliyor, yardımcı oluyor.”,

Ö3: “Okul hayatımız, okuduklarımız”, Ö5: “Okul”, Ö8: “En başta aldığımız eğitim önemli”, Ö9:

“Aslında bilinçli olmak bilinçli olduğumuz için de bu konuda çevreye karşı çok duyarlıyız. Bilinçli olmak aslında ve zararlarını bilmek çevrenin kirli olmasının, verdiğimiz zararın sonra bize döneceğini bilmek, çocuklarımıza döneceğini bilmek, dünyamıza vereceği zararı bilmek bizim çevre duyarlılığımız da etkili olan unsurlar yani benim.”

Ö10: “Ailede aldığımız çevre eğitimi, öğretmenlerimiz, bizde küçüktük bir zamanlar, öğretmenlerimizin bize verdiği eğitim.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ö1, Ö5, Ö8 “Yazılı ve görsel medyanın” çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olduğunu ifade etmişleridir. Ö1 “Tabii medyada özellikle medya bizim için çok önemli yurt dışındaki bu çevre felaketlerinin medya bize gösteriyor.”, Ö5: “Bunun yanında internetteki bazı haberler, TV deki haberler, yani çevrenin ne kadar kötü olduğunu haberlerde gördükçe insan daha çok üzülüp, daha temiz bırakmak adına çalışmalar yapmak istiyor.”, Ö8: “Bunun yanında işte internetten, görsel basımdan öğrendiklerimiz.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Ö3, Ö5, Ö10 “Ailelerinin” çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olduğu görüşünü beyan etmişlerdir. Ö3: “Öncelikle ailem, bu konuda aile.”, Ö5: “Tabii ki aile.”, Ö10: “Aile ortamı olarak çok etkili.” şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır.

Ö3 ve Ö10 “Yapmış oldukları öğretmenlik mesleğinin” çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olduğu görüşünü beyan etmişlerdir. Ö3: “Mesleğimiz”, Ö10: “Her şeyden önce bir toplumda örnek olması gereken insanlarız. Yaptığımız hareketler diğer insanlar tarafından örnek olarak gösteriliyor. Bu yüzden çevreye karşı dikkatli davranmalıyız. Hem bir insan olarak, hem de bir öğretmen olarak.” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö3 ve Ö10 “İnsanların yaşamış olduğu sosyal çevrenin” çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olduğu görüşünü beyan etmişlerdir. Ö3: “Yaşadığımız toplumsal çevre”, Ö10: “Arkadaşlarımızla olan diyaloglarımız, bizim çevreye olan bakış açımızı değiştiriyor.” şeklinde düşüncelerini beyan etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerimizin çevre duyarlılıklarının gelişmesinde çevreyle ilgili yaşamış oldukları bir çevre sorununun varlığı, ailelerinden ve okullardan aldıkları eğitim, medya aracılığıyla dünyanın başka yerlerinde ortaya çıkan çevre felaketleri etkili olan başlıca unsurlardır.

4. 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Eğitime İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre eğitimi ve içeriği ile çevre duyarlılığına ilişkin algıları bu bölümde ele alınmış ve öğretmenlerin algıları aşağıda açıklanmıştır.

4. 2. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Çevre Eğitimi ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığına eğitim arasındaki algısına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığı ile çevre eğitimi ve eğitimin içeriği arasındaki algısına ilişkin görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı ile eğitim ve çevre eğitiminin içeriği arasındaki ilişkiyi nasıl açıklarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 3’te gösterilmiştir.

Çizelge 4. 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Çevre Eğitimi ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı

	KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
KODLAR	1.KATEGORİ		
	Çevre Duyarlılığı İle Çevre Eğitimi ve Eğitimin İçeriğine İlişkin Algısı		
	Eğitim önemli	10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Eğitimle Paralel	10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Medya ile Eğitim	3	Ö5,Ö9,Ö10

Çizelge 4. 3.'ün devamı

KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN	
Çevre ile Eğitim	3	Ö5,Ö9,Ö10	
Rol Model Eğitim	2	Ö3,Ö4	
Uygulamalı Eğitim	1	Ö6	
Yaygın Eğitim	1	Ö9	
KODLAR	İçerik Yeterli	1	Ö1
	İçerik Yetersiz	8	Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Zaman Yetersiz	3	Ö2,Ö5,Ö9
	Etkinlikler Yetersiz	2	Ö1,Ö3
	Ünitelerin Zamanlama Sorunu	2	Ö4,Ö5

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tamamı “Çevre duyarlılığı ile eğitim paralellik gösterir ve eğitim çok önemli”, üçü “Medya-Çevre ile de bu eğitim verilmeli”, ikisi “Rol model olarak eğitim verilmeli”, biri “Uygulamalı eğitim verilmeli” Biri “Yaygın eğitim verilmeli”, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sekizi “Müfredat yetersiz - Konular yüzeysel”, ikisi “Etkinlikler yetersiz”, üçü “Zaman yetersiz”, ikisi “Çevreyle ilgili ünitelerin yılsonunda olması” biri “İçerik yeterli” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi “Çevre duyarlılığı ile eğitim paralellik gösterir ve eğitim çok önemli” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi eğitimin rehber olduğunu, çevre konusuyla ilgili konuları işledikçe öğrencilerin bakış açısının değiştiğini ve çevre kuruluşlarına kayıt yaptıranların olduğu:

“Şimdi zaten eğitim sadece çevre konusunda değil her konuda bizim de rehberimiz. Bizim Sosyal Bilgiler müfredatımızda beşinci sınıfta çevreyle ilgili görev yapan hem sivil toplum, hem devlet kuruluşları yer alıyor, altıncı ve yedinci sınıflarda küresel ısınma konuları var, aynı zamanda beşinci sınıfta ikinci ünitemizde çevre felaketleri de var. Şimdi öğrenciler tabii bu konular çıktığında biraz daha meraklı oluyor, özellikle biz bunu bir de görselleştirdiğimiz zaman öğrencilerinde bakış açıları daha da değişiyor, bazıları kendileri gidip çevre kuruluşlarına kayıt yaptırıyorlar.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö2 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi eğitimin çok önemli olduğunu derslerde eğitimin önemini anlattığı:

“Çok önemli, ben; işte söyledim ya yaşadıklarımından öğrendim çok şeyi. Biz de bilmiyorduk, ben ilk Bingöl’e gittiğim zaman, tayinim çıktığında, 1999 yılında yani, ben nereye gittim diye çok düşündüm. Ağaç, sadece bir meşe ormanları vardı. Çok küçük orman adacıkları, onu da terör dolayısıyla yakmışlar. Etrafa baktığım zaman, biz burada çam ağaçları görmeye alışmışız yeşillik ve doğa içinde yaşıyoruz. Üniversiteyi Trabzon da okudum ben, müthiş bir doğası vardı. Oraya gidince dedim ki Türkiye'nin kıraç toprakları bu kadar mı? Ne olur yani, bu kadar mı zor? Bunu yapmak. Tabii ki eğitim, bu konuda çok büyük bir etken. Okulda, çocuklarıma geldiğim zaman öğrencilerime, kendi çocuklarıma da aynı şekilde bunun önemini anlatıyorum, eğitim olmazsa imkânsız bu iş.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Ö3 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi küçük yaştan itibaren eğitimin verilmesi gerektiği: “Evet çocuklar, yani bizim geleceğimizi oluşturan çocuklar, küçük yaşta, yani ağaç yaş iken eğilir atasözü çerçevesinde küçük yaşta eğilmeli.” şeklinde görüşünü açıklamıştır. Ö4 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi bir konu hakkında bilgisi olmayan bireylerin bir şeyler yapamayacağı, eğitim ile çevre duyarlılığının birlikte ortaya çıktığı: “Tamamen birbirine paralel bir şeyi bilmeyenin yapabilme yetisi yoktur biliyorsunuz, elbette ki eğitim, tamamen birbirine paralel yol olan iki konu.” şeklinde görüşünü açıklamıştır. Ö5 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi eğitimle çevre duyarlılığının gelişeceği: “Eğitimle tabi ki bağ çok sıkı. Eğitim almayan insanlar hiçbir şeyin farkında değildir.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö6 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi aileden başlayarak eğitimin verilmesi gerektiği:

“Tabi ki insan birinci öncelikli eğitimi ailede başlar. Ailede aldığı eğitim çok önemli, ama tabi ki bu planlı programlı bir şekilde bu bilincin oluşması tabi ki okullarda başlıyor. Anasınıfından itibaren çocuklarımızı bu konuda bilinçlendirilmeye çalışırsak, etkili bir birey, çevreye duyarlı bir birey, doğayı seven, insanı seven bir birey, bir toplum, yetiştirebilirsek tabi ki daha sağlıklı, geleceğe umutla bakan, en azından doğal dengeyi hani ekolojik dengeyi koruyan bireyler yetiştirmiş oluruz. Biz ülkemizi, doğamızı, çevremizi, yarınlarımızı, çocuklarımızın emaneti olarak alıyoruz. Onlara daha güzel bir dünya bırakabilmek içinde, tabi ki bu konuda yetişkinler olarak ta çocuklarımızı iyi bir şekilde eğitmemiz lazım. Onun için eğitim şarttır klasik tabirle.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö7 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ailen itibaren başlayan çevre duyarlılığının eğitimle pekiştireceği ve eğitimle çevre duyarlılığının paralel olduğu:

“Çevre duyarlılığı temelde ailede başlamakla beraber tabii ki eğitimle daha da pekiştirilebilir, yönlendirilebilir. İlköğretim seviyesinde çocuklara bu konuda gerekli çalışmaları yapıldığı zaman hayatın diğer aşamalarında hayatlarında çevreye zarar vermemek için daha çok özen göstereceklerini düşünüyorum, eğitimle paralel bir ilişkisi var.” ifadesini kullanmıştır.

Ö8 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi çevreyle ilgili bilgilerin kesinlikle eğitimle verilmesi ve çevre duyarlılığının oluşturulması gerektiği: “Çevre duyarlılığını oluşabilmesi için kesinlikle eğitim gereklidir. Eğitim olmadan çevre duyarlılığı oluşturmak mümkün değildir. Daha doğrusu eğitimle çevrenin bilgisi, çevrenin önemi bilgisi öğrencilere verilirse tabii ki çevre konusundaki duyarlılık daha fazla olur.” şeklinde düşüncelerini beyan etmiştir. Ö9 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi eğitimin çok önemli olduğu ve çok iyi bir çevre eğitiminin verilmesi gerektiği:

“Bence ikisinin arasında çok güzel bir ilişki var. Çünkü pek çok insan bunun farkında değil, Yani eğitim, bence çok önemli. Biz çocuklarla bile derste konuştuğumuz zaman farkında değiller, yani çocuklar biliyor musunuz? Atık yağlar şuna neden oluyor, plastikler şuna diye, aa hocam falan

diye, bir etki oluşturabiliyorsunuz. O yüzden bence eğitim çok önemli, bu konuda eğitim çok iyi verilmeli bence.” şeklinde düşüncelerini açıklamıştır.

Ö10 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ülkemizde çevre eğitimini yetersiz olduğu ve çok iyi bir eğitimin verilmesi gerektiği: “Bir kere çevre duyarlılığı konusunda ülkemizde yeterli eğitimin olmadığını düşünüyorum. Eğitim sistemimiz de sadece birkaç konu bu konularımızda geçiyor çevreyle ilgili. Kesinlikle bu konuda çok iyi çok büyük bir eğitim verilmeli kesinlikle. Aynen bu şekilde olması gerekiyor.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö5, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi “Çevre, aile ve medya ile beraber çevre eğitimi verilmeli” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö5 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi çevre eğitiminde sadece okul ile kalmaması gerektiği, medya, aile ve sosyal çevre ile de çevre eğitiminin verilmesi gerektiği: “Tabi bizim eğitimimizden başka televizyon, internet oldukça önemli, daha görsel, birebir tehlikeleri daha iyi sezmemizde etkili oluyor. Yani eğitimle alakalı bir tek bu okul eğitimiyle kalmamalı, aile ile de, internet, haberler ve çevre kanallarıyla da çok etkili bir eğitim verilmeli.” ifadesini beyan etmiştir. Ö9 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi çevre ile yaşanan sorunları eğitim ve medya aracılığı ile fark ettirmek gerektiği: “Yaşamın içinde böyle kaynaşmış gidiyoruz, bir dünya sorunları içerisinde. Aslında bunu fark ettirmek, bunu eğitimle fark ettirmek. Mesela ben son bir iki yılda televizyonlarda çok güzel reklamlar görüyorum. Benim hoşuma gidiyor.” ifadesini beyan etmiştir. Ö10 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi yeterli çevre eğitiminin olmadığını konuların yetersiz olduğunu, okulda verilen eğitimin ailesinde ve çevresinde görmediği için duyarlılığın oluşmadığını bundan dolayı çevre eğitimini; okul, aile ve çevre işbirliği ile yapılması gerektiği:

“Bir kere çevre duyarlılığı konusunda ülkemizde yeterli eğitimin olmadığını düşünüyorum. Eğitim sistemimiz de sadece birkaç konu, bu konularımızda geçiyor çevreyle ilgili. Biz çocuğa bu eğitimi burada veriyoruz bir iki ders içerisinde konuşuyoruz, ama eve gittiğinde anne ve babasından bu davranışı görmediğinde çocuk verdiğimiz dersi unutuyor. Yani çevre

eğitimini çocuk ve aile ile beraber yapmamız lazım. Aynı şekilde yerel yönetimlerin de bunu desteklemesi lazım.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö3, Ö4 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi “Rol model olarak eğitim verilmeli” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö3 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi okulda öğretmenlerini, ailesinin ve çevresindeki büyüklerinin örnek olması gerektiği:

“Bunlar nasıl eğitilir? Teorik anlamda değil de, pratik, uygulamalı. Önce rol model olarak gördüğü büyüklerini izleyerek, onlar nasıl davranıyorlar, çevreye bakış açıları neler, çevrenin korunması ile ilgili neler yapıyorlar. Ailede, okulda öğretmenleri, sosyal hayattaki büyükleri nasıl davranıyor bu konuda çocuklar bizi örnek alıyorlar. Dolayısıyla okullarımızda da eğitim yoluyla, bu şekilde çocuklarımıza biz örnek olarak, öğretmenler olarak onların duyarlılığında arttırabiliriz.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö4 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi çocukların söylenenden çok yapılan davranışları gözlemlediğini bundan dolayı insanların çocuklara eve küçüklere davranışlarıyla örnek olması gerektiği: “Elbette ki doğduğu andan itibaren çocuklarımıza eğitimin yanında yaşayarak eğitim, yani kendimiz böyle olacağız ve biz bunu anlatırken, biz yapan insanlar olacağız. Biliyorsunuz çocuklar söylenenden çok yapılan dikkat eder, kendi hareketlerimizle eğiteceğiz çocuğumuzu.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö6 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi “Uygulamalı eğitim verilerek çevre eğitimini verilmeli.” şeklinde görüş ifade etmiştir. Ö6:

“Eğitim olduğu, eğitimin tabi ki teorik değil hem teorik olarak hem de uygulamalı olarak. Esas bu konuda etkili olan uygulamanın daha iyi yapılması. Çünkü uygulama daha kalıcı oluyor, daha görsel oluyor. Çünkü yaparak yaşayarak öğrenmenin, çocukların hafızasında daha kalıcı olduğunu düşünüyorum. Özellikle uygulamaya daha çok önem verilmeli. Böyle basit, okulda etkinlikler yapılarak, çocuklar okul dışında ne bileyim belediyeye olabilir, kaymakamlıkla olabilir ya da çevrede bazen işte doğa yürüyüşleri olabilir, tarihi doğal güzellikleri gezmek olabilir, önemli etkinlikler olabilir,

bunlara ağırlık verilirse çocuklarımızın bu konuda daha bilinçli ve daha etkin olacaklarını düşünüyorum.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö9 çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi “ Yaygın eğitim verilmeli büyükler de özellikle kadınlar eğitilmeli.” şeklinde görüş ifade etmiştir. Ö9:

“Pek çok ev hanımı bunun farkında değil, atık yağların, daha sonra kanalizasyona karışıp nelere neden olduğunu veya bir camın yok olmadan yıllarca var olduğunu, plastiklerin ne kadar zarar verdiğini, yani çevremizle ilgili, ağaç dikmenin ne kadar önemli olduğunu, bunun farkında değil insanlar. Hatta önce kadınlardan başlayarak, annelerden, evde ailenin temel taşı olan annelerden başlayarak, çocuklardan başlayarak bu konuda eğitim çok iyi verilmeli bence.” şeklinde görüşünü beyan etmiştir.

Ö1 çevre eğitiminin içeriği hakkındaki düşüncesini “ İçerik yeterli” şeklinde görüş ifade etmiştir. Ö1 “Görüşmeci müfredat konusunda ben sıkıntı olduğunu düşünmüyorum müfredat az önce de dediğim gibi bunu projelerle destekliyor.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 çevre eğitiminin içeriği hakkındaki “Müfredat yetersiz, konular yüzeysel” şeklinde görüş belirtmişleridir. Ö2 çevre eğitiminin içeriği hakkındaki düşüncesini müfredatta eksikliklerin olduğu, var olan konuların da dar kapsamlı olduğu:

“Müfredatta çok eksik var. Çevre duyarlılığı, bizim çevre konusunda çok büyük eksiklerimiz var. Çocukların konularını açsam şimdi burada, daha iyi görürsünüz. Çok dar kapsamlı oluyor yani. Ünitelerin son kısımlarında, işte özellikle altıncı sınıflarda var bu “temiz çevre temiz toplum”, ne yaparsanız mesleki eğitimlere göre çevre nasıl şekillendirilebilir tarzında. Ben çocuklarım için çok endişeleniyorum, onları nasıl bir gelecek bekliyor? Onları nasıl bir dünya bekliyor? Ne yapabiliriz? Nasıl halledebiliriz? Çok sıkıntılarımız var o yüzden. Çevreye duyarlı bireyler yetiştirebilmek amacıyla en önemli etken, ders programına birer ünite konmalı bana göre beşte, altıda ve yedide.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö3 çevre eğitiminin içeriği hakkında müfredatın teorik ve yetersiz olduğu “Müfredat birazda tabi kitabı anlatıma dayalı, teorik, yetersiz bir müfredat.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Ö4 çevre eğitiminin içeriği hakkında konuların yüzeysel geçildiği: “Her ünite de aslında hafif hafif hissettirmeye çalışmakla birlikte tamamen çevre adı altında, bir çevre duyarlılığı adı altında bir ünite oluşturulabilir.” şeklinde görüş beyan etmiştir. Ö6 çevre eğitiminin içeriği hakkında çevre ile ilgili konuların var olduğunu ancak yeterli olmadığı, yüzeysel olduğu: “Konular yeri geldiği zamanda çevre kirliliği, hava kirliliği bu konularla ilgili konularımız var ama maalesef çok yeterli değil, yüzeysel kalıyor.” ifadesini beyan etmiştir. Ö7 çevre eğitiminin içeriği hakkında çevre ile ilgili ünite başlıklarının fena olmadığı ancak içerik açısından yetersiz ve yüzeysel olduğu:

“Bizim ilköğretimde ikinci kademe diye ifade ettiğimiz, Sosyal Bilgiler dersindeki çevreyle ilgili konular başlıklar halinde fena değil, içerik konusunda sıkıntı var, çok kısa yüzeysel geçilmiştir. Ancak hatta zaman zaman, bu benim kendi kişisel görüşüm çevreyi koruyacağız diye anlatırken zaman zaman çocukları ürküttüğümüz de oluyor.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Ö8 çevre eğitiminin içeriği hakkında müfredatın yetersiz ve konuların yüzeysel olduğu:

“Şöyle diyeyim müfredatta ilgili olarak bir kere bizim birincisi çevre ile ilgili bizim konularımız az bu bir, ikincisi var olan konularda yüzeysel ve teorikte kalan şeyler. Uygulaması olmayan, eyleme geçirilmemiş yani bir uygulama yapılmamış konular. Dolayısıyla böyle olunca çocuklara yüzeysel geçiliyor ve bu konuda tam bir başarı elde edilemiyor.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö9 çevre eğitiminin içeriği hakkında çevreyle ilgili konuları yüzeysel olduğu:

“Çevre eğitiminin içeriği konusundaki düşüncelerimi benim özellikle çevre konusuyla ilgili derslerde daha güzel bilgiler verilebilir. Ha biz veriyoruz ama biz konularımızın içerisinde olduğu için vermiyoruz.

Konularımızın içerisinde var ama böyle çok fazla ayrıntıya girilerek, geri dönüşümle ilgili ayrıntılı konular yok.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö10 çevre eğitiminin içeriği hakkında çevreyle ilgili içeriğin çok yetersiz olduğu, çevrenin giderek daha fazla önem kazandığı günümüzde daha fazla yer ayrılması gerektiği:

“Derslerimizdeki içerik yetersiz. Çevreyle ilgili içerik çok yetersiz, günümüzde çevre çok önemli hale geldi. Ülkelerin toprakları gittikçe kirleniyor, aldıkları ürünler giderek düşüyor, gelecekte bu sorun daha da büyüyecek. O yüzden içeriğe; derslerimizde, konularımızda daha fazla yer ayrılması gerekiyor, eğitim müfredatımızda.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö1, Ö3 çevre eğitiminin içeriği hakkında “Etkinlikler yetersiz.” düşüncesini ifade etmişlerdir. Ö1 çevre eğitiminin içeriği hakkında: “Etkinlikler daha fazla çoğaltılabilir.”, Ö3 çevreyle ilgili konuların teorik olduğu, daha çok doğa gezileri gibi etkinliklerin yapılması:

“Müfredat biraz da tabii kitabı anlatıma dayalı, teorik; pratiğe dönüşmesi gerekiyor. Bu konuda çevreyle ilgili kuruluşların sadece merkezde belirli okulların değil de bütün okullara yönelik çalışmalar yapması gerektiğini düşünüyorum. İl, ilçe milli eğitim müdürleri kanalıyla veya bakanlık kanalıyla doğa gezilerinin olması gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde çocukların eğitiminin, çevre duyarlılığının artmasını istiyorum.” ifadelerini beyan etmiştir.

Ö2, Ö5, Ö9 çevre eğitiminin içeriği hakkında “Zaman yetersiz” düşüncesini ifade etmişlerdir. Ö2 çevre eğitiminin içeriği hakkında ders saatinin yetersiz olduğu müfredatı yetiştirmek için çaba sarf ettikleri: “Dedim ya çocuklara bu dersi anlatmak için bize verilen ders saatimiz üç saat. Okulda üç saatlik ders saati olduğu için dersin içerisinde de çocuklara bize verilen bir müfredat var, onu yetiştirmeye çalışıyoruz. Verilen bir saatimiz var yetiştirmek için çaba gösteriyoruz.” şekilde görüş ifade etmiştir. Ö5 çevre eğitiminin içeriği hakkında üç saatlik Sosyal Bilgiler dersinin ders saatinin yetersiz olduğu ve ortak sınav hazırlıklarından bu konulara yeterli zaman ayıramadığı:

“Zaman çok yetersiz. Sosyal Bilgiler haftada üç saat ve genelde TEOG çalışmaları yaptığımız için ona yönelik, genelde temel konular üzerinde duruyoruz. Çevreyi; öğrenciler nasıl olsa evde televizyondan, medyadan takip eder, zaten bilgileri var düşüncesiyle çok zaman ayıramıyoruz. Yani ders saatleri artırılırsa çok daha fazla zaman ayırıp öğrenciye, bilâkis bu çalışmalar yapılabilir.” ifadelerinde bulunmuştur.

Ö9 çevre eğitiminin içeriği hakkında üç saatlik ders saatinin yetersiz olduğu:

“Hani müfredatta daha çok ayrıntılı bir şekilde bize zaman kazandırılabilir, bir de bizim şöyle bir sorunumuz var: Sosyal Bilgiler olarak, Sosyal Bilgiler dersi üç saatlik bir ders, sıkıntı yaşıyoruz aslında, böyle şeylere çok değinmek istiyoruz ama üç saatte ancak konuyu bitirebiliyoruz. Hep böyle konuşurken bazen geri bile kaldığımız oluyor ama bunlar önemli konular bence.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö4, Ö5 çevre eğitiminin içeriği hakkında “Ünitelerin zamanlama sorunu olduğu” düşüncesini ifade etmişlerdir. Ö4 çevre eğitiminin içeriği hakkında çevreyle ilgili ünitelerin sene sonuna denk gelmesi konuların yüzeysel geçilmesine neden olduğu: “Ağırlıklı olarak çevreyle ilgili işte küresel ısınma, çevre, sene sonu konularına denk geliyor, mesela daha ortalara alınabilir. Çünkü biliyorsunuz sene sonu geldikçe çocukların ilgileri de biraz zayıflıyor, sınavlar bitmiş oluyor, biraz daha yüzeysel geçiliyor sanki.” ifadesini beyan etmiştir. Ö5 çevre eğitiminin içeriği hakkında konuların sene sonunda olduğu için verimli bir çevre eğitimi verilemediği: “Yani son konularda yığılmış. Küresel ısınma vs. geçen senelerde dönem arasında da vardı, bu sene kaldırılmış. Genelde hep sene sonuna kaydırılmış. Tabii sene sonunda da öğrenciler genelde pek ders dinlemek istemiyor. Sınavlarım bitti düşüncesiyle pek verimli olmuyor.” ifadesini beyan etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı eğitiminin çok önemli olduğunu, medya (kamu spotları olabilir, reklamlar olabilir bu tür yayınlarla) ve sosyal çevre ile çevre eğitiminin verilmesi gerektiği şeklinde düşüncelerini beyan etmişlerdir. Ders kitaplarında konuların yüzeysel olduğu, etkinliklerin yetersiz olduğu, ders saatinin yetersiz olduğu şeklinde görüş açıklamışlardır

4. 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Çevre Eğitime Yönelik Yaptıkları Çalışmalar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders işlerken neler yaptıkları, dersin yapılış şekli, derslerde yaptıkları etkinlikler, derslerdeki uygulamaları ve diğer faaliyetlerini bu bölümde incelenmiştir.

4. 3. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitiminin Yapılış Şekli ve Derslerde Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli konusundaki düşüncelerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli konusundaki algısına ilişkin görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli ve derslerde yaptığınız etkinlikler hakkında ne söylersiniz?”, Çevre duyarlılığını geliştirmek için neler yapılmalı? soruları yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 4’da gösterilmiştir.

Çizelge 4. 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitiminin Yapılış Şekli ve Derslerde Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Algısı

KATEGORİLER	FREKANS	ÖĞRETMENLER
1. KATEGORİ		
Çevre Duyarlılığının Yapılış Şekli Algısı		
Etkinlikler Yetersiz	2	Ö1,Ö2
Uygulamalı Eğitim Yapılmalı	6	Ö1,Ö2,Ö4,Ö6,Ö8,Ö9
Okul Çevre İşbirliği	2	Ö3,Ö7
Dersi Sunularla İşliyoruz	10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
Geri Dönüşüm Kampanyaları	7	Ö1,Ö2,Ö3,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10

Çizelge 4. 4.'ün devamı

KATEGORİLER	FREKANS	ÖĞRETMENLER	
Yarışmalar Yapıyoruz	3	Ö1,Ö7,Ö9	
Turmepa İle Etkinlikler	3	Ö1,Ö2,Ö8	
Çevre Temizliği	2	Ö2,Ö5	
Ağaç Dikiyoruz	3	Ö2,Ö6,Ö9	
Uygulamalı Etkinlikler Yapıyoruz	4	Ö2,Ö6,Ö9,Ö10	
KODLAR	Çevre İle İlgili Ders verilmeli, Kulüp kurulmalı	2	Ö1,Ö2
	Aileler Eğitilmeli, Büyükler Örnek Olmalı	1	Ö5
	Öğretmenler Bilinçlendirilmeli	1	Ö10
	Müfredat etkinliklerle zenginleştirilmeli	5	Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin altısı “Uygulamalı eğitim yapılmalı”, ikisi “Etkinlikler Yetersiz”, ikisi “Okul çevre işbirliği sağlanmalı”, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tamamı “Sunularla ders işliyoruz (video, film, belgesel)”, yedisi “Geri dönüşüm kampanyaları yapıyoruz (Pil, kâğıt, atık yağ, mavi kapak toplama)”, üçü “Resim, şiir, kompozisyon, beyaz bayrak, kapak toplama yarışmaları yapıyoruz”, üçü “Turmepa ile beraber etkinlikler yapıyoruz”, ikisi “Çevre temizliği (koy, mahalle gibi) yapıyoruz”, üçü “Ağaç dikiyoruz”, dördü “Uygulamalı etkinlikler yapıyoruz” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Çevre duyarlılığının geliştirilmesi için Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ikisi “Çevre ile ilgili ders verilmeli, kulüp kurulmalı”, biri “Aileler eğitilmeli, büyükler örnek olmalı”, biri “ Öğretmenler bilinçlendirilmeli”, beşi “Müfredat etkinliklerle zenginleştirilmeli” ifadelerinde bulunmuşlardır.

Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli hakkında “Uygulamalı eğitim yapılmalı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı

eğitiminin yapılaş şekli ile ilgili olarak sınıfta öğrencilere uygulamalar yaptırarak çocukları işin içine katarak dersleri işlediği:

“Pili veya yağı sınıfa getiriyorum, öğrencinin birisine diyorum ki evladım sen bunu atık pil kutusuna at, öğrencide bunu görmüş oluyor veya başka bir sınıfa gidiyorum çocukların evde oyuncakları pilleri çok oluyor. Yani bizim öğrenciye bir kere yap dememizle olmuyor, uygulamalı yaptığımız eğitim- öğretim daha kalıcı oluyor.” görüşünü ifadesi etmiştir.

Ö2 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılaş şekli ile ilgili olarak öğrencilerle beraber uygulamalı etkinlikler yaptığını, öğrencilerin bundan çok etkilendiğini, uygulamalı çevre eğitimi yapılması gerektiğini:

“Ben buraya bir yazı astım, işte bunları biliyor musunuz diye? Doğayla ilgili verilen işte iptir, sigara izmaritidir, şişedir, camdır falan filan. Kaç yılda geri dönüşüyor? Ondan sonra bir poşet gömdük altıncı sınıfta, sekizinci sınıfta çıkardık, poşet aynen duruyordu. Öğrenciler şok oldu öğretmenim ciddi misiniz? Çocuklar poşeti biz gömdük buraya, üstüne işaret de koyduk, yani duruyor, gördük biz bunları. Ondan sonra bir kuş marketi aldım onlara göstermek amacıyla. Sakız, çocuklar çok sakız çiğniyor bizim burada, yeni nesil seviyor sakızı. Onları attıkları zaman kuşlar onu ekmek tanesi gibi gördüğünü, yerken boğazlarına takıldığını ve orada onların öldüğünü söylüyorum. İşte kuş maketini alarak içine koydum sakızı, yutamadıklarını falan gösterdim. İlginç geliyor çocuklara. Yani çocuklara bu konuda ne yapabiliriz? Dedik ya. Yaşayarak öğretmeyi yapmalıyız, yani uygulamalı çevre eğitimi vermeliyiz, kesinlikle ben buna taraftarım.” ifade etmiştir.

Ö4 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılaş şekli ile ilgili olarak teorikte verilenlerin öğrencilerde etkili olmadığı, uygulama yapılması gerektiği ancak müfredatın yoğunluğundan uygulama yapamadığı:

“Nasıl diyelim, ne kadar anlatım yaparsak yapalım, çocuklara bazı bilgileri aktarırsak aktaralım, herhalde biraz havada kalıyor. Çünkü uygulama aşamasında ne yazık ki çocuklardaki eksiklikleri görebiliyorum. Bir de bilmiyorum, uygulamalı dersi nasıl yapabiliriz, bir şu an şekillendiremiyorum. Ama teorikte verilenlerin havada asılı kaldığına inanıyorum, yani havada asılı kalıyor. Çok uygulamaya yönelik bir şey de

yapamadığımız için mesela, ağaçlandırma, fakat son dönemlerde o kadar yoğun müfredat işliyoruz ki, konuyu yetiştirme sıkıntısından bazı şeyler biraz geri planda kalabiliyor. Uygulama başarıyı muhakkak yüzdelik bazda çok arttıracığına da inanıyorum. Uygulamanın her zaman faydası olduğuna inanan insanım.” düşüncesini beyan etmiştir.

Ö6 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli ile ilgili olarak uygulamalı olarak yapılan eğitimin öğrencilerde daha kalıcı olduğunu ve öğrencilerin bunu sahiplendiğini:

“Çevre duyarlılığı eğitimine müfredatımızda daha fazla ağırlık verilmeli ama sadece konu olarak değil de bunu etkinlikleriyle uygulama olarak. Okulumuzda ne bileyim yarışmalar, bir ara mesela çevreyle ilgili yanlış hatırlamıyorsam, bir bilgi yarışması da yapılmıştı. Özellikle okullar arası bilgi yarışmaları, ne bileyim rekabet, kapak toplama, pil, işte atık yağlar biraz daha uygulamalı. Böyle yarışma içerisinde yapılabilirse çevre duyarlılığının daha da artacağını düşünüyorum. Özellikle dediğim gibi kitaplarımızda yeterli olarak etkinlikler yok, çevre duyarlılığı konusunda, kısmen yüzeysel geçiyor. Ama bunu daha detaylı, daha uygulamalı, daha etkinlik çevresinde, çocuklarımızda kalıcı olabilecek, çocukların davranışa dönüştürebileceği, onlar üzerinde bir etki bırakacak tarzda yapılmalı ki, çocuklarımız bu tarzda bilinçlensinler. Örneğin çevreyle ilgili, dersle ilgili olmasa da, beşinci sınıftaki öğrencilerime bu sene evlerinde, balkonlarında saksı içerisinde çiçek yetiştirme ya da bahçeleri varsa ağaç dikme etkinliği yaptırдым. Çocuklar o kadar sahiplendiler ki işte saksı içerisinde çiçek yetiştirenler okula getirdi çiçeği.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli ile ilgili olarak derslerdeki anlatımdan ziyade öğrencilerin de katıldığı uygulamalı etkinliklerin yapılması gerektiği: “Çevre duyarlılığını geliştirmek için, bence dediğim gibi, hep dersten ziyade böyle geziler veyahut da çeşitli projeler, okul içinde etkinlikler daha fazla arttırılabilir. İşte mesela zaman zaman görüyoruz, Fethiye'de sahillerin temizlendiğini falan, bu tür etkinlikler arttırılabilir.” düşüncesini ifade etmiştir. Ö9 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli ile ilgili olarak çevreyle ilgili öğrencilerin uygulama yaptıklarını ve uygulamalı olarak gördüklerini: “Çocuk burada zaten bizzat uygulamalı olarak görüyorlar. İşte pilleri topluyorlar, atık yağları topluyorlar, uygulamalı olarak görüyorlar.” ifade etmiştir.

Ö1, Ö2 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli hakkında: “Etkinlikler yetersiz” şeklinde görüş belirtmişleridir. Ö1 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli ile ilgili olarak: “Etkinlikler daha fazla çoğaltılabilir.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Ö2 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli hakkında çevre eğitimi destekleyici etkinliklerin olmadığı: “Valla çevre duyarlılığı eğitimi ile ilgili ben bu yıla kadar etkinliklerle desteklenen bir eğitim görmedim. Bizim çevremizde, bizim burada yok hani, bir konferans olmuyor doğru dürüst etrafımızda, çocukları götürüp gösteremiyoruz.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö3, Ö7 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli hakkında: “Okul çevre birliği sağlanmalı” şeklinde görüş belirtmişleridir. Ö3 okul çevre kurumlar işbirliği yaparak ağaç dikme, çevre temizliği ve çevreyi koruma çalışmaları yapılabileceği:

“Okul çevre iş birliği sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Üst düzey planda yani sadece öğretmenlerin çalışmasıyla değil de koordineli bir şekilde Milli Eğitim Bakanlığının çeşitli kuruluşlarla işbirliği yaparak bu konuda çeşitli çalışmalar, projeler üretebileceğini düşünüyorum.” ifadesinde bulunmuştur. Ö3’e örnek verebilir misiniz? Diye sorulmuş “ Mesela ağaç dikme olabilir, yazın benim gözlemlediğim, koylardan dönüştü, vatandaşlarımız, tatil yapan vatandaşlarımız, plastik, pet şişeden suyu içiyorlar, fırlatıyorlar dışarı. Tatilciler, özellikle yol kenarlarına veya bu otobüslerden, otobüs içinde yolculuk esnasında birikmiş çöpleri, poşetleri yol kenarlarına rastgele bırakıyorlar veya köylerimizde yeterli bir çöp toplama araçları yok. Yazın yayla köylerimize gittiğimizde turizmin olduğu her taraf çöp, çok kötü; bu konuda çalışmalar olabilir.” cevabını vermiştir.

Ö7 çevre duyarlılığı eğitiminin yapılış şekli hakkında sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine katılmalı, işbirliği yapılmalı, yapılan faaliyetlerin kayıt altına alınarak sınıflarda öğrencilere gösterilmesi gerektiği:

“Sivil toplum kuruluşları ile daha fazla iletişim içerisine girilmeli, hatta zaman zaman onların birtakım seminerleri, hatta etkinlikleri, işte sahil temizleme kampanyaları vs. buralara okul olarak gidilebilir ve buraya gidilen faaliyetlerin görüntüsü alınarak zaman zaman sınıflarda çocuklara gösterilebilir.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Sunularla ve etkinliklerle ders işliyoruz (video, film, belgesel)” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak projeksiyondan sunularla dersleri işlediği ve bazı etkinlikler yaptığı:

“Tabii Sosyal Bilgiler dersi genelde projeksiyonla sunum şeklinde işliyoruz. Burada filmler var, hem öğrenci sadece bunu fotoğraf karesi olarak görmüyor, artık filmler olarak görüyor. Aynı zamanda bu internet sitelerinde çalışmalar var, atıyorum bir görsel hazırlıyorsunuz, bu görselle ilgili çocuklara sorular soruyorsunuz, çocuklar da kendince soruları cevaplandırıyorlar, bu etkinlikleri yapıyoruz. Etkinlikler öğrencilerin beğenisini kazanıyor, hem de derse olan ilgisini artırıyor, artırmış oluyor ve tabii beraberinde öğretimi de getirdiği için çocuk uygulama imkânı da buluyor. Biz burada ikinci, üçüncü tur atık pil, atık yağ topladık. Şimdi ben hani model olmak için diyoruz ya ben evimden de atık yağ getiriyorum, özellikle atık yağ bidonuna koyuyorum, iki üç teneffüs sonra geri alıyorum tekrar koyuyorum, başka öğrenciler de benim getirdiğim o yağı görsünler diye” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak sunularla, videolarla, pano hazırlama ve proje ödevleri vererek, sınıfa getirdiği görsellerle dersleri işlediği:

“CD'ler getiriyorum ve getirdiğim CD'leri çocuklara her sınıfta seyrettiriyorum. CD'lerin içinde çocuklara seyrettirdiğim, karikatürlü eğitim, çizgi film eğitimi ve belgesel eğitimi var. Ondan sonra internetten bulabildiğim tüm görselleri indiriyorum, bunları izlettiriyorum. Panomuzda yaptıklarımızı görüyorsunuz, ben çocuklara ayda bir defa, bu konuyla ilgili özellikle yedinci sınıflar üzerinden gidişat yaparak çevre duyarlılığı konusunda çok büyük şeyler yapıyorum, anlatımlar yapıyorum, projeler veriyorum, hem internetten onları izlettiriyorum, videolar izlettiriyorum. Yani çevre duyarlılığı, insanların bence bu dünyanın sahibi değil de geleceğe bırakacak olduğu bir emanet olarak düşünmesi gereken bir nokta olduğunu düşünüyorum.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö3 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak görselleri ve sunularını kullandığı “Bunun haricinde görsel

materyallerle işliyoruz, sunumlar yapıyoruz derslerde.” görüşünü beyan etmiştir. Ö4 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak sadece görseller ve sunularla dersleri işlediği:

“Evet, zaten siz de takdir edersiniz sadece çevre konusu değil, bütün ünitelerde biz Sosyal Bilgiler branşı olarak görsel bizim kalbimiz, görselsiz hareket edemeyiz. Ben bütün derslerimde, bütün konularda projeksiyon desteğini almaya gayret ederim. Çünkü çocukların işitsel, görsel zekâlarına bakıldığında, görsel zekâlı çocukların toplumda çok daha fazla olduğuna dikkat edilirse bunun önemi de ortaya çıkar zaten. Sadece göstererek, resimsel veya video yardımıyla onlara göstermeye çalışıyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö5 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak projeksiyonu kullandığı ve bazı görselleri paylaştığı: “Derslerde projeksiyon falan yansıtıyoruz. İşte ders kitabından, ders kitabı zaten kaynak, yine televizyondan, internetten duyduğumuz haberleri paylaşıyoruz, bazı resimler getirip gösteriyoruz, projeksiyondan dersleri işliyoruz.” görüşünü belirtmiştir. Ö6 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak slayt gösterileri ile dersleri işlediği: “Evet derslerimizde daha çok konularımız geldikçe işte slayt, bilgisayar destekli eğitim çerçevesinde slayt gösterileri ile ders yapıyoruz, işte dünyadaki örneklerinden bahsediyoruz.” ifadesini belirtmiştir.

Ö7 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak slâytlar ve videolarla dersleri işlediği:

“Teorik anlatımlar, slâytlar, slâytların yanında mini videolar, internet üzerinden alabildiğimiz videolarla dersleri işliyoruz. Küçük çaplı işte kampanyalar, işte pil toplama kampanyaları, işte bayrak kampanyası gibi, sınıflar arası en temiz sınıf seçilmesi gibi özendirici davranışlar var. Ayrıca küçük yaştaki çocukların hafızalarında derin iz bırakabilecek uç noktadaki örnekler vererek, mesela işte bir petrol atığının bir kuşun tamamını kaplamış hali çocuklar üzerinde derin bir etki bırakabilir. Bu da çevreye verilen zararın, ne kadar etkili olduğu konusunda bir fikir oluşturur, küçük yaşlarda.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö8 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak sunular ve videoları derslerde kullandığı: “Özellikle beşinci ve altıncı sınıflarda şu an tam hatırlamıyorum ama zannediyorsam son ünitelerde olması lazım, bu konuda sunularımız var, videolar, filmler, belgeseller var, bunları kullanıyoruz. Yeri geliyor bir fotoğraf birçok sözden daha etkili oluyor.” görüşünü ifade etmiştir. Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak slâytlarla dersleri işlediği:

“Sınıfta tabi ki biz daha çok slayt kullanıyoruz, projeksiyonla bu şekilde slaytlarla gösteriyoruz. Hani kurumuş toprak görüntüleri, plastik görüntüleri, çöp görüntüleri veya güzel ağaç görüntüleri, hatta güzel orman görüntüleri falan vardı benim, onlardan etkileniyorlar, yani görsel olarak dersleri işliyoruz.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerin yapılış şekli ve derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak sunularla dersleri işlediğini: “Mesela atıyorum Brezilya'daki yağmur ormanlarının yok olması, Türkiye'deki insanları da etkilediğini konuşuyoruz. Yani dünyadaki herhangi bir çevre felaketi, dünyanın neresinde olursa olsun hepimizi etkiliyor, tabi sunu şeklinde, projeksiyonla, videolarla derslerimizi veriyoruz.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Geri dönüşüm kampanyaları yapıyoruz (Pil, kâğıt, atık yağ, mavi kapak toplama)” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atıl pil ve atık yağ topladıklarını: “Evet biz burada ikinci, üçüncü tur atık pil, atık yağ topladık.” ifade etmiştir. Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak bahçeye geri dönüşün konteynırları koyduklarını ve çöpleri ayrıştırma yaptıklarını: “Biz buraya çöp konteynırları koyduk, kâğıt bölümü, cam bölümü, metal bölümleri var. Okulumuzda var hala yeşil renkli geri dönüşüm bölümleri olan konteynırlar. O çalışma ile beraber çocuklar çöpleri ayırmaya başladılar ama ilkokullarda yapamıyoruz, ortaokullar oluyor da ilkokullar çok bozuyor işi.” ifadesinde bulunmuştur. Ö3 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak pil, mavi kapak toplama etkinlikleri yaptığı: “Pil toplama,

mavi kapak toplama bu tür şeyler yapmaya çalışıyoruz. Geri dönüşümün önemini anlatmaya çalışıyorum.” ifadesinde bulunmuştur. Ö6 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak pil, kapak topladığını: “Öğrencilerimizi yönlendiriyorum, işte pil toplama, kapak toplama gibi konularda beraber ortak Turmepayla ilgili çalışmalar oluyor. Bu konularda da bu tarz çalışmalarımız var.” ifade etmiştir. Ö7 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atık pil ve kâğıt topladıkları: “Atık pil, kâğıt toplama kampanyası.” görüşünü beyan etmiştir. Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atık yağ, pil, kapak toplama kampanyası yaptığı: “Bu konuda atık yağ kampanyasını bu yıl başlattık. Bunun dışında pil kampanyası yaptık, kapak kampanyalarımız olmuştur ilk geldiğimiz yıl, bu yıl da belediye ile işbirliği içerisindeyiz, şu an atık yağlarla kampanyamız var, bir 50 kg yağımız gitti.” ifadesini beyan etmiştir. Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atık yağ, pil, kâğıt toplama kampanyası yaptığı: “Atık pil, atık yağ, kâğıt toplama.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö1, Ö7, Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Resim, şiir, kompozisyon beyaz bayrak, kapak toplama yarışmaları yapıyoruz” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak Türkçe öğretmenleriyle beraber yarışmalar yaptıkları: “Resim, kompozisyon, şiir yarışmaları olduğu zaman Türkçe öğretmenleriyle beraber bunları organize ediyoruz.” ifadesini beyan etmiştir. Ö7 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak sınıfların temizliği ile ilgili olarak beyaz bayrak yarışması yaptığı: “Sınıflar arası işte beyaz bayrak yarışı yapıyoruz.” ifadesinde bulunmuştur. Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak: “Öğrencileri hırslandırmak için sınıflar arası kapak toplama yarışmalar düzenledik.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö1, Ö2, Ö8 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Turmepa ile beraber etkinlikler yapıyoruz” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak Turmepa’nın etkinliklerine katıldıkları: “Şimdi aklıma geldi, biz mesela Turmepayla beraber onların bir sinevizyon gösterisi vardı, oraya gitmiştik denize de gitmiştik, o

zaman gerçi kirlilik de yoktu da, o görselde görmüştük öğrencilerle.” ifadesinde bulunmuştur. Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak Turmepa ile işbirliği yaptığını:

“Ben ilk önce Turmepa'yı söyleyeyim. Turmepa ile biz sürekli görüşüyoruz. Fethiye'de biliyorsunuz belediyemizin kurmuş olduğu bir sivil toplum örgütü, hastanenin yanında bir binaları var. Çocuklara ben oradan CD'ler getiriyorum ve getirdiğim CD'leri çocuklara her sınıfta seyrettiriyorum.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak Turmepa'nın yaptığı çalışmalara katıldıklarını: “Kesinlikle zaman zaman bu temayla ilgili Turmepa ile ilgili çalışmalar olursa onlara katılıyoruz.” ifade etmiştir.

Ö2, Ö5 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Çevre temizliği (koy, mahalle gibi) yapıyoruz” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak koy temizliği yaptıkları: “Çevre temizliği için işte koylara falan gidiyoruz.” ifadesini beyan etmiştir. Ö5 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak okulda çevre temizliği yaptıklarını, bir kere de mahalle temizliği yaptıkları: “Çevre temizliği, mahalle temizliği yapmıştık biz bir ara. Okulda hani bütün mahalleyi temizleyelim. Bütün öğrencilerle beraber çıkıldı, hani her biri düzenli değil, kimisi kaytarıyor kimisi gerçekten düzenli toplamaya çalışıyor.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2, Ö6, Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Ağaç dikiyoruz” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak ağaç diktikleri: “Özellikle Fen Bilgisi öğretmenimiz bu konuda bize çok büyük destekler veriyor, Çırpı'daki orman fidanlığı ile görüşüyor, oradan getiriyor ağaçları falan, biz dikiyoruz.” ifadesinde bulunmuştur. Ö6 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak çiçek ve ağaç diktirdiği:

“İşte ağaç, çiçek dikmelerini teşvik ediyoruz, örneğin çevreyle ilgili dersle ilgili olmasa da beşinci sınıftaki öğrencilerime bu sene evlerinde balkonlarında saksı içerisinde çiçek yetiştirmeye ya da bahçeleri varsa ağaç dikme etkinliği yaptırдыm. Çocuklar o kadar sahiplendiler ki işte saksı içerisinde çiçek yetiştirenler okula getirdi çiçeği.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak hatıra ormanı planladıklarını ve ağaç dikecekleri: “Bir de inşallah ağaç dikmeyi düşünüyoruz, şöyle okulumuzun öğrencilerinin oluşturduğu bir yer olsun istiyoruz.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2, Ö6, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak “Uygulamalı etkinlikler yapıyoruz” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak bazı geri dönüşüm malzemeleri ile ilgili uygulamalar yaptığını:

“Çocuklara ben şeyi gösterdim, mesela bir poşet aldım, toprağın altına gömdük, biz bunu bahçede, okulun arkasında. Ben buraya bir yazı astım işte bunları biliyor musunuz diye? Doğayla ilgili verilen işte iptir, sigara izmaritidir, şişedir, camdır falan filan. Kaç yılda geri dönüşüyor? Ondan sonra bir poşet gömdük altıncı sınıfta gömdük, sekizinci sınıfta çıkardık, poşet aynen duruyordu. Yine başka bir uygulamamız ise “Çocuklar diyorum, benim bir hocam vardı, anlatmıştı diyorum. Hepimizin evinde naylon borular var ya, içine diyorum bir tane su borusu gömün, toprağı doldurun içerisine, delin diyorum, dikin oraya çilekleri, dik olarak koyun, arada bir hortumla sulansın, beş - on tanesi yapmış, muhteşem bir görüntü öğretmenim diyor, çilekler çiçek açtığı zaman beyaz, kırmızı. Çilekleri olduğu zaman kırmızı koparıp yemesi güzel oluyor, tadı çok güzel oluyor diyorlar. Böyle şeyler yaptırmayı seviyorum ben çocuklarla konuşmayı böyle şeyleri.” ifade etmiştir.

Ö6 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak ödevler hazırlattığı, saksıda çiçekler diktirdiği:

“İşte mesela ben özellikle sivil toplum örgütleri, çevre, ağaç ve orman sevgisi ile ilgili kartonlar büyük kartonların üzerinde çocuklara ödevler hazırlatılıyor. Güzel olanları sınıfta panolara astırıyoruz. Güzel yapan

öğrencilerimizin ödevlerini paylaşıyoruz. Örneğin çevreyle ilgili dersle ilgili olmasa da beşinci sınıftaki öğrencilerime bu sene evlerinde balkonlarında saksı içerisinde çiçek yetiştirmeye ya da bahçeleri varsa ağaç dikme etkinliği yaptırdım.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö9 çevre duyarlılığı konusunda derslerde saksıya çiçek dikerek uygulama yaptığını: yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atık yağların çevreye verdiği zararı göstermek için

“Bu konuda atık yağ kampanyasını bu yıl başlattık, bu konuyla önce işte iki tane saksıya çiçek diktik, aynı çiçek ve bunu da çocuklara duyurduk. İşte çocuklar iki tane çiçek diktik, saksıların üzerine yazılar yazdık, toprağına atık yağ dökülen çiçek, diğeri suyla beslenen çiçek diye. Sonra çocuklar onları gözlemlədiler, dışarıya koyduk birine yağ döktük, hatta o sırada fotoğrafını falan çektik, bunu kanıtlamak için, diğeri su döktük. Bir süre sonra atık yağ dökülen çiçek öldü, diğeri sağlam kaldı. Çocuklar bunu bizzat gözlemlemiş oldular.”İfade etmiştir.

Ö10 çevre duyarlılığı konusunda derslerde yaptıkları etkinliklere ilişkin olarak atık yağın zararı çevreye verdiği zararı göstermek için saksıya çiçek dikerek uygulama yaptığını:

“Atık yağlarla ilgili çocuklara örnek olsun diye çiçek dikimi yaptık, bir saksı içerisinde atık yağla dikilen çiçek, diğeri saksıda normal doğal bir çiçek, ve biz on beş yirmi gün sonra gördük ki atık yağla dikilen çiçeğin kurduğunu, diğeri çiçeğin ise yemyeşil doğal kaldığını çocuklara ispatladık. Çocuklarında baya dikkatini çekti bu olay.” İfade etmiştir.

Çevre duyarlılığını geliştirmek için neler yapılabilir, neler yapabilirsiniz? Sorusuna Ö1 “Tarım dersi konabilir, hobi bahçeleri yapılabilir” ifadesini beyan etmiştir. Ö1:

“Çevreyle ilgili şimdi eskiden bizim tarım dersimiz vardı. Ben bunu, bundan önceki okulumuzda seçmeli ders olarak seçebiliyordum, seçiyorduk da ve çok güzel oluyordu. Mesela ben Van’da iken hiç havuç bilmeyen öğrenciler vardı, hani onlarda daha önce Kırgızistan’da olduğu için, dedim ya biz onlarla beraber ekiyorduk, onlar toprağın de işe yaradığını öğrendi

öğrenmiş oldu. Tamam, eve pazardan gelen bir şeyler var ama belki buradaki öğrencilerin seradır, bağ bahçedir, belki bunun biraz daha bilincinde ama bilinçli olmayan, büyükşehirde yetişmiş, hiç toprağa basmamış, öğrenciler var insanlar var, o tarım dersi bence geri gelmeli, seçmeli ders olarak geri gelmeli.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Ö2 seçmeli çevre dersi konmalı veya çevre kulübü kurulmalı ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine verilmeli öğrenciler ağaç dikme vs. gibi etkinliklerle toprağa dokunabilmesi gerektiği:

“En azından bunu geçen yıl da söyledim müdür beye, seçmeli ders olarak dilekçe versek, ben şeyde yazmıştım bunu, siz söyleyin zümreye. Zümreye de yazdım, ondan sonra seçmeli ders olarak veremesek bile çocuklara en azından hani biz bunu kulüp olarak kuralım. Çevre koruma kulübü olarak kuralım dedim ama beni vermiyorlar o kulübe. Bu yıl bu kulüpteki arkadaşlarımız ağaç falan dikmeye gittiler, okulumuza ağaç diktiler. Bunlar bile yeter, toprağa çocuk dokumalı bence.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö4 ikili eğitim yapılan bir kurum olduklarını, yapmak istedikleri etkinliklere öğrencilerin dershanesinden ve konuların yoğunluğundan dolayı katılım sağlanamadığı onun için zaman ayırmak gerektiği:

“Şimdi geliştirmek için yapabileceğimiz gerçi zaman yaratmak, zaman ayırmak sanırım. Yani çocuklarla bir şeyler yapabilmek çevrenin içinde çevrede bir şeyler yapmak için zaman yaratmak durumundayız. Ama şunu da bilin ki ben ne kadar, mesela biz sabahtan öğlene kadar eğitim veren bir kurumuz. Öğleden sonra çocukları hadi ormana gidelim, temizlik yapalım, falan ya da koylara gidelim desek. Çocukların dershanesinden, konusundan çok fazlada katılım sağlayabileceğimize inanmıyorum.” şeklinde görüşünü beyan etmiştir.

Ö5 ailelerin eğitilmesi gerektiği, toplumda ön plandaki insanların örnek olması gerektiği, çocukların yapılan uygulamaları görmesi ve bizzat çocukların uygulamalara dâhil edilmesi gerektiği:

“Geliştirmek için önce tabi aileler eğitilmeli. Aile, çocukta temel ailede oluşuyor. Biz de genelde elimizden geldiğince örnek olmalıyız. Büyüklerimiz, siyasi yetkiler örnek olmalı. Bu şekilde çocuklar sadece duydukları ile değil, hayatta uygulandığını da görmeli. Onları bizzat alıp ağaç dikmeye götürmeliyiz, onlar ağaç dikmeli, onun zevkini tatmalı. Pili bizzat kendisi alıp çocuğa demeli ki oğlum al sen bunu, git geri dönüşüme bırak. Çocuk hayatında uygulamalı. Yap oğlum, et oğlum demekte pek uygulanmıyor, onu uygulamak için zorlamak lazım.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö6 çevreyle ilgili uygulamalı etkinliklere ağırlık verilmesi gerektiği:

“Okulumuzda ne bileyim yarışmalar, bir ara mesela çevreyle ilgili yanlış hatırlamıyorsam bir bilgi yarışması yapılmıştı. Özellikle okullar arası bilgi yarışmaları, kapak toplama, pil, işte atık yağlar, biraz daha uygulamalı etkinlikler yapıyoruz. Böyle yarışma içerisinde yapılabilirse, çevre duyarlılığının daha da artacağını düşünüyorum. Onun için özellikle bu konularda da etkinliklerin üzerinde durulması lazım.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö7 öğrencilere uygulamalar yapılması ve başka insanların yaptıklarının gösterilerek farkındalık oluşturulması gerektiği:

“Küçük çaplı işte kampanyalar, işte pil toplama kampanyaları, işte bayrak kampanyası gibi, sınıflar arası en temiz sınıf seçilmesi gibi özendirici davranışlar var. Sınıfta öğrencilere kendilerinin dışında çeşitli faaliyetlerde bulunan insanların olduğunu göstermek, farkındalık yaratma açısından önemlidir.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö8 uygulamalı etkinliklerin yapılması gerektiği, çocukların çevre içinde bizzat yaşatılması gerektiği:

“Derslerde, sınıfta daha çok sunum şeklinde değil de uygulamalı yaparsak örneğin bir çevre temizliğine, mahallelerin temizliğine, ya da atıyorum bir plaja gidip plajların temizlenmesi gibi etkinlikler yapılmalı, çoğaltabiliriz bunu. Özellikle bölgemizde, caretta caretaların beslenme alanları var yaşam alanları, evet doğal hayatın korunması gibi etkinlikler

yapılmalı. Doğa yürüyüşü yapılarak çevrenin önemi daha iyi anlatılabilir. Yani çocuklar çevre içinde bizzat yaşatılmalı.” düşüncesini ifade etmiştir.

Ö9 uygulamalı etkinlikler yaptıklarını, bunların çoğaltılabileceği:

“Neler yapabiliriz, ya zaten şu an yapabileceğimizi düşündüğümüz şeyleri elimizden geldiğince yapıyoruz. Okulun Sosyal Bilgiler öğretmenleri olarak zaten neler yapabiliriz, sene başında konuştuk. Bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, kampanyalar düzenliyoruz, hani bunun dışında ne yapabilir, işte ağaç dikilebilir öğrencilerle beraber, zaten klasik okullarda yapılan şeyler biz de bunu düşünüyoruz. Mart ayında yine çocukları alıp, gidip bir alana ağaç dikmeyi düşünüyoruz.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö10 çevre eğitiminin nasıl olması gerektiğinin tam olarak belirlenmediği öğretmenin kendi anlayışına bırakıldığı onun için öğretmenlerin bilinçli olması gerektiği:

“Nasıl bir çevrede yaşamak isteriz? Bunu çocuklara nasıl aşılarız, bununla ilgili bir eğitim yok. Sadece burada bizim kendimize bırakılmış. Öğretmenlerin kendi düşüncelerine, çocuklarla beraber olumlu, iyi ilişkiler kuran, çevresine iyi anlatan öğretmenler varsa çocuk bu bilinci biraz kazanıyor. Ama bu şekilde bir eğitimi benimseyen bir öğretmenimiz yoksa çocuk bu eğitimi kazanamıyor zaten.” düşüncesini ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri etkinliklerin yetersiz olduğunu, derslerde uygulamalı eğitim yapılması gerektiğini, derslerini ise sunularla ve video, belgesel gibi etkinliklerle işlediklerini ifade etmişlerdir. Derslerinde geri dönüşüm kampanyaları yaptıklarını, uygulamalı etkinlikler yaptıklarını, yarışmalar düzenlediklerini beyan etmişlerdir. Çevre duyarlılığının gelişmesi için ise çevre ile ilgili dersler konmalı, kulüpler oluşturulmalı, okullarda hobi bahçeleri oluşturulmalı, aileler eğitilmeli ve büyükler örnek olmalı, müfredat etkinliklerle zenginleştirilmelidir. Özellikle uygulama yapılabilecek etkinlikler çevre eğitiminin ve çevre duyarlılığının kazandırılmasında büyük önem arz etmektedir.

4. 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi İle Bireylere Kazandırılmasını İstedikleri Davranışlara İlişkin Görüşleri

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı sonrasında öğrencilere kazandırılmasını istedikleri davranışlar ile çevre duyarlılığına sahip bireylerin ve öğretmenin sahip olması gereken davranışlara ait kategorileri ele alınmıştır.

4. 4. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi Sonrasında Öğrencilere Kazandırılması İstenen Davranışlara İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusundaki düşüncelerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusundaki algısına ilişkin görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılmasını istediğiniz davranışlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 5’de gösterilmiştir.

Çizelge 4. 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi Sonrasında Öğrencilere Kazandırılmasını İstenen Davranışlara İlişkin Algısı

	KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
KODLAR	1.KATEGORİ		
	Çevre Duyarlılığı Eğitimi Sonrasında Öğrencilere Kazandırılması İstenen Davranışlara İlişkin Algısı		
	Geri Dönüşümcü Olmalı	8	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10
	Çevreyi Temiz Tutmalı	7	Ö2,Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö10
	Öğrendiklerini Uygulamalı	4	Ö1,Ö3,Ö5,Ö7
	S.T. K. Üye Olmalı	1	Ö2

Çizelge 4. 5.'in devamı

KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
Çevreyi Bir Bütün Olarak Düşünmeli	1	Ö2
Doğal Kaynakları Tasarruflu Kullanmalı	4	Ö4,Ö5,Ö6,Ö10
Etkinliklere Ve Kampanyalara Katılmalı	2	Ö4,Ö9
Çevreyi korumalı	3	Ö5,Ö8,Ö10
Çevre Dostu ürünler Kullanmalı	1	Ö8

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sekizi “Geri dönüşümcü olmalı”, yedisi “Yaşadığı çevreyi temiz tutmalı”, dördü “Öğrendiklerini hayatları boyunca uygulamalı”, biri “Çevreyi bir bütün olarak düşünmeli”, dördü “Doğal kaynakları, yatırımları tasarruflu kullanmalı, korumalı”, ikisi “Etkinliklere, kampanyalara katılmalı (Ağaç dikme...)”, üçü “Çevreyi korumalı”, biri “Bir sivil toplum kuruluşuna üye olmalı”, biri “Çevre dostu ürünler tüketmeli” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Geri dönüşümcü olmalı” düşüncesini beyan etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda geri dönüşümcü olması gerektiği: “Ailede birey olacak bir anne olacak, bir baba olacak o yüzden ben yine üzerine vurgu yapıyorum, dönüşümcü bireyler olmasını istiyorum.” ifadesinde bulunmuştur. Ö3 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çöpü kaynağında geri dönüşüme kazandırabilmeleri gerektiği: “Çöpün kaynağında geri dönüşüme kazandırılması gerektiğini düşünüyorum ve çocukların bunu aileden görerek yapması gerektiğini düşünüyorum.” ifadesini

kullanmıştır. Ö4 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Bir kere çocukların şunu yapmalarını isterim. Bunu şimdiden yapmalarını sağlamaya çalışıyorum. Geri dönüşüm mesela, geri dönüşüme önem veren bireyler. En azından kâğıt ve karton torbasıyla, diğer çöpleri ayırabilen gençler olsun mesela.” düşüncesini beyan etmiştir. Ö5 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Öncelikle geri dönüşüm konusunda kâğıt, plastik, evde çöpleri kendimiz ayırıp atıyoruz. Çocuklardan da bunu bekliyoruz.” ifadesini kullanmıştır. Ö6 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda:

“İşte geri dönüşüm malzemesi aynı zamanda bu konuda şunu da söylemek lazım. Biz çevre deyince sadece çöp düşünüyoruz ama bunun dışında geri dönüşüm malzemelerimiz var, işte kâğıtlardır, pillerdir ve atık yağlardır bu konuda bilinçlenmek lazım aslında. Pet şişelerin, pillerin büyük bir kısmı sanayiye, ekonomiye milli bir servet, gelir olarak geri dönüşüm olarak da sağlayabiliyoruz.” ifadesini kullanmıştır.

Ö7 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Mesela çöpleri ayırırken plastikleri bir tarafa, camları bir tarafa poşetlemek.” ifadesini beyan etmiştir. Ö9: “Çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda:

“Valla en çok beni fark etmişsinizdir, benim için geri dönüşüm çok önemli. Gerçekten ben en çok onu kazandırmaya çalışıyorum, bu konun da ben özellikle faydalı olduğumu düşünüyorum. Çocuklarla da sık sık konuşuyoruz, herkes dikkat ediyor, evde artık plastikler toplanıyor, camları ayırıyorlar, arada soruyorum çocuklar devam ediyor değil mi diye?” görüşünü ifade etmiştir.

Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Ve geri dönüşümü de çok iyi kullanabiliyorsa biraz olsun çevre bilincini kazanmıştır.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Yaşadığı çevreyi temiz tutmalı,

kirletmemeli” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö2 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda içinde yaşadığı her yeri temiz tutulması gerektiği: “Ben öğrencilerde düşündüğüm davranış, bir kere temiz çevre, yaşadığı çevreyi temiz tutacak sadece evde değil yalnız toplum içerisinde paylaştığı camisiden, işte ne bileyim okulundan, parkından, bahçesinden, yolundan bunu bir defa kazanacak.” ifadesinde bulunmuştur. Ö3 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi kirletmemesi gerektiği:

“Doğada yalnız yaşamadığımızı, dolayısıyla kirlettiğimiz doğanın başka canlılar için de yaşam alanı olduğunu bilerek bu düşüncede bu duyarlılıkta yaşamaları. Mesela yere atılan bir sakızın başka bir canlının yaşamına son verebileceğini düşünecek, yerde gördüğümüz çöpten, çevresel sorunlardan rahatsız olacak, vicdani olarak rahatsız olacak, bunun giderilmesi için içinde bir şeyler duyacak, çalışmalar yapacak bir birey.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö5 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi temiz bırakması gerektiği: “Çevreye karşı dikkatli olmasını, temiz bırakmasını.” görüşünü ifade etmiştir. Ö6 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevre temizliğine kendi evinden başlaması gerektiği:

“Neticede öncelikle insan kendi evinden başlamalıdır temizliğe, çevre konusunda duyarlılığa, mesela bazen ben çıkarım evimin etrafında temizlik yaparım, yolda bile çöpler olsa alırım atarım. Bazen bu konuda duyarlı olmak lazım. Herkes kendi evinin önünü temizlese mahallelerimiz daha temiz olur, insanlarımız daha bilinçli olur.” düşüncesini ifade etmiştir.

Ö7 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi kirletmemesi, temiz tutması ve bu konuda örnek olması gerektiği: “Bizim toplumumuzda sokakta giderken küçük bir çöpü yere atmak yerine gidip çöp kutusuna atmak, özellikle arayıp nerde çöp kutusu var diye sormak ve çöp kutusuna atmak son derece önemli.” görüşünü ifade etmiştir. Ö8 çevre

duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi temiz tutması gerektiği: “Mesela şunu beklerim çocuklardan, öncelikle sokakların temiz tutulması, en basitinden bu davranış kazandırılabilir.” ifadesinde bulunmuştur. Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi kirletmemesi gerektiği: “Ben her şeyden önce bir çocuk elinde bir çöpü, çöp tenekesine atmayı başarabiliyorsa, çöpleri çöp tenekesi uzakta bile olsa elinde taşıyıp çöp tenekesine atmasını biliyorsa biraz olsun çevre bilincini kazanmıştır.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö1, Ö3, Ö5, Ö7 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Öğrendiklerini hayatları boyunca uygulamalı” görüşünü beyan etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda öğrencilerin öğrendiklerini uygulamaları gerektiği, ileride veli olacaklarını, onların çocuklarının onları örnek alacaklarını, bundan dolayı öğrendiklerini uygulamaları gerektiği:

“Çocuğa burada öğretimi yaptıktan sonra biz bakıyoruz ki uyguluyor, tabi ki hepsi uygulamıyor bizim yüzde yüz başarı elde etmek çok zor oluyor. Bu konuda ileride veli olacak neticede, hani liseden öte veli olarak o da aynı davranışların uygulamasını devam ettirebilmeli ki daha sonra gelecek olan nesil ondan da örnek alsın.” düşüncesini ifade etmiştir.

Ö5 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Tabii ki öncelikle uygulamasını bekleriz.” ifadesini kullanmıştır. Ö7 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda ileride örnek olacakları için öğrendiklerini mutlaka uygulamaları gerektiği:

“Öğrenciler biliyorsunuz büyüdükleri zaman toplumun olgun bireyleri olacaklar ve onlarda aynı zamanda hem ileride kendi hayatlarında çocuklarına ya da çevredeki insanlara örnek olacakları için çevre duyarlılığı kazandırdığımız çocukların bunu davranışa mutlaka yansıtmaları ve uygulamaları gerekir. Yani teoride her şeyi anlatıp uygulama olmadıktan sonra hiçbir faydası olmaz.” düşüncesini ifade etmiştir.

Ö3 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda: “Okulda da ve diğer sosyal hayatta da ve diğer çevrelerinde de bunu uygulamaları gerektiğini düşünüyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Çevreyi bir bütün olarak düşünmeli” görüşünü beyan etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda dünyada diğer canlıların da yaşadığını, onların da hakları olduğunu ve çevreyi bir bütün olarak düşünmeleri gerektiği:

“Ama çocuklarda davranış olarak benim beklediğim davranış; bir defa etrafında dar bir çerçeve, dar bir çember değil de sadece yaşadığı toplumu bir bütün olarak, bir Türkiye, bir Türkiye değil de bir dünya toplumu olarak düşünecek. Yani biz 512 milyon kilometrekarelik bir dünyada yaşıyoruz % 71'i su % 29'u kara parçası ama biz burada yaşarken burada herkesin dünyadaki tüm canlıların hakkı olduğunu öğrenmek zorunda öğrencilerim ve ben bunu yaptırıyorum çoğu zaman yaptırdığıma inanıyorum, başarıyoruz.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö4, Ö5, Ö6, Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Doğal kaynakları, yatırımları tasarruflu kullanmalı, korumalı” görüşünü beyan etmişlerdir. Ö4 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda doğal kaynakları tasarruflu kullanması gerektiği: “Ne bileyim suyu tasarruflu kullanabilsin mesela.” ifadesinde bulunmuştur. Ö5 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda tasarruflu olması gerektiği: “Tabi elektriği gereksiz yere yakmamalı, suyu gereksiz yere boş yere akıtmamalı, yani tasarruflu olmasını isterim.” düşüncesini beyan etmiştir. Ö6 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda kamu kaynaklarını koruması gerektiği:

“Yani insanlar yapılan bir şeye zarar vermek, ne bileyim karayollarının levhasına kurşun sıkmaları, bilmem onu parçalamak, elektrik tellerine zarar vermek, bilmem bizim toplumumuzda eğitimin olmamasından

dolayı yani elektrik fincanına ya da ne bileyim elektrik teline zarar verdiği zaman aslında hem çevreye zarar veriyorsun, hem sana gelmiş bir hizmeti insanlara gelmiş bir hizmeti engelliyorsun.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda doğal kaynakları boşa kullanmaması gerektiği: “Okulunda boş yere akan gördüğü bir musluğu kapatıyorsa, evinde boş yere suyu harcamıyorsa bu çocuk çevre bilincini kazanmıştır biraz olsun.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö4, Ö9 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Etkinliklere, kampanyalara katılmalı (Ağaç dikme...)” ifadesini beyan etmişlerdir. Ö4 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda etkinliklere ve kampanyalara katılması gerektiği: “Bahçesine güzel bakmasını, bir iki çiçek dikmesini, yeşile önem vermesini, yeşili sevmesini, etkinliklere katılmasını isterdim. Ağaçlarla ilgili ya da kampanyalara duyarlı olmasını isterim ve maddi, manevi güçleri yettiği sürece etkinliklere destek olmalarını isterim.” ifadesinde bulunmuştur. Ö9 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyle ilgili etkinliklere katılması gerektiği: “Ağaç dikmek, çevreyi güzelleştirmek, ağaçları kesmemek, bu konularla ilgili davranışlar kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır.

Ö5, Ö8, Ö10 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Çevreyi korumalı” ifadesini beyan etmişlerdir. Ö5 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda canlıları koruması gerektiği: “Ağaçları korumasını, canlı hayvanın korumasını bekleriz.” ifadesinde bulunmuştur. Ö8 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda çevreyi koruyucu davranışlarda bulunması gerektiği:

“Çevreye herhangi bir zarar verildiğinde o çocuklar en önde bu duruma karşı çıkabilirler. Yine yarının büyükleri olan o çocuklar, kendisinin çalıştığı işlerde örneğin atıyorum diyelim ki bir fabrikanın başına geldi bir çocuk, çevreye duyarlılığı olan bu çocuk o fabrikanın başında daha dikkatli davranır diye düşünüyorum. İşte arıtma tesisini kurdurur falan filan, daha

fazla düşünür. Çevreyi ilk önce korumalı, çevreyi kirletmeyecek şekilde işler yapmak, yaşamak basit adımlarla yapmalı, sonra çevreye sahip çıkmalı.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö2 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Bir sivil toplum kuruluşuna üye olmalı” ifadesini beyan etmiştir. Ö2:

“Ben size şunu söyleyeyim benim bugüne kadar on beş yılda mezun ettiğim öğrenci sayısı kaç ama bilmiyorum. Hani ben Tema’ ya üyeyim, Kızılay'a üyeyim, Akut'a üyeyim, gönüllü üyeyim ve Tema'ya benimle beraber altmışa yakın öğrencim üye oldu. Yani çocuklarıma, anlatıyorum onlara hani en azından bir sosyal toplum, sivil toplum örgütüne üye olun yarın başımıza neler gelecek belli değil, bu toplumu, bu dünyayı kurtaracak sizlersiniz diye anlatıyorum. Bu öğrencilere kazandırabildiğim davranış olarak böyle bir sivil toplum örgütüne girdiklerini gördüm.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlar konusunda “Çevre dostu ürünler tüketmeli” ifadesini beyan etmiştir. Ö8 “Çevreye en az zarar verecek ürünler tüketilmesi, gereken maddeleri tüketmeli diyorum.” şeklinde görüş beyan etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre eğitimi sonrasında öğrencilerinin geri dönüşümcü olmalarını, özellikle çöpleri kağıt, plastik, cam ve yağları ayırması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çevreyi temiz tutması ve koruması gerektiği, öğrendiklerini hayatlarında uygulaması gerektiği, enerjiyi ve doğal kaynakları tasarruflu kullanması ve israf etmemesi gerektiği, çevre dostu ve depozitolu ürünler kullanması ve bir sivil toplum kuruluşuna üye olması gerektiği yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

4. 4. 2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığına Sahip Bireylerin ve Öğretmenin Özelliklerine İlişkin Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığına sahip bireylerin ve öğretmenin özelliklerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığına sahip bireylerin ve

öğretmenin özelliklerine ilişkin görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığına sahip birey ve öğretmenin özellikleri hakkında neler söylemek istersiniz bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 6 'da gösterilmiştir.

Çizelge 4. 6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığına Sahip Bireylerin ve Öğretmenin Özelliklerine İlişkin Algısı

	KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
KODLAR	2.KATEGORİ		
	Çevre Duyarlılığına Sahip Öğretmenin Özellikleri Algısı		
	Çevreyi Korumak	7	Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Geri Dönüşümcü Olmalı	4	Ö1,Ö8,Ö9,Ö10
	Çevre Bilinci	3	Ö2,Ö6,Ö8
	Doğaya Saygı	3	Ö2,Ö6,Ö8
	Çevre Eğitimi	1	Ö6
	Örnek olmalı	1	Ö3
	Rol Model Eğitim	10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Güncel Çevre Olayları İşlenmeli	1	Ö6

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yedisi “Çevreyi korumalı”, dördü “Geri dönüşümcü olmalı”, üçü “Bilinçli ve doğaya saygılı olmak”, biri “Eğitim almalı” Biri “Örnek olmalı”, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tamamı “Öğretmen iyi bir model olmalı”, biri “Güncel çevre olaylarını derste işlemeli” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini “Çevreyi temiz tutmalı, çevreyi korumalı ve bu konuda aktif olmalı” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö3 çevreyi koruma konusunda etkin olması gerektiği: “Çevre duyarlılığına sahip bir birey etkin olmalı, çevrenin korunması konusunda, sorunların çözümünde etkin bir birey olmalı.” şeklinde görüşünü beyan etmiştir. Ö4 çevre

duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini çevreyi korumalı, çevre konusunda etkin olması ve bunu hayat tarzı haline getirmesi gerektiği:

“Bana dokunmayan yılan bin yaşasın mantığının gütmeyeceğiz, yani nerede bir çevreyle ilgili sıkıntı varsa bizler de orada elimizden geldiğince yasalar çerçevesinde mücadele gerekiyorsa mücadelemizi de vereceğiz. Bunun yanında çöp, en ufağından çöpü yere atmamak ya da ne bileyim kendi çocuklarımıza en iyi şekilde bunu anlatmak, hayat tarzı haline getirmek aslında.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö5 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini yakın çevresinden başlayarak çevreyi temiz bırakması ve çevreyi koruması gerektiği:

“Öncelikle kendisi çevresindeki temizliğe dikkat etmeli, evinde, ailesinde, bahçede yani çevrenin temizliği konusunda önce kendisi örnek olmalı. Yakın çevresinden başlamalı, yine ardından denizlerin temizliği, havanın temizliği, ormanlarımızın kirletilmemesi, yani birebir denize gitmişsek çevremizi temiz bırakmalıyız, çöplerimizi alıp gereken yerlere atıp dönmeliyiz.” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Ö7 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini diğer canlıları da düşünerek çevreyi dikkatli kullanmalı ve çevreye zarar vermemesi gerektiğini:

“Hep içinde yaşadığımız toplum içerisinde başkalarını da düşünmeliyiz. Sadece kendisinin olmadığını diğer canlıların da olduğunu, hayvanların da olduğunu, bitkilerin olduğunu düşünerek çevreyi en iyi şekilde, optimum mu diyelim çevreye zarar vermeyecek şekilde kullanmalıdır ve zarar vermemelidir.” ifade etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini bireylerin çevrenin korunmasında ön planda yer alması gerektiği: “Çevrenin işte korunmasına dair etkinlikler olsun hep ön planda yer alır.” şeklinde görüşünü açıklamıştır. Ö9 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini bireylerin kendi hayatlarında dikkatli olması ve çevrenin sadece bizlere ait olmadığı ve geleceği düşünerek çevreyi koruması gerektiği:

“Öncelikle günlük hayatından başlayarak kendisi dikkat etmeli bence bu konuda. Çevre duyarlılığını sahip bir birey olarak öncelikle insan kendi gündelik hayatından hassas olmalı, bu konuda birazcık hassas olmak, düşünceli olmak, geleceği düşünmek, dünyanın sadece bize ait olmadığını, bizden sonraki insanlarda bırakacağımız bir dünya olduğunu bilmek.” düşüncesini beyan etmiştir.

Ö10 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini evden başlayarak çevreyi temiz tutması ve çevrenin korunması gerektiği:

“Çöpü çöp tenekesinin sağına soluna acele bir şekilde oraya bırakıp terk etmemesi gerekiyor ve güzelce kullanması gerekiyor çöp tenekelerini. Yani evde başlıyor her şey, bunu sokakta da devam ettirmemiz gerekiyor bu temizliğe, yani korumamız gerekiyor çevreyi, dikkatli bir şekilde korumamız gerekir.” düşüncesini ifade etmiştir.

Ö1, Ö8, Ö9, Ö10 “Geri dönüşümcü olmalı” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini geri dönüşümcü olması gerektiğini:

“Bir kere ben çevre duyarlılığında, yere çöp atan ya da yerdeki çöp alan bir öğrenci benim için çevre duyarlılığına sahip olan bir öğrenci değildir. Çevre duyarlılığına sahip olan insan bir kere dönüşümcü olacak tam bir dönüşümcü olacak. Bunları geri dönüşüme kazandırabilirse, eğer bunun farkındaysa, bunun bilincine sahipse, çevre duyarlılığını sahiptir.” ifade etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini geri dönüşüm konusunda ön planda yer alması gerektiği: “Çevreyle ilgili biri sorun varsa hemen orada yer alır, bununla beraber geri dönüşüm konusunda hep ön planda yer alır.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö9 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini geri dönüşüme önem vermesi gerektiği: “Geri dönüşüm çok önemli, şu an kendi evimde, balkonumda geri dönüşüm kutusu var. Plastik, kâğıt, camım, hepsi var, atık yağ kutum var. Ben kendim dikkat ediyorum hani bu konuda. Öğrencilerime de çok fazla yönlendirdiğini düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö10 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini geri dönüşüme evinden itibaren başlaması gerektiği: “Tabii ki öncelikle evinde bulundurduğu çöpleri güzelce poşetleyip çöp tenekesine atmalı, evinde tabii

ki bu çöplerin geri dönüşüm olacak şekilde poşetlemeli; plastik mi, kâğıt mı, cam mı, bunu ona göre ayırıp çöp tenekesine bu şekilde atması lazım.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Ö2, Ö6, Ö8 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini “Çevre konusunda bilinçli ve doğaya saygılı olmalı” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö2 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini bilinçli birer birey olması, doğaya saygılı olması gerektiği:

“Ben çocuğun mesela en başta bilinçli olmasını istiyorum. Bilinçli bir birey olarak ne yaptığını, ne ettiğini bilecek. Biz burada çocukken 10.000 - 15.000 nüfuslu bir yerdi burası. Şimdi tabelada 140.000 kişi yazıyor, giderek çoğalıyoruz, toprak kalmıyor, çocuklar bunu bana soruyorlar, öğretmenim işte siz iyi hoş anlatıyorsunuz da neden bu kadar çok bina yapılıyor, ağaçlarımız nereye gidiyor, biz ne yapacağız diyorlar. Fethiye Çamköy buranın ismi. Çamköy diyorlar, hani çam ağacı nerede diyor çocuklar bana. Konuşuyoruz işte zamanında böyleymiş, işte anlatıyorum, işte çocuklar niye böyle oldu diye sorunca yaşlılara, işte burada yerlerden sohbet ediyoruz, biz kestik onları, sera açmak için yaptık diyorlar. Şu oldu, bu oldu insanlardan, çocuklardan şunu istiyorum: Para kazanmak, tamam herkesin bir gereği. Hem sera yapacak, çocuk okuyacak, okuyamazsa sera yapacak ama çocuklar bunu yaparken ağaç dikmeyi de öğrenecek. Bütün çocuklarıma en başta örneğin herkese bir ağaç diktirdim. Buraya kadar gelen her öğrenciye ağaç diktirdim ve ben çocuklarımdan öğrencilerimden şunu istiyorum doğaya saygı en büyük özellik bu olacak. Bilinçli ve doğaya saygılı bir birey olacak.” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Ö6 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini çevreye saygı duyması, doğayı sevmesi ve koruması gerektiği:

“Çevre duyarlılığına sahip bireyler öncelikle kendisine, benim düşüncem kendine saygı duymalıdır önce. Kendisine saygı duyan kendisini seven kendisiyle barışık olan insanlar diğer insanlarla da barışık olacaktır. Çevreye karşı duyarlı olacaktır. Öncelikle tabi ki doğayı sevmesi, insanı sevmesi, çevreyi doğayı seven insanlar tabi ki de çevreye daha duyarlı olacaktır.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini çevreye saygı göstermesi gerektiği: “Çevre duyarlılığınız sahip bir bireyin bir kere çevreye saygı gösterir en başta. Bunu da nasıl yapar? Çevreyle ilgili biri sorun varsa hemen orada yer alır.” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Ö6 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini “Çevreyle ilgili eğitim alması gerektiği ve demokrasiyi benimsemesi gerektiği” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö6: “Tabii ki bu konuda çevreye duyarlı olmanın en temel şartlarının bir tanesi de eğitimden geçiyor. Eğitim almak, demokrasiyi benimsemek, doğayı sevmek, insanları sevmek, çevre duyarlılığı olan bireylerin belli başlı temel özelliklerdir diye düşünüyorum.” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Ö3 çevre duyarlılığına sahip bireylerin özelliklerini “Örnek olmalı” şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Ö3: “Özellikle davranışlarıyla çevresine örnek olmalı.” şeklinde düşüncesini beyan etmiştir.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında “Öğretmen iyi bir model olmalı” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö1 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğrencilerin ergenlik döneminde özellikle öğretmenlerini model aldığını onun için öğretmenlerin iyi bir model olması gerektiği:

“Şimdi tabii öğrencinin tam ergenlik dönemine giriş kısmında, özellikle genç öğretmenleri daha fazla model alıyorlar. Öğrenciler biz de genç öğretmen olduğumuz için bizim yaptığımız etkinlikler, az önce de örnek vermiştim, pili sınıfa getirmem veya atık yağ konusunda atık yağı birkaç kere atmam veya bazen öğretmenler odasından derse geçerken yerde gördüğüm çöpü çocuğa söylemeden kendim alıp çöpe atmam onlara dikkat ediyorlar. Veya ona aldığımı da iyice gösteriyorum ki bazıları kendisi attıysa utanıp sıkılıyolar, başkaları attıysa da bunu daha sonra o çöpü atanlarla mutlaka paylaşıyorlar. Esas olan model olmak.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında sadece Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değil bütün öğretmenlerin iyi bir model olması gerektiği:

“İşte bir öğretmen öğrencisine bir yere çöp attığı zaman ona kızmayacak. Gidecek çocuğun önünde çöpü alacak, bak yavrum bunu buraya at diyecek. Okulda çevre temizliği mi yapılıyor, haftanın belli bir gününde veya ayda bir gün öğrencileriyle beraber öğretmen tutacak çöpleri alacak. Onlarla beraber yapacak temizliği. Öğretmen zaten rehber hocam ya, öğretmen nedir? Öğrenciye derse girip, şarteli aç, aç kitapları, sayfa 157’yi aç, okuyun, işte bu soruları çözelim, gelelim, geçelim değil. Öğretici öğretmen yaşayarak öğretmeli. Bazı şeyleri bana göre öyle ama bu sadece sosyal öğretmenleri değil hocam, bütün öğretmenler çok iyi bir model olmalı bu konuda müthiş bir eğitim verilmeli.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö3 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmenin rol model olması gerektiği: “Öncelikle bir öğretmen kendisi rol model olacak çocuklara. Anlatmanın dışında onu yaşayacak, dolayısıyla söyleyen ama yapmayan bir öğretmen çocukları herhalde eğitemez, bu konuda davranış değişikliğine götüremez.” ifadesini beyan etmiştir. Ö4 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmenin davranışlarıyla örnek olması gerektiği:

“Yani şöyle bir durum; yere çöp atmayın deyip sokakta giderken gıfret çöpüne yere atan bir öğretmenin ne kadar inandırıcılığı olabilir. Öğretmen olarak hepimizin, ne kadarını yapabiliyoruz ama o da bir soru aslında. Hocam, dediğim gibi çöpler konusunda duyarlı olmasını. En azından bahçede bile gördüğü bir çöpü alıp çöp kutusuna atmasının öğrenci üzerinde çok olumlu etkisi olacağına inanıyorum. Öğretmen olarak yaşam şekli haline dönüştürmüş olmamız gerekir.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö5 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmenin örnek olması gerektiği: “Öğretmen tabii ki örnek olmalı ama hani kendisi zaten atmayacak da. Yeri geldiğinde öğrenciye şunu al demek yerine kendisi bizzat o çöpü alıp atması gerekir, öğrencinin de görmesi lazım. Yoksa zaten sadece sözde kaldığı zaman da olmuyor.” ifadesinde bulunmuştur. Ö6 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında okulda ve özel hayatında örnek olması gerektiği:

“Kısaca çevre konusunda öğretmenlerimizin genelde hassas olduğunu düşünüyoruz ama tabii bunu uygulamalı olarak göstermek lazım. Yani iyi bir öğretmen aynı zamanda çevresine, öğrencilerine örnek olan öğretmendir.

Çünkü öğrenciler genelde rol model olarak öğretmenlerini alırlar. Onun için bizler okulda olalım, özel hayatımızda olsun çevre konusunda oldukça duyarlı davranmalıyız, örnek olmalıyız.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö7 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmenlerin toplumdaki konumundan dolayı her davranışının dikkatle takip edildiği ve örnek olması gerektiği:

“Ancak tabi ki öğretmenin toplum içerisinde ve eğitimci olduğu için daha farklı bir fonksiyonu var. Öğrenciler hayatlarını devam ettirirken ya da sınıfta, bahçede, teneffüste öğretmeni tepeden tırnağa davranışıyla, giyimiyle, konuşmasıyla daha yakından takip ettikleri için, bizlerin yapacağı hatalar öğrenci üzerinde daha fazla etki bırakır. Aynı şekilde bizlerin yapacağı küçük olumlu, olumsuz davranışlar onlar üzerinde daha da büyüyerek devam eder, katlanarak devam eder. Öğretmeninden aldığı çevreye karşı duyarlılığı kendisinde de büyüterek bir davranış haline getirmesi daha kolay olacaktır.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö8 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmen öğrencilerine ve çevresine örnek olmalı, etkinliklere bizzat katılması gerektiği:

“Bir kere çevre duyarlılığı sahip bir öğretmen öncelikle bütün öğrencilerine örnek olmalı birincisi, ikincisi sadece öğretmen öğrencilerine değil çevresine de örnek olmalı aynı zamanda. Kendisine sokakları kirletmemeli, geri dönüşüm konusunda hassas olmalı. Örneğin bir bahçe temizliği yapılırken ilk çöpü bence öğretmen almalı bu tür davranışlar sergilemeli.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö9 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında uygulamalı etkinlikler yapabilmesi ve rol model olması gerektiği:

“Yani bu konuda dediğim gibi yeri geldikçe bu konulara değinen bir öğretmen, uygulamalı çalışmalar yapabilir, işte ağaç dikebilir, mesela geçen yıl bizim yine Fen Bilgisi öğretmenimiz Atatürk büstünün oraya çiçekler dikmişlerdi öğrencilerle, böyle çalışmalar çok güzel benim için. Ne bileyim geri dönüşümle ilgili olsun, geçen yıl yine geri dönüşümle ilgili okulumuzda

bir proje yapılmıştı. Geri dönüşüm kıyafet tasarlamıştı Fen Bilgisi öğretmenlerimiz. Çevre duyarlılığını sahip bir öğretmen de yapmanın dışında, öğrencilerine de bunu gösterebilen onlara örnek olabilen davranışlar olabilen, yani iyi bir rol model olabilen öğretmendir.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö10 çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında öğretmenin örnek olması gerektiği ve çevre sorunlarına katılım sağlaması gerektiği:

“Biz öğretmeniz okulda, eve gittiğimizde de anne ya da babayız. Kendi çocuklarımıza ve de öğrencilerimize örnek olmamız lazım. Öğretmenlerin de aynı şekilde çöpleri, kendi çöplerini, evlerinde biriktirdiği çöplerini geri dönüşüm şeklinde ayarlayıp, kısım kısım ayarlayıp çöp kutusuna atması gerekir. Çevresinde gördüğü bir çöp ya da bir çevre sorunu varsa bunu da ilgili kuruluşa bildirmesi gerekir. Bir öğretmen böyle davranması lazım.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö6 Çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özellikleri hakkında “Güncel çevre olaylarını derste işlemeli” ifadesinde bulunmuştur. Ö6:

“Çocuklarımıza burada anlatabilsek ya da her gün mesela eskiden bir ara çok yapardım bu sene çok fazla yapabildim diyemem. Ama bütün girdiğim sınıflarda 5 dk. 10 dk. mesela günlük olaylardan, çevre konusunda günlük yaşanan güncel olaylardan bahsedilirse, çünkü Sosyal Bilgiler dersi bir yaşam dersi, bir hayat dersi, öğrencileri hayatta en iyi şekilde hazırlama dersi. Onun için aslında girdiğimiz sınıflarda özellikle beşinci, altıncı sınıflarda beşer, onar dakika bu çevre konusunda günlük olaylardan her gün bahsedilebilse, bunun uygulamalarından bahsedilse, yanlışlardan bahsedilse, bu konuyla ilgili küçük etkinlikler, gazete küpürü, internetten değişik kaynaktan çocuklarımıza ilginç örnekler getirip sınıfta paylaşılabilse ne güzel olur.” ifadesinde bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığına sahip bireylerin öncelikle çevresine sahip çıkması ve koruması gerektiğini, geri dönüşümü bir yaşam tarzı haline getirmesi gerektiğini, çevre konusunda bilinçli olması ve çevreyi koruması gerektiğini, çocuklarına ve çevresine karşı örnek olması gerektiğini; öğretmenlerin ise öğrencilerine iyi bir örnek olması gerektiğini düşünmektedirler.

4. 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı Eğitimi ile Yürüttükleri Dersler ve Çevre Eğitiminin Ne Zaman Verilmesine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdikleri ve çevre duyarlılığı bilinci ve eğitiminin ne zaman, nerede verilmesi gerektiği kategorileri ele alınmıştır.

4. 5. 1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Yürüttükleri Dersleri Nasıl İlişkilendirdiklerine Yönelik Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı ile yürüttüğünüz dersleri nasıl ilişkilendirirsiniz? “Sosyal Bilgilerden sonra en önemli ders hangisidir?” Soruları yöneltmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 7.’da gösterilmiştir.

Çizelge 4. 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı İle Yürüttükleri Dersleri Nasıl İlişkilendirdiklerine Yönelik Algısı

KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
1.Kategori		
Çevre Duyarlılığı İle Yürüttükleri Derler Yönelik Algısı		
KODLAR	Çevre Duyarlılığı S. B. 10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Dersinde Verilmeli (S. B. Çevre Eğitimi İçin Birebir, Çevre Duyarlılığı İçin En Önemli Ders Sosyal Bilgilerdir, Sosyal Bilgilerle Çok Alakalı Bir Konu)	

Çizelge 4. 7.'nin devamı

KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
Fen Bilgisi	10	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
Hayat Bilgisi	1	Ö4
Coğrafya	1	Ö4
Din kültürü Ve Ahlak Bilgisi	1	Ö5
Türkçe	1	06,Ö9
Resim	2	Ö6,Ö7

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tamamı “Çevre duyarlılığı Sosyal Bilgiler dersinde verilmeli (yedisi “Sosyal Bilgiler dersi çevre eğitimi için birebir”, ikisi “En önemli ders Sosyal Bilgilerdir”, biri “Sosyal Bilgiler çok alakalı bir ders)”, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı “Sosyal Bilgilerden sonra en önemli ders Fen Bilgisi”, biri “Sosyal Bilgilerden sonra Hayat Bilgisi ve Coğrafya dersleri de olabilir”, biri “Sosyal Bilgilerden sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir”, ikisi “Sosyal Bilgilerden sonra Türkçe dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir”, ikisi “Sosyal Bilgilerden sonra Resim dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö10 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak “Sosyal Bilgiler dersi çevre eğitimi için birebir” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö1 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak çevre demek Sosyal Bilgiler demektir onun için çevre eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiği: “Sosyal Bilgiler zaten alt başlıklarında Tarih, Coğrafya var. Coğrafya çevre, çevre insan ilişkisi bizim hani esas Fen ve Teknolojiden daha fazla Sosyal Bilgiler daha çok çevre demek, çevre

eğitimi demek, evre duyarlılığı eğitimi demek.” ifadesinde bulunmuştur. 2 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre eğitimi ile Sosyal Bilgilerin paralel olduğu:

“Benim dersimle birebir paralel, küçük bir eksiğimiz, hep diyorum ya başından beri, Sosyal Bilgiler dersi toplumu hayata hazırlayan bir ders. Bizim dersimiz içerisinde tamam Tarih var, Coğrafya var, iklimler var Atatürk’un hayatı var ama biz çocuğu hayata hazırlıyoruz. Benim dersimin zeti bu. Ben ilk önce iyi bir vatandaş yetiştirmek istiyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

4 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre eğitimin en kolay verilebilecek olan dersin Sosyal Bilgiler olduğu:

“Sosyal Bilgiler dersi zaten sanırım her bir alan ile her bir bilim dalıyla en yakın ilişkisi içerisinde olan, çok geniş yelpazesi olan içinde bütün bilim dallarının barındıran bir ders diyeyim. Tabi ki ilişkilendirmek en kolay olacak olan ders Sosyal Bilgiler olacaktır. Kesinlikle birbirleriyle çok yakın ilişki içerisinde, çok rahat kullanabilecek bir ders Sosyal Bilgiler, bu evre duyarlılığını vermek için.” görüşünü beyan etmiştir.

5 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre eğitimi ile Sosyal Bilgilerin bire bir olduğu: “Sosyal Bilgiler gayet uyumlu, yani birebir örtüşüyor.” ifadesini beyan etmiştir. 7 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre eğitiminde Sosyal Bilgilerin birinci derecede önemli olduğu: “Sosyal Bilgiler dersinin içerisinde evre tabii ki. Sosyal hayatın içerisinde belli bir çevrede yaşadığına göre mutlaka bizim dersimiz birinci derece de önemlidir.” ifadesinde bulunmuştur. 8 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre ile Sosyal Bilgilerin birebir örtüştüğü: “Bir kere dersimiz Sosyal Bilgiler toplum bilgisi, kısaca açıklayacak olursak toplumla çevrenin ilişkisidir. Kaçınılmaz dolayısıyla. Sosyal Bilgilerle evre konusu bire bir örtüşen konular.” görüşünü belirmiştir. 10 evre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak evre eğitimine en uygun dersin Sosyal Bilgiler olduğu:

“Derslerimiz tabii ki Sosyal Bilgiler dersi olarak çevreyle ilişkili. Günümüzde çevre sorunu arttığı için bu ilişki daha da artıyor, birbirine daha da sıkı sarılmaya başladı. Evet, en uygun ders Sosyal Bilgiler dersidir. Ama bunun yanında ders saati ile ilgili ayrı bir çevre dersi, bunun içine aileler ve yerel yönetimleri katarak bir ders daha olması gerektiğini düşünüyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö3, Ö6 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak “Çevre duyarlılığı için en önemli ders Sosyal Bilgilerdir” görüşünü ifade etmişlerdir. Ö3 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak çevre duyarlılığı ile ilgili olarak en önemli dersin Sosyal Bilgiler olduğu: “Çevre duyarlılığı artmasıyla ilgili en önemli ders olduğunu düşünüyorum.” görüşünü beyan etmiştir. Ö6 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak çevre eğitimi için Sosyal Bilgilerin en önemli ders olduğu: “Zaten Sosyal Bilgiler dersi Tarih ve Coğrafya derslerinin birleşimi. Coğrafya da özellikle bu çevre ve doğa konusunu işlediği için, özellikle bu konular bizim için önemli konular. Dersimiz en iyi ders ama müfredat konusunda eksikliği var.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö9 çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik olarak “Sosyal Bilgiler çok alakalı bir ders” görüşünü ifade etmiştir. Ö9: “Bizim tabii Sosyal Bilgiler dersi, çevreye duyarlılık ile ilgili çok alakalı bir ders. Çünkü ormanlarımız konusu olsun, çevre konusu olsun, mutlaka konularımız içerisinde var, çok alakalı bir ders, bu yüzden de zaten bu konularla ilgili öğrencilerle de sık sık konuşuyoruz.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 Sosyal Bilgilerden sonra çevre eğitiminde en önemli ders hangisidir? Sorusuna yönelik olarak “Sosyal Bilgilerden sonra en önemli ders Fen Bilgisi” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö1: “Hani esas Fen ve Teknolojiden daha fazla Sosyal Bilgiler, daha çok çevre demek.” İfadesinde bulunmuştur. Ö2: “Özellikle Fen Bilgisi öğretmenimiz bu konuda bize çok büyük destekler veriyor.” ifadesin kullanmıştır. Ö3 “Bu konuda Fen Bilimleri dersinin de bu konuyla ilişkili olduğunu düşünüyorum.” görüşünü beyan etmiştir. Ö4: “Fen Bilgisi de olur.” ifadesinde bulunmuştur. Ö5: “Fen Bilgisi” ifadesinde bulunmuştur. Ö6:

“Çevre konusunda Fen bilgisi de olabilir, doğayla ilgili gözlemleri olabilir.” ifadesini beyan etmiştir. Ö7: “Bunun yanı yanında Fen Bilgisi dersleri” görüşünü ifade etmiştir. Ö8: “Bunun dışında Fen Bilgisi de biraz daha katkı sağlar.” ifadesinde bulunmuştur. Ö9: “Fen ve Teknoloji dersi bize en yakın ders, çünkü geri dönüşümle de ilgileniyorlar, geçen yıldan takip ettiğim kadar ağaç dikimleri falan da var sanki o ders bize daha yakın geliyor.” ifadesini beyan etmiştir. Ö10: “Fen Bilgisi dersi müfredata göre çevreyle ilgili sorunlarda bizim Sosyal Bilgilere destek olabilir.” ifadesini beyan etmiştir.

Ö4 Sosyal Bilgilerden sonra çevre eğitiminde en önemli ders hangisidir? Sorusuna yönelik olarak “Sosyal Bilgilerden sonra Hayat Bilgisi ve Coğrafya dersleri de olabilir.” ifadesinde bulunmuştur. Ö4: “Coğrafya olabilir, Sosyal Bilgilere en yakın branş, Hayat Bilgisi de olur.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö5 Sosyal Bilgilerden sonra çevre eğitiminde en önemli ders hangisidir? Sorusuna yönelik olarak “Sosyal Bilgilerden sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir” ifadesinde bulunmuştur. Ö5: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisinde de dinin çevreye verdiği, temizliğe, doğaya verdiği önemlerden bahsediliyor.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö6, Ö9 Sosyal Bilgilerden sonra çevre eğitiminde en önemli ders hangisidir? Sorusuna yönelik olarak “Sosyal Bilgilerden sonra Türkçe dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir.” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö6: “Türkçe olabilir bununla ilgili makaleler, kompozisyonlar olabilir.” görüşünü ifade etmiştir. Ö9: “Türkçe de olabilir belki, Türkçenin konularında da böyle çevreyle ilgili konular olabilir.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö6, Ö7 Sosyal Bilgilerden sonra çevre eğitiminde en önemli ders hangisidir? Sorusuna yönelik olarak “Sosyal Bilgilerden sonra Resim dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir” ifadesinde bulunmuştur. Ö6: “Sosyal Bilgiler dersinin dışında en çok Resim olabilir, görsel olarak Resim, çizilen çizimler.” ifadesini belirlemiştir. Ö7: “Zaman zaman Resim dersleri gibi derslerin de buna katkısı olacaktır.” görüşünü ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamının çevre duyarlılığının Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiğini, yine Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamının Sosyal Bilgilerden sonra Fen Bilgisi dersinde bu konunun verilebileceğini, bunun yanında Coğrafya, Resim, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de çevre konusunun verilebileceğini düşünmektedirler.

4. 5. 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Çevre Bilinci Ne Zaman, Hangi Yolla Verilmeli Görüşüne Yönelik Algısı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine Çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına yönelik olarak görüşlerini nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek amacıyla “Çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman, hangi yolla verilmelidir? Sorusu yöneltilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar çizelge 4. 8’de gösterilmiştir.

Çizelge 4. 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılığı ve Çevre Bilinci Ne Zaman, Hangi Yolla Verilmeli Görüşüne Yönelik Algısı

	KATEGORİ	FREKANS	ÖĞRETMEN
	2.KATEGORİ		
	Çevre Duyarlılığı ve Çevre Bilinci Ne Zaman ve Hangi Yolla Verilmeli		
	Aile	9	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10
	Okul	3	Ö1,Ö4,Ö9
KODLAR	Anaokulu	4	Ö3,Ö4,Ö6,Ö8
	İlkokul	3	Ö6,Ö7,Ö8
	Ortaokul	2	Ö2,Ö3
	Medya	4	Ö1,Ö2,Ö6,Ö9
	Çevre	3	Ö2,Ö3,Ö10
	Sivil Toplum Kuruluşları	1	Ö1

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin dokuzu “Aile”, üçü “Okul”, üçü “Medya”, üçü “Çevre”, üçü “İlkokul”, dördü “Anaokulu”, ikisi “Ortaokul”, birisi “Sivil Toplum Kuruluşları” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Aile” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö1 çevre eğitiminin küçük yaşta ailesiyle başlaması gerektiği:

“Bence biz bu çevrede doğuyoruz, bu çevrede ölüyoruz. Eğitim doğumla başlıyor, başlaması gerekir. Çünkü benim de çocuklarım çok küçük biri bir yaşında biri üç yaşında iki tane oğlum var. Şimdi onlar çöp nedir, önce çöpün ne olduğunu bilecekler ve az önce dediğim gibi evimizin yanında da konteynırlar var. Yeşil konteynırlar, o dönüşümlerin benle beraber onu öğrenecekler, öğrenci ailesiyle beraber doğumdan itibaren başlamalı.” ifadesini belirtmiştir.

Ö2 “Bana göre ailede başlar.” ifadesinde bulunmuştur. Ö3 çocuğun eğitiminde en önemli etkenin aile olduğu: “Yaşam bir eğitim sürecidir. Hayatımızın her anında insanoğlu bir şeyler öğrenebilir ama özellikle ben ailede çocuğu şekillenebileceğini düşünüyorum, şekillenmesinde en önemli ortam aile.” ifadesini beyan etmiştir. Ö4: “Aile her anlamda her şeyin başı ailedir. Biz burada ailenin verdiği üzerine tuğlalar döşüyoruz.” görüşünü belirtmiştir. Ö5: “Temeli ailede, zaten çocuğun kişiliğinin oluşması ailede başlıyor % 90 ailede tamamlanıyor. Aile de temel varsa çocuk daha rahat onun üzerine yenilerini koyabilir ama temel yoksa biraz zor.” görüşünü beyan etmiştir. Ö6:

“Kesinlikle önce ailede başlıyor, aile çok etkili. Tabi ki önce aile diyorum. Biz okula gelen öğrencilerimize ne kadar burada bir şeyler anlatsak da ailede aldığı terbiye, ailede aldığı eğitim çok etkili. Önce burada ailenin, çevre konusunda anne babanın, bu konuda duyarlı olması lazım.” görüşünü belirtmiştir.

Ö7:

“Çevre bilinci çocukta ailede başlamalı, özellikle ailede. Anneler çocukların eğitiminde babalara göre daha etkili olduğuna göre annenin yaptığı veya yapacağı çevreye yönelik mutfakta işte atık maddelerin ayrılmasından tutun, bunların değerlendirilmesine kadar çocuk üzerinde birinci derecede etkili olduğunu düşünüyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö9: “Şimdi bence ailede olmalı önce. Yani ailede çocuk zaten annesini örnek alıyor, ben o yüzden dedim az önce, belediyelerde çöpleri bu geri dönüşüm bölümlerine atıyorlar zaten çoğu yerde, onun için anne ilk başta evde bu geri dönüşümü yaparsa düzenli bir şekilde, çocuk ailede görür.” ifadesini kullanmıştır. Ö10: “En iyi ailede başlar, anne ve baba çok büyük rolü olmalıdır çocuğa, çevre eğitimine karşı.” ifadesini kullanmıştır.

Ö1, Ö4, Ö9 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Okul” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö1: “Okul, Öğrenciler üzerinde çok daha fazla etkili oluyor. İlkokulda özellikle öğretmenlerini de çok model alıyor ilkokul öğrencileri, eğitimin her kademesinde olmalı.” ifadesini belirtmiştir. Ö4 ailede temel atıldıktan sonra okulun önemli olduğu: “Okul eğitimi de işte anaokulu olsun ilkokul olsun başladığı andan itibaren daha bilimsel anlamda daha teknik anlamda üstüne ekleyebiliriz, ama olmayana bir şey yapmak açıkçası çok zor.” ifadesini belirtmiştir. Ö9: “Ama burada tabii okul çok önemli, çocuk okulda bir şeyler öğrenip annesine de anlatabiliyor. Bizim burada çok yaşadığımız bir şey bu. Yani en iyi çocukken verilir.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö1, Ö2, Ö6, Ö9 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Medya” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö1: “Önce aile okul, medya bunların hepsi.” ifadesini belirtmiştir. Ö2:

“Medya çocukları etkileyen faktörler içerisindeki en büyük paya sahiptir. Ben çocuklara mesela geçen gün, öğrenciler dedi ki bana öğretmenim medya nedir? Teneffüse çıkmıyorum ben, soru soruyorlar, şu, bu test çözüyoruz, falan filan. Bu medya ne alaka? Soruyorlar bana, öğrencilerim. Çok iyi böyle sohbet ediyoruz, dedim medyum kelimesinden geliyor dedim, yani ben bilinmeyenden haber veren grup olarak adlandırırım. Medya dedim sizi yönlendiren toplumu yönlendirendir diyorum. Filme bakıyoruz öğretmenim diyorlar. Şimdi sorsam ben sana baktığın hangi filmi

anlatırsın diye, hepsini anlatırım hocam diyor. Bu var çocuklarda bu konuda, hani sevicecek karaktere, Pepe diye bir karakter var mesela çocuklar bunu beğendi. İşte Avrupa'da mı, Fransa'da mı, Kanada'da mı, Cailou diye bir karakter var çocuklar buna aşınayken, bizim insanımız güç bela da olsa, yıllarca uğraştıktan sonra da olsa, bir Pepe karakteri oluşturdular. Benim yeğenim, komşu çocukları hepsi hasta buna.” ifadesini belirlemiştir.

Ö6 çocukların üzerinde medya ve iletişim araçlarının etkili olduğu ve medyanın çevre konusunda duyarlı olması gerektiği:

“Ama artık günümüzde ve medya televizyon çocukların her şeyi. Yani hepimizin çocuğu var. İnternette, televizyondan ayıramıyoruz. Akıllı telefonlardan ayıramıyoruz. Dolayısıyla özellikle yapılan yayınların çevre konusunda duyarlı olması lazım. Şimdi haberleri açıyoruz, televizyon açıyoruz sürekli ölüm kalım, işte şiddet içeren savaş, yani çoğu zaman ben haber kanalını değiştiriyorum. Zaten ruhumuz sıkılıyor, içim sıkılıyor. Biraz belgeseller, yani belgesel tarzı çevreye, yani doğaya önem verilmeli artık günümüzde, metropoller var, büyük şehirler var. Çocuklarımız ne bileyim bir doğa sevgisi, bir hayvan sevgisi, ne bileyim bunlarda apartman hayatı, site hayatı bu sevgiden uzaklaştırıyor. Dolayısıyla doğadan insanlar kopuyor tamamen.” görüşünü belirlemiştir.

Ö9: “Evet, bir de televizyon çok etkili, burada çünkü çocuklarda internet, televizyon gibi iletişim araçları, çünkü gerçekten bu da çok etkili, bazı kamu reklamlarının güzel olduğunu düşünüyorum ben son zamanlarda.” görüşünü beyan etmiştir.

Ö2, Ö3, Ö10 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Çevre” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö2: “Çevre de etkili” ifadesinde bulunmuştur. Ö3 çocukların öğrendikleri bilgilerin çevresi tarafından yapılmadığını görünce eğitimin gerçekleşmediği: “Özellikle aileler ve akraba çevresi çok önemli. Çünkü çocuk bir şeyi öğreniyor ama kendi öğrenildiği ve önemseddiği şeyin çevresinde büyükler tarafından yapılmadığını görünce o da boş veriyor.” ifadesini belirlemiştir. Ö10 çevre eğitimi ve çevre duyarlılığını kazandırmada çocuğun anne ve babasından başlayarak tüm çevresinin etkili olduğu: “Anne ve babanın yanında komşuları, mahallesi, ve çocuk okula başladığında da öğretmenleri ve arkadaşları çocuk için çok önemli.” görüşünü belirlemiştir.

Ö6, Ö7, Ö8 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “İlkokul” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö6 çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak ilkokulda daha etkili olduğu: “İlkokulda daha ağırlıklı, daha etkili oluyor ama ortaokula gelince çocukların yaşça büyümesin falan biraz kenarda kalıyor, unutuluyor, etkinliği kayboluyor. Onun için ortaokulda bu konunun üzerinde durmalı.” görüşünde bulunmuştur. Ö7 çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak özellikle ilkokul kısmında pekiştirilmesi gerektiği:

“Tabii ki aile yetmez, okulda bunu pekiştirici davranışlarla pekiştirici olmalıdır. Okulun özellikle ilköğretim kısmı, büyüdükçe biraz daha çevreye karşı duyarlılık konusunu argo bir tabirle angarya olarak görmeye başlayabiliyor. Ancak küçük yaşlarda bunu tam anlamıyla kavratırsak ileriki günlerde hayatın bir parçası olduğunu düşünecektir.” düşüncesini beyan etmiştir.

Ö8: “İlkokul çok önemli, Çünkü o dönemdeki kazanılan davranışların kalıcılığı daha fazladır. Ama ortaokulda, lisede öğrenilen davranışların kalıcılığı diğerlerine göre daha azdır.” görüşünü ifade etmiştir.

Ö3, Ö4, Ö6, Ö8 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Anaokulu” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö3: “Ondan sonra anaokulu, davranış kalıplarının geliştirilmesi için çocukların bu yıllar çok önemli diye düşünüyorum.” görüşünü ifade etmiştir. Ö4: “Okul eğitimi de işte anaokulu olsun başladığı andan itibaren daha bilimsel anlamda daha teknik anlamda üstüne ekleyebiliriz.” ifadesini belirtmiştir. Ö6 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak: “Eğitim ana sınıftan itibaren çünkü ağaç yaşken eğilir. Ana sınıftan itibaren verildiği zaman çocuğun onu içselleştirmesi, davranışa dönüştürmesi daha kolay oluyor.” ifadesini beyan etmiştir. Ö8 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak: “Bence anaokulu ve ilkokul çok önemli. Çünkü o dönemdeki kazanılan davranışların kalıcılığı daha fazladır. Ama ortaokulda, lisede öğrenilen davranışların kalıcılığı diğerlerine göre daha azdır.” ifadesinde bulunmuştur.

Ö2, Ö3 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Ortaokul” ifadesinde bulunmuşlardır. Ö2 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak ortaokulun özellikle beşinci sınıfın çok önemli olduğu:

“Beşinci sınıf çok büyük etken. Önceden ilk beş ile altı, yedi, sekizinci sınıflar ayrıydı ya şimdi beşler geldi, biz ilk defa iki yıldır beşleri okutuyoruz. Ben kendi oğlumu da beşte okuttum. Mesela burada onların tam çocukluktan ergenliğe geçiş aşaması var ya, onları ikna edebileceğimiz en güzel yaş bence. Kesinlikle ikinci kademenin başlangıcından tam müthiş olur. Ailede etkili, çevrede etkili ama beşinci sınıf çok önemli.” ifadesini belirtmiştir.

Ö3 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak aileden sonra anaokulu ve ortaokulun önemli olduğu: “Ondan sonra anaokulu ve ortaokul yılları çok önemli olduğunu düşünüyorum. Davranış kalıplarının geliştirilmesi için çocukların bu yıllar çok önemli diye düşünüyorum.” ifadesini belirtmiştir.

Ö1 çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ne zaman hangi yolla verilmeli algısına ilişkin olarak “Sivil Toplum Kuruluşları” ifadesinde bulunmuştur. Ö1:

“Mesela sivil toplum kuruluşları özellikle ergenlik döneminde öğrencilerin çok ilgisini çekiyor. Tema'nın yaptığı faaliyetler çok önemli, burada Fethiye'de de çok faaliyet yapıyor TEMA. Hani öğrenci hem bunu dışarıda görüyor, okul ortamından da sıyrılmış oluyor. Hem dışarıda görmüş oluyor birebir, bir de bu işin muhataplarıyla görüşmüş oluyorlar.” ifadesini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri çevre duyarlılığı eğitiminin ailede başlaması gerektiğini, çocuğun gelişimi büyük ölçüde ailede tamamladığını onun için ailenin çok önemli olduğu, aileden sonra okul hayatının d önemli olduğunu daha teknik, daha bilimsel ve programlı bilginin üzerine konabileceğini, medyanın da çevre eğitiminde önemli olduğunu, belgesellerle, kamu spotlarıyla bu eğitimin verilmesine katkı sağlanabileceğini, sivil toplum kuruluşlarının da bu eğitimde yer alması gerektiğini düşünmektedirler.

V. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirildiği bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre eğitiminde eğitimin önemli olduğunu belirtmekte ancak çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması sürecinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri ders kitabını, konunun içeriğini, etkinliklerin niteliğini ve sayısını yetersiz bulmaktadır. Bu sonuç Çelik (2010) tarihinde yapmış olduğu ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını, yönlendirme ve açıklamaların yeterliliğini, konuya ayrılan sayfa sayısını, etkinlik sayısının yeterliliğini, metinlerin içeriğini yetersiz bulmaktadır bulgusu ile örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre çevreye duyarlılık değerinin verilmesinde etkinlikler yetersiz, konular teorik ve yüzeysel, uygulamalı etkinlikleri yetersiz bulmaktadır. Bu sonuç Bacanlı ve Dombaycı (2012) bir ders nasıl veriliyorsa değerinde o şekilde verildiği, etkinliklerin ve değer eğitiminde hangi değerde hangi etkinliğin kullanılacağına olmadığı bulgusuyla örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, değerler eğitimi ve çevreye duyarlılık eğitimini Sosyal Bilgiler dersinde verilmeli, Sosyal Bilgilerden sonra ise Fen Bilgisi dersinde verilmeli düşüncesine sahiptir. Bu sonuç, Balcı ve Yelken (2013)'in değer eğitiminde Sosyal Bilgiler birinci sırada yer almaktadır bulgusuyla örtüşmektedir. Yelkencinin çalışmasında ise Sosyal Bilgiler dersinden sonra Türkçe dersinde değerler verilmeli bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu bu araştırmadaki Sosyal Bilgilerden sonra ise Fen Bilgisi dersinde verilmeli bulgusu ile örtüşmemektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, değerler eğitimi ve çevreye duyarlılık eğitimde öğretmenler öğrencilerine örnek olmalı düşüncesine sahiptirler. Bu bulgu, Türe (2014) hoşgörü eğitiminde öğretmenler model olmalı bulgusuyla örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çevre duyarlılığı eğitiminin ailede başlaması gerektiğini, okulun da bunun üzerine daha teknik bilgilerle destekleyici konumda olduğunu düşünmektedirler. Bu bulgu, Aydın (2005) ‘ın insanlar temel kabul ettikleri değerlerini nesilden nesile aileleri aracılığı ile aktarır. İnsanlar; dini, ahlaki, tutumlarını ve değerlerini, gelenek ve göreneklerini ailelerinden öğrenirler. Doğanay (2006) Değerler eğitimi her zaman verilmelidir. Ancak kişiliğin küçük yaşlarda şekillenmesi, o dönemde de çocukların zamanlarının büyük bir kısmını ailesinin yanında geçirmesinden dolayı değerler eğitiminde ailenin rolü artmaktadır. Ancak değer eğitimi konusunda okula da önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir bulguları ile örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çevre eğitiminin çok önemli olduğu, çevre eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırmak istedikleri davranışların başında geri dönüşümü bilen bireyler yetiştirmek düşüncesindedirler. Bu bulgu, Erten (2003)’in çalışmasında öğrencilerin çöplerin ayrılması konusunda bilgilerinin eksik olduğu bulgusu ile örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çevre eğitiminin ve çevre bilincinin öğrencilere kazandırılabilmesi için doğayı yakından tanıyacak uygulamalı eğitimin ve uygulamalı etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu sonuç, Gülay (2011)’in çocukların hayvanlarla, bitkilerle, toprakla etkileşim içinde olması hem çevreyi tanımalarını hem de çevreyi koruma açısından duyarlılık kazanmalarını sağlayacaktır bulgusuyla örtüşmektedir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığına ilişkin algısı;

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı ile ilgili olarak, çevremizin temiz tutulması ve çevremizin korunması olarak görüş açıklamışlardır. Bununla beraber “Toplumumuzda çevre duyarlılığı yok ya da zayıftır, eğitim yoluyla bilinçli bir toplum yetiştirmeliyiz, teknoloji kullanımı çevreye zarar vermektedir” şeklinde çevre duyarlılığı hakkında görüşleri olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığını ise bireylerin içinde yaşadığımız ortamı koruması, çevreye karşı saygılı olması, çevresindeki olumsuzlukları düzeltmesi ve çevreye zarar verenleri

uyarması, sanayi ülkelerinin çevreyi kirletmemesi olarak çevre duyarlılığını tanımlamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan unsurlara ilişkin algıları incelendiğinde, çevre duyarlılıklarının oluşmasında; yaşamış oldukları çevre sorunları, okul-eğitim, medya, aile, yapmış oldukları meslek ve sosyal çevrenin etkili olduğu görülmüştür. Özellikle çocukluklarını geçirdiği çevrenin olumsuz yönde çok fazla değişmiş olması, çevre duyarlılıkları üzerinde etkili olan en önemli unsurdur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre çevre duyarlılığına sahip bireylerin özellikleri ise; çevreyi koruyacak, geri dönüşümcü olacak, bilinçli ve doğaya saygılı olacak, çevre konusunda eğitim alacak ve çevresine davranışlarıyla örnek olacak olmasıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ile çevre eğitime ilişkin algısı;
Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ile çevre eğitimi arasındaki algılarında bir paralellik görülmüş ve eğitimin çok önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle bireylerin bir konu hakkında bilgisi olmadan o konu alanında davranış değişikliği oluşturmanın mümkün olmadığı algıları mevcuttur. Yine Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya- sosyal çevre aracılığı ile bireylere çevre eğitiminin verilebileceği, rol model olarak eğitim verilmesi gerekliliği, öğrencilere uygulamalı eğitim verilmesi, yaygın eğitimin verilmesi zorunluluğu (aileler özellikle kadınlar da eğitilmeli) şeklinde düşünceleri olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre eğitiminin içeriği konusundaki düşüncelerine ilişkin algısı:

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre eğitiminin içeriği konusundaki algısı, müfredat yetersiz - konular yüzeysel, etkinlikler yetersiz, zaman yetersiz, çevreyle ilgili ünitelerin yılın sonunda olması, şeklindedir. Nerdeyse Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamında çevre eğitimi konusunda ünitelerin ve etkinliklerin yeterli olmadığı algısı mevcuttur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde çevre eğitime yönelik gerçekleştirdikleri;

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı yapılaş şekli ile ilgili olarak sunular ve etkinlikler yaparak dersleri işledikleri, uygulamalı eğitim yapılmalı, etkinlikler

yetersiz, okul çevre iş birliği sağlanmalı şeklinde görüşleri mevcuttur. Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerde yaptıkları etkinlikler ile ilgili olarak; sunularla ders işledikleri (video, film, belgesel), geri dönüşüm kampanyaları yaptıkları (pil, kâğıt, atık yağ, mavi kapak toplama), resim, şiir, kompozisyon, beyaz bayrak, kapak toplama yarışmaları yaptıkları, Turmepa ile beraber etkinlikler yaptıkları, çevre temizliği (koy, mahalle gibi) yaptıkları, uygulamalı etkinlikler yaptıkları şeklinde etkinlikler yaptıkları görülmüştür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılmasını istediği davranışlara ilişkin algısı:

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılması istenen davranışlarla ilgili olarak; öğrenciler geri dönüşümcü olmalı, yaşadığı çevreyi temiz tutmalı, öğrendikleri bilgileri hayatlarında uygulamalı, çevreyi bütün canlıların yaşadığı bir bütün olarak düşünmeli, doğal kaynakları tasarruflu kullanılmalı ve korumalı, etkinliklere katılmalı, kampanyalara katılmalı (ağaç dikme...), çevreyi korumalı, bir sivil toplum kuruluşuna üye olmalı, çevre dostu ürünler tüketmeli şeklinde algıları mevcuttur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığına sahip bir öğretmenin özelliklerine ilişkin algıları ise, bütün öğretmenler çevre konusunda öğrencilerine ve topluma iyi bir örnek olması gerektiği algısının bütün katılımcılarda olduğu görülmüştür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılığı ile yürüttükleri dersleri nasıl ilişkilendirdiklerine yönelik algısı:

Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevre duyarlılığı ile yürüttükleri derslerle ilgili olarak; bütün katılımcılarda çevre eğitimi ve çevre duyarlılığının Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiği düşünceleri tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinden sonra hangi derste çevre duyarlılığı verilmeli ile ilgili olarak ise; Katılımcı öğretmenlerin tamamı Sosyal Bilgilerden sonra en önemli dersin Fen Bilgisi dersi olduğu ve bu derste çevre eğitiminin verilebileceği algıları mevcuttur. Bununla beraber Sosyal Bilgilerden sonra Hayat Bilgisi ve Coğrafya dersleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, Türkçe dersi ve Resim dersinde de çevre duyarlılığı verilebilir düşüncelerinde olanlar vardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre çevre duyarlılığı ve çevre bilinci, ailede başlamalı ancak okulda devam ettirilmelidir. Bunun yanında medya, çevre, anaokulu, ilkokul, ortaokul, sivil toplum kuruluşları aracılığı ile çevre eğitimi ve çevre bilinci verilmeli algıları mevcuttur.

Araştırmada elde edilen verilere göre şu öneriler sunulabilmektedir:

- 1- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün öğretmenlere dönem başlarında çevre ile ilgili seminerler veya Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı aracılığı ile video konferanslar verilmelidir.
- 2- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler dersi müfredatına çevre konusuyla ilgili konular konmalıdır. Sosyal Bilgiler ve diğer derslerde çevre eğitimi ile etkinliklerin sayısı artırılmalıdır. Özellikle öğrencilerin doğa ile iç içe olabileceği, uygulamaya ve doğayı tanımaya yönelik etkinliklere öncelik verilmelidir.
- 3- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler dersinde uygulama imkânı olan etkinliklere ders kitabında yer verilmeli ve bu etkinliklerin sayısı artırılmalıdır. Okul yöneticileri okulları için bir hatıra ormanı oluşturmalı, her öğrenci devam ettiği okulu bitirmeden bir ağaç dikmelidir..
- 4- Okul yöneticileri tarafından 222 sayılı kanunda var olan ilköğretim okullarında ki uygulama bahçeleri işlevsel hale getirilmeli, öğrencilere hobi bahçeleri şeklinde sınıf bazında sorumluluklar verilmelidir.
- 5- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun çevre eğitiminin ailede başlaması gerektiği şeklinde görüş belirttiği için, ailenin eğitilmesi gerektiğinden; medya aracılığı ile kamu spotları şeklinde, camiler aracılığı ile dinin temizliğe verdiği önem, israfın haram olması konuları gibi başlıklar altında çevre temizliği ve doğal kaynakların dikkatli ve tasarruflu kullanılması eğitimleri verilmelidir.
- 6- Öğretmenler tarafından öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına üye olmaları teşvik edilmelidir.

- 7- Geri dönüşüm konusu atık pil, atık yağ ve kapak toplama formatından kurtarılmalı, kanunların zorlayıcı gücü kullanılarak yerel yönetimler çöp konteynırlarını geri dönüşüme uygun olarak mahallelere koymalı, her evin numarası olan çöp poşetleri olmalı ve geri dönüşüme uygun olarak çöpler evde yani kaynağında ayrıştırılarak geri dönüşüm başlatılmalıdır. Çöplerini geri dönüşüme uygun olmadan konteynıra atan evlere cezai müeyyideler uygulanmalıdır.
- 8- Bakanlıklar ve yerel yönetimler tarafından çevreyle ilgili projeler desteklenmelidir. Medya ve iletişim araçları ile bilgilendirme mesajları, kamu spotları şeklinde halk bilinçlendirilmelidir. Çizgi filmler aracılığı ile çok seyredilen dizi kahramanları aracılığı ile çevre konusuna dikkat çekilmelidir
- 9- Anaokullarında çevreyle ilgili oyunlar, şarkılar öğretilmelidir.
- 10- Değerler eğitimine gereken önem verilmeli, kurumlarla, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmalıdır.
- 11- Okullarda değerlerin işlenişinin ilgili değerle alakalı yazı, resim, sözlerin panolara asma şeklindeki formatından kurtarılmalı, onun yerine ağaç dikme, çevre temizliği, kır gezileri, müze ve yaşlı bakımevlerine geziler yapılması gibi verilecek değere göre etkinlikler yapılmalıdır.
- 12- Öğretmenler ve yöneticiler değerler eğitiminde eğitim filmlerinden yararlanabilir. Örneğin vatan sevgisi değeri verilirken kurtuluş savaşı, Çanakkale belgeselleri gibi yapımlar gösterilebilir. Çevre duyarlılığını kazandırmak için de çevrenin anlatıldığı belgesellerden yararlanabilir.

VI. KAYNAKÇA

- Akbaba, A. S. (2003, Ocak). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(1),7-18
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış doktora tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akbaş, O. (2008, Aralık). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Aktepe, S. ve Girgin, S. (2009). İlköğretimde Eko-Okullar ve Klasik Okulların Çevre Eğitimi Açısından Karşılaştırılması. *İlköğretim Online*, 8(2), 401-414. 30 Ekim 2015 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000038160/5000037017> adresinden ulaşılmıştır.
- Avcı, N. (2007). Toplumsal Değerler ve Gençlik: Bir Değerler Sosyolojisi Denemesi, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Aydın, M. (2003, Temmuz). “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt: 1, 121-144.
- Aydın, M. (2003). *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Aydın, M. Z. (2005). Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bacanlı, H., Dombaycı, M.A. (2014). 12 Ocak 2016 tarihinde [http:// www. eğitimde teknoloji.com/wpcontent/uploads/2014/12/bacanli_dombayci_bildiri.pdf](http://www.egitimde-teknoloji.com/wpcontent/uploads/2014/12/bacanli_dombayci_bildiri.pdf) adresinden alınmıştır.
- Balcı F. A.,Yelken T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan

- Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri.
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 195-213.
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005, Temmuz). İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz-değerlerinin Betimlenmesi. *Değerler Eğitim Dergisi*, 3 (10), 21-34.
- Başaran, F. (2004). *Geçiş Döneminde Türkiye Değişim, Gelişim, Tutumlar ve Değerler*, Türk Psikologları Derneği Yay, Ankara.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi: Adana.
- Berkes F. ve Kışlalıoğlu M. (1993). *Ekoloji ve çevre bilimleri*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı yayınları, Ankara.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Büyüköztürk Ş., Çakmak E., Akgün Ö., Karadeniz Ş., Demirel F. (2014). *Bilimsel Araştırma yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Cansaran, A. ve Yıldırım C. (2012). Çevre Bilimi ile ilgili Başlıca Terimler ve Kavramlar, 9 Ocak 2016 tarihinde <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/16102014112148Pages%20from%20C3%A7evre%20e%C4%9Fitimi%204Baskı.pdf> adresinden alınmıştır.
- Cop, R. ve Bekmezci, M. (2008, Ekim). Değer Temelli Pazarlama Anlayışında Balanced Scorecard'ın Stratejik Önemi. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 39, 247-266. Bozkurt. (Editör). *Çevre Eğitimi*. 3.baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- Çalışkan, M. (2002). *Yetişkinlerde Çevre Duyarlılığını Etkileyen Etmenler*,

- yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Çelik, F. (2010). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Çelikkıran, A. (1997). *Çevre Sorunları Ve Eğitim*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Çevre ve Kültür Kuruluşları Dayanışma Derneği ÇEKÜD (2014). Çevre Kirliliği, 20 Ekim 2015, <http://www.cekud.org/site> adresinden alınmıştır.
- Çepel N. (1992). *Doğa Çevre Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Çepel, N. (1996). *Çevre Koruma ve Ekoloji Terimler Sözlüğü*, 2. Basım, TEMA Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çevre Bakanlığı (1998). *Çevre Notları*. Çevre Eğitimi ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Çileli, M. (1986). *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*, Verso Yayınları, Ankara.
- Çileli, M. (1990). *Gençlik Değerleri Üzerine Bir Araştırma*, Ara Yay, Ankara.
- Çolakoğlu, E. (2010). Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri ve Türkiye'de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları, *TBB Dergisi*, sayı 88, 151-171.
- (ÇOB) Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). *Türkiye Çevre Atlası*. Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Değerler Eğitimi Merkezi İnternet Sitesi. 25 Ekim 2015 <http://www.dem.org.tr/> adresinden alınmıştır.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre Eğitiminin Türkiye'deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitimine Yönelik Yeni Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, 207-222.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup fen lisesi Öğrencisine İnsani değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*, Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya
- Dinçer, M. (1988). *Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü: Ankara.

- Doğanay, A. (2006). “Değerler Eğitimi”. Öztürk C. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırıcı Bir Yaklaşım*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi İçinde*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Ğ. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu. Recep K. Seyfi K., Hayati K., Geyma A., Mahmut Z. (Der). *Değerler ve Eğitimi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Doğan, M. (2000). “Öğretmen Yetiştirmede Çevre Eğitiminin Önemi” II. *Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, 10-12 Mayıs 2000*, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1994). “Çevre Eğitimi, İnsan Gücü ve Katılım Planlaması”. Ankara: VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu.
- Ekşi, H. (2006). *Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik, Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, Dem Yayınları, İstanbul.
- Erol, G. H. ve Gezer, K. (2006). Prospective of Elementary School Teachers Attitudes Toward Environmental and Environmental Problems. *International Journal and Environmental & Science Education*, 1(1), 65-77.
- Erer, S. (1992). *Coğrafi Ekolojide Çevre Sorunları Bozulma Aşamaları ve Önlemler*. İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Erol, G. ve H., Gezer, K. (2006). Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Çevreye ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *International Journal Of Environmental and Science Education*, 1(1), 65-77.
- Ertan, B. (2004). 2000’li Yıllarda Çevre Etiği Yaklaşımları ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 113-130.
- Erten, S. (2003). 5. Sınıf öğrencilerinde “Çöplerin Azaltılması” Bilincinin Kazandırılmasına Yönelik Bir Öğretim Modeli. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25, 94-103
- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?, *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı.

Sayı 65/66.2006/25 Ankara, 15 Ekim 2015 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~serten/makaleler/cevre.pdf> adresinden alınmıştır.

- Ertürk, H. (1994). *Çevre Bilimlerine Giriş*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa.
- Eser, A. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin İnsani Değer Düzeyleri İle Çevresel Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.
- Girgin, M. (2012). *Pedagojik Değerler*, Vize, Ankara.
- Gülay, H (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. *Tubav Bilim Dergisi*. 3, 240-245
- Gülay, H. ve Öznacar M. D. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Çevre Eğitimi Etkinlikleri*, Pegem Akademi, Ankara.
- Güney, E. (2003). *Çevre ve İnsan*, Çantay Yayınevi, İstanbul.
- Güney, E. (2002). *Genel Çevre Kirlenmesi*, 3. Baskı, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, ÖtükenYayınları, İstanbul.
- Güngör, E. (1995). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, ÖtükenYayınları, İstanbul.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gökdere, M. ve Çepni S. (2003). Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-107.
- Gömlüksiz, M. N. (2007). Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği, Okul ve Değerler İçinde, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004 İstanbul, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 727-633.
- Hançerlioğlu, O. (1986). *Toplum Bilim Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Harding, C. G. (2010). Intention, Contradiction and the Recognition of Dilemmas. In C. G. Harding (Ed), *Moral Dilemmas and Ethical Reasoning* (pp. 43 55). Transaction Publishers, New Brunswick and London.

- İleri, R. (1998). Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 7(28), 3-9.
- İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 2.baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı: Ankara.
- Kahraman N. ve Türkay O. (2006). *Turizm ve Çevre*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kahyaoğlu M, Daban Ş, Yangın S (2008). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 11*, 42-52.
- Karataş, E. (1995). Açılış Konuşması, *Uluslararası Hoşgörü Kongresi*, 10 12 Haziran, Antalya.
- Kavcar, C. (1995). "Açılış Konuşması", *Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı*, 1-5, Ankara.
- Kaymakcan, R. (2010). Gençlerin Dini Değerlere Bakışı: Türkiye ve Avrupa Karşılaştırması, *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı İstanbul, Bildiriler Kitabı*, 14.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 13 (20), 19-33.
- Keleş, B. (1995). Siyasette Hoşgörü, *Uluslararası Hoşgörü Kongresi*, 10-12 Haziran, Antalya
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2005). *Çevre Politikası*, 5. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye 'de Sosyal Bilimler Eğitim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması. Yayınlanmamış doktora tezi*, Marmara Üniversitesi: İstanbul.

- Köylü, M. (2007). Küresel Bağlamda Değerlere Duyulan İhtiyaç. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul, Değerler Eğitimi Merkezi.
- Kraft, M. E. (2015). *Environmental Policy and Politics, Altıncı Baskı*, Routledge New York.
- Kuçuradi, G. (1988b). *Etik*. Meteksan Limited Şirketi, Ankara.
- M.E. B. (2009). Sosyal Bilgiler dersi (4-5. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. 24 Ekim 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden alınmıştır.
- M. E. B. (2005). Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. 24 Ekim 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden alınmıştır
- Oktay H. T. (2011). *Televizyon Dizilerinin Toplumun Milli ve Manevi Değerler Açısından Değerlendirilmesi, Aşk Memnu Dizisi Örneği, Uzmanlık Tezi*, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntem Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343
- Özensel, E. (2003 Temmuz). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Özey, R. (2001). *Çevre Sorunları*. Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları*, 3. Baskı, Aktif Yayıncılık, İstanbul.
- Özevren, M. (2008). *İşletmelerde Değer Yönetimi*, Beta yayım, İstanbul.
- Öztürk, C. (2009). Değerler Eğitimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi İçinde*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Öztürk, C. (2007). Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 22-49), Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Öztürk Münir ve diğ. (1998). *Çevre Eğitiminde Temel Kavramlar El Kitabı*, Zafer A. (Redaktör), Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları, İzmir.
- Özgüven, İ. (1998). *Psikolojik Testler*, PDREM Yayınları, Ankara.
- Pamuk, A. (2007). Karakter Eğitimi ve Sosyal Bilgiler. *I. Ulusal İlköğretim Kongresi Sunulan Bildiri*, Ankara.

- Poyraz, H. (2004). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı .*Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004 İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 81-88.
- Sağnak, M. (2004, Ocak). Kişi-Örgüt Değer Uyumunu Ölçme Çalışmaları ve Kullanılan Yöntemlerin Karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (5), 101-124.
- Sencer, Ö. ve Gökmen S. (2004). *Tarımsal Ekoloji*. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Tokat.
- Sarı, E. (2005, Temmuz). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 75-90.
- Şimşekli, Y. (2001). Bursa’da Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesine Seçilen Okullarda Yapılan Etkinliklerin Okul Yöneticisi ve Görevli Öğretmenlerin Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 83-92.
- Taşgetiren, A. (2008). Modern Çağda Din ve İnsan. *Altınoluk Dergisi*, 267, 3-5.
- Timur, S. ve Yılmaz, M. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 303-320. 25 Ekim 2015 tarihinde <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078474/5000072695> adresinden alınmıştır.
- Toku, N. (2003). Değerlerin Dilemması: Subjektiflik ve Objektiflik. 20 Ekim 2015 Tarihinde <http://www.nesettoku.com/?p=247> adresinden alınmıştır.
- Tuncer, G., Sungur, S., Tekkaya, C.& Ertepinar, H. (2004). Environmental Attitudes Of The 6th Grade Students From Rural And Urban Areas: A Case Study For Ankara. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 167-175.
- Turan, S., Durceylan, B., ve Gişman, M. (2005). Üniversite Yöneticilerinin Benimsedikleri İdari ve Kültürel Değerler. 22 Ekim 2015 tarihinde *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:13.journals. manas .edu.kg /mjsr/oldarchives/Vol07_Issue13_2005428.pdf web adresinden alınmıştır.
- Tüfekçi, Ö. K. (2014). Spor Pazarlamasında Tüketici Temelli Marka Değerini

- Belirlemeye Yönelik Nitel Bir Araştırma: 9. Uluslar Arası ÖGER Antalya Maratonu (Runtalya) Örneği. 04 Ocak 2016 tarihinde <http://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/2924/1364> adresinden alınmıştır.
- Türe, H. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hoşgörü Algısı ve Hoşgörü Eğitimine Bakışı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi: Antalya.
- Türk, A. (1998). Çevre ve İnsan, M. Kıvanç, E. Yücel.(Editörler). *Çevre nedir?* Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1–12.
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2008). *Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği*, 26939, 17 Temmuz 2008, 25.
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2013). *Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği*, 28784, 03 Ekim 2013, 16.
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, *Çevre Kanunu. 2872 Sayılı*, 11.08.1983, Sayı: 18132, 26.04.2006 Tarihli ve *5491 Sayılı Yasa İle Değişik Hali*.
- Türkiye Çevre Vakfı Yayını. (1993). *Çevre Eğitimi*. Ankara.
- Türküm, S. (2006). Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci. 20 Ekim 2015 tarihinde <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf> adresinden alınmıştır.
- Uluğ, M. (2009). Temel Değerler ve Değerlerin Çocuklara Aktarımı. *Yaşadıkça Eğitim. United Nations Conference on Environmental and Development-UNCED, Rio DeJanerio*, (1992).
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2005). Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 194–202. 30 Ekim 2015 tarihinde http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/makale_goster.php?id=788 adresinden alınmıştır.
- Ülken, H. Z. (1967). *Sosyoloji Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ünal, S. & Dımışkı, E. (1999). UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16, 142-154.
- Ünal, S., Mancuhan, E. ve Sayar, A. A. (2001). *Çevre Bilinci Bilgisi ve Eğitimi*. Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, İstanbul.

- Varış, F. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”*, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Yaşar, Ş. (2008). Sosyal Bilgiler ve Dünya Vatandaşlığı. Ş. Yaşar(Ed.). *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde*(s.229-245). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Yazıcı, K. (2007). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. 24 Ekim 2015 tarihinde dergi park.ulakbim.gov.tr/tubar/article adresinden alınmıştır.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi içinde*, Pegem Akademi, Ankara.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2006). *Son Değişikliklerle İlköğretim Programı 1-5 Sınıflar*, Anı yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Yıldırım A., Şimşek H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yücel, E. (2006). Canlılar ve Çevre. 26 Ekim 2015 tarihinde <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2281/unite05.pdf> adresinden alınmıştır.
- Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlaki değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 329-338.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal Sorunları*, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Ziebert H- G. (2004). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004 İstanbul, Değerler Eğitimi merkezi Yayınları, 445-446.

EKLER

EK A. Öğretmen Görüşme Soruları

Değerli meslektaşım,

Biz “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi” isimli bir yüksek lisans tezi yapmaktayız. Bu araştırma kapsamında öğretmenlerle çevre duyarlılığı ile ilgili görüşmeler yapıyoruz. Bu konuda sizin de görüşlerinizi almak istiyoruz. Görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanacağız. Araştırma süresince vereceğiniz bilgiler gizli kalacaktır. Ayrıca araştırma verileri yazılırken isminiz kullanılmayacaktır. Çevre duyarlılığı gibi önemli bir konuda vereceğiniz bilgiler için ve araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Girgin
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Araştırmacı

Muzaffer Erdoğan

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1- Meslekte kaçınıcı yılınız:(Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak)

2-Cinsiyetiniz;

3- Mezun olduğunuz okul/Fakülte:

4-Yaşınız:

5-Hizmet içi eğitim seminerine katıldınız mı?

6-Çevre eğitimine yönelik bir çalışmanız var mı, ya da proje çalışmanız oldu mu?

ARAŞTIRMA SORULARI

1. Çevre duyarlılığı konusunda ne düşünüyorsunuz?

2.Çevre duyarlılığınız üzerinde etkili olan unsurlar nelerdir?

3. Çevre duyarlılığına sahip bir bireyin ve öğretmenin özelliklerini nelerdir?

4.Çevre duyarlılığı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ve eğitimin içeriğini nasıl açıklarsınız?

5. Çevre duyarlılığı eğitiminin yapıış şekli ve derste yaptıklarınız etkinlikler hakkında neler söylersiniz?, Çevre duyarlılığını geliştirmek için neler yapılmalıdır?

6. Çevre duyarlılığı eğitimi sonrasında öğrencilere kazandırılmasını düşündüğünüz davranışlar nelerdir?

7. Çevre duyarlılığı ile yürüttüğünüz dersleri nasıl ilişkilendirirsiniz?

8. Çevreye duyarlılık ve çevre bilinci en iyi ne zaman ve hangi yolla verilmelidir?(ailede, anaokulunda, ilköğretim birinci kademe, ikinci kademe; ailede, okulda, görsel medya yoluyla...)

EK B. Görüşme Yapılacak Okulların Listesi

Fethiye İlçesindeki Görüşme Yapılacak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çalıştığı Eğitim Kurumları

- 1-Fethiye Gazi Ortaokulu
- 2- Fethiye Atatürk Ortaokulu
- 3-Fethiye Çamköy Ortaokulu
- 4- Fethiye Çatalarık Ortaokulu
- 5- Fethiye İmamhatip Ortaokulu
- 6- Fethiye Yusuf İzzet Gökçe Ortaokulu
- 7- Fethiye Çalca Ortaokulu
- 8- Fethiye Karaçulha Ortaokulu
- 9- Fethiye Patlangıç Ortaokulu
- 10- Fethiye Esenköy Şehit Er Asım Özdemir Ortaokulu
- 11- Fethiye Kargı Ortaokulu
- 12- Fethiye Çiftlik Ortaokulu
- 13- Fethiye Vali Recai Güreli Ortaokulu

EK C. Çalışma Takvimi

ÇALIŞMA TAKVİMİ		
1-Fethiye Gazi Ortaokulu	16/06/2014	Saat 9.00
2- Fethiye Atatürk Ortaokulu	16/06/2014	Saat 11.00
3-Fethiye Çamköy Ortaokulu	17/06/2014	Saat 9.00
4- Fethiye Çatalarik Ortaokulu	17/06/2014	Saat 11.00
5- Fethiye İmamhatip Ortaokulu	18/06/2014	Saat 9.00
6- Fethiye Yusuf İzzet Gökçe Ortaokulu	18/06/2014	Saat 11.00
7- Fethiye Çalica Ortaokulu	19/06/2014	Saat 9.00
8- Fethiye Karaçulha Ortaokulu	19/06/2014	Saat 11.00
9- Fethiye Patlangıç Ortaokulu	20/06/2014	Saat 9.00
10- Fethiye Esenköy Şehit Er Asım Özdemir Ortaokulu	20/06/2014	Saat 9.00
11- Fethiye Kargı Ortaokulu	23/06/2014	Saat 11.00
12- Fethiye Çiftlik Ortaokulu	23/06/2014	Saat 9.00
13- Fethiye Vali Recai Gürell Ortaokulu	24/06/2014	Saat 11.00

EK D. Etik Kurul Değerlendirme Formu

T.C. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

(SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER)

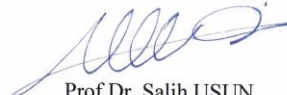
Araştırmanın Yürütücüsü	Muzaffer ERDOĞAN
Araştırmanın Başlığı:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	29.05.2014
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	03.07.2014
Karar tarihi:	03.07.2014

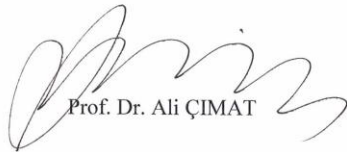
SONUÇ

1.	☒ Kabul. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.
2.	☐ Düzeltme gereklidir.
3.	☐ Red.

Prof. Dr. Mustafa UĞURLU

Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR

Prof. Dr. Salih UŞUN

Prof. Dr. Ali ÇİMAT

Prof. Dr. Erol TURGUT

EK E. : Araştırma Uygulama İzni

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 70004082/604/2644815
Konu: Araştırma Uygulama İzni

26/06/2014

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarihli ve 3616 sayılı (2012/13) nolu genelgesi.
b) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğünün 16/06/2014 tarih ve 1474 sayılı yazısı.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Muzaffer ERDOĞAN'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)" yüksek lisans tez çalışması kapsamında, 2014 yılı seminer dönemlerinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüze bağlı Fethiye ilçesindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik anket çalışması yapma isteğine ilişkin Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü'nün ilgi (b) yazısı ile ekleri ilişikte sunulmuştur.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Muzaffer ERDOĞAN'ın, ilgi (a) genelgede belirtilen esaslar dikkate alınmak kaydıyla anket uygulamasını yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Tamer KIRBAÇ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
26/06/2014

Fethi ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e51fba69-39afac1-7225 kodu ile yapılabilir.

EK F : Araştırma Değerlendirme Formu

FORM: 2

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı:	Muzaffer ERDOĞAN
Kurumu / Üniversitesi:	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller:	Muğla
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi:	Fethiye ilçesindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri
Araştırmanın konusu:	"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği)"
Üniversite / Kurum onayı:	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi:	Yüksek Lisans Tezi
Veri toplama araçları:	Öğretmen Görüşme Kılavuzu
Görüş istenilecek Birim/Birimler:	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü'nden, Müdürlüğümüze iletilen yukarıda belirtilen araştırma örneğinin araştırma sahasında uygulanabilirliği hususunda incelenerek Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu 07/03/2012 tarih ve 2012/13 sayılı Genelgeye uygun olarak hazırladığı görülmüştür. Söz konusu anket uygulaması, 2014 yılı seminer dönemlerinde Kurum Müdürü'nün de uygun gördüğü zamanda uygulanabilecektir.	
Komisyon kararı:	Oybirliği / Oyçokluğu ile alınmıştır.
Muhafif üyenin Adı ve Soyadı:	Gereğiçesi:

KOMİSYON

Meliha GÜL
Üye

Rabia KULLAĞCI
Üye

ÖZGEÇMİŞ

1977 Yılında Karaman'ın Ermenek ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğretimini Ermenek'te tamamladıktan sonra 1995 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliğinde bölümünü kazandı. 1999 yılında Marmara Üniversitesinden mezun oldu.

Şırnak, Konya'dan sonra Fethiye'de Karaçulha Çok Programlı Lisesi ve Ömer Özyer Anadolu Öğretmen Lisesinde öğretmen olarak görev yaptı. 2 Mayıs 2014 tarihinde Muğla'nın Seydikemer İlçesine Şube Müdürü olarak atandı. Halen Seydikemer de şube müdürü olarak göreve devam etmektedir. Ayrıca Fethiye'nin turizmin alt yapı sorunları, kalifiye eleman, tanıtım ve pazarlama sorunu üzerine yayımlanmış bildirisi bulunmaktadır.

